

TAMPEREEN YLIOPISTO

Perhepäivähoidon tie – minne se vie?
Tapaustutkimus perhepäivähoitajien subjektiivisista kokemuksista

Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden yksikkö
Pro gradu –tutkielma
Kasvatustiede
BRITA SALMINEN
Kevät 2015

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden yksikkö

SALMINEN, BRITA: Perhepäivähoidon tie –minne se vie? Tapaustutkimus perhepäivähoitajien subjektiivisista kokemuksista

Pro gradu -tutkielma: 85 sivua, 3 liitesivua

Kasvatustiede

Toukokuu 2015

TIIVISTELMÄ

Tutkielma on laadullinen tapaustutkimus Akaan päivähoidosta perhepäivähoidon näkökulmasta. Tutkimuksessa selvitettiin perhepäivähoitajien ammatillisia tarinoita ja subjektiivisia kokemuksia; Millainen ammatillinen identiteetti heillä on ja minkälaisesta positiosta he tarkastelevat muuta varhaiskasvatusta tai kokevat sijoittuvansa siihen. Minkälaisia kosketuspintoja perhepäivähoitajalla on: keiden kanssa hän toimii, on vuorovaikutuksessa, luo sekä edelleen uusintaa ammatillista identiteettiään? Yksilöllisistä kokemuksista tutkimukseni etenee kohti laajempaa yhteiskunnallista keskustelua. Tutkimusaiheena perhepäivähoito voidaan nähdä monitieteellisenä tutkimuskohteena, jota lähestyn kasvatustieteellisestä näkökulmasta, mutta siinä on myös piirteitä naistutkimuksen, sosiologisen, sosiokulttuurisen, historiallisen, työelämän ja yhteiskunnallisen tutkimuksen parista.

Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat olivat iältään 30-63 -vuotiaita naisia. Heistä neljä oli perhepäivähoitajia, ja aineiston verrokkiryhmänä haastateltiin kahta päiväkodissa työskentelevää päivähoitajaa. Alallaolovuosia perhe- ja päivähoitajille oli kertynyt 7-30 vuoteen saakka. Aineistona käytettiin triangulaatiota, joka muodostui elämäkerrallisella otteella toteutetuista yksilöhaastattelusta, jotka tehtiin joulukuussa 2010 sekä keväällä 2011 toteutetusta ryhmähaastattelusta ja avoimista kyselylomakkeista. Aineisto on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Tulokset havainnollistettiin hyödyntäen Bronfenbrennerin ekologista systeemiteoriaa kuvaten etenkin mikro- ja makrotasolla sitä päivähoidon ympäristöä ja niitä kosketuspintoja, jossa perhepäivähoitaja toimii, luo ja edelleen uusintaa ammatti-identiteettiään. Perhepäivähoitajan subjektiotasemasta kuvattuna ammatti-identiteetin, arvopohjan ja kasvatuksellisen toimijuuden kiinnityspisteeksi muodostui koti, jonka lisäksi perhepäivähoitaja on aktiivisesti osallisena ja vuorovaikutuksessa neljän muun mikrosysteemin kanssa. Näitä olivat hoitolapset ja heidän perheensä, muut perhepäivähoitajat, päiväkodit ja omat esimiehet.

Tutkimus osoitti, että perhepäivähoitajat jakavat vahvan kotiäitiyden historiasta kumpuavan, kodin ja hoivan arvoihin rakentuvan ammatti-identiteetin (vrt. Heinämäki 2001, Parrila 2002 & Tikka 2007), jonka käänköpuolena näyttäytyy sen haastavuus asettua uuden työn ajan vaatimukseen. Wengeriläisen lähestymistavan valossa näyttäytyy, että perhepäivähoitajat kokevat varhaiskasvattajan ammatti-identiteetin rakentuvan yhteisön toimintaan osallistumisen kautta, ja pyrkivät täten sen kasvattajajäseniksi. Koska kokemus yhteisön jäsenyydestä on epävarma, perhepäivähoitajat korostavat oman ammattinsa erityispiirteitä sekä hakevat yhteisöllisyyttä muualta. Luonnehdinnat kertovat niistä kokemuksista, jotka ovat paradoksisia toivotun ammatillisen osallisuuden tunteesta suhteessa muihin varhaiskasvattajiin, koska myös eronteko tehtiin päiväkodeissa työskentelevistä varhaiskasvattajista.

Perhepäivähoidossa on tapahtumassa ammattia harjoittavien sukupolvenvaihdos, jonka toteutumisesta ja ammatin houkuttelevuudesta ollaan oltu huolissaan, jonka vuoksi siitä on myös rakennettu pelastuksen kohdetta erilaisin hankkein ja toimenpideohjelmin. Tämän tutkimuksen avulla voidaan lisätä ennen kaikkea kaivattua tutkimustietoa ja ymmärrystä siitä positiosta käsin, josta perhepäivähoitajat kokevat sijoittuvansa koko päivähoidon systeemiin. Koska perhepäivähoito tapahtuu kodeissa ja sen ammatillinen identiteetti rakentuu kotiäitiydestä kumpuavalle historialle, on sen haastavaa lunastaa paikkaansa oikean työn, tai kuten perhepäivähoitajat asian ilmaisivat, edes viralliseksi mielletyn varhaiskasvatuksen parista.

Asiasanat: Perhepäivähoito, ammatti-identiteetti, koulutus, laatu, tapaustutkimus, subjektiiviset kokemukset

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO: TUTKIMUKSEN TIELLE	5
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS: AMMATTI-IDENTITEETTI JA TYÖELÄMÄ	10
2.1 AMMATTI-IDENTITEETIN RAKENTUMINEN TYÖELÄMÄSSÄ.....	10
2.1.1. Identiteetti eri teorioissa	12
2.1.2 Ympäristö identiteetin resurssina.....	13
2.1.3 Perhepäivähoitajan ammatti-identiteetti murroksessa	14
3 KATSAUS PERHEPÄIVÄHOITOON.....	16
3.1 PERHEPÄIVÄHOITO YHTENÄ PÄIVÄHOIDON MUOTONA	16
3.1.1 Varhaiskasvatus ja sen historia	18
3.1.2 Kotiäitiydestä kunnan alaisuuteen	20
3.1.3 Ammattina perhepäivähoitaja.....	22
3.1.4 Muut perhepäivähoidon muodot	24
3.2 LAATU, KOULUTUS JA KEHITTÄMISHANKKEET PERHEPÄIVÄHOIDOSSA	25
3.2.1 Koulutuksen ja perhepäivähoidon kehittämisen haasteet	28
3.2.2 Laatu perhepäivähoidossa	29
3.2.3 Perhepäivähoidon kehittämishankkeet	31
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS: KOHTI PERHEPÄIVÄHOITOA	33
4.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ, LÄHTÖKOHDAT JA RAKENNE.....	33
4.2 TOIMIJOIDEN KENTTÄ JA TUTKIMUKSEN KONTEKSTI	34
4.3 TUTKIMUSPROSESSIN KULKU, AINEISTON HANKINTA JA ANALYYSI	37
5 TUTKIMUKSEN TIETÄ KULKIEN: METODOLOGISET VALINNAT	39
5.1 LAADULLINEN TUTKIMUS JA METODOLOGISET VALINNAT.....	39
5.1.1 Aikaisemmat tutkimukset valintojen takana	40
5.1.2 Tapaustutkimus sisältää useita tutkimusmenetelmiä	41
5.1.3 Elämäkerrallinen haastatteluote ammatillisia tarinoita tuottamassa	42
5.1.4 Ryhmähaastattelu yksilöhaastattelujen peilauspintana	44
5.1.5 Haastattelujen luonne	45

5.2 AINEISTON ANALYYSI.....	46
5.3 TUTKIJAN POSITION MUOTOUTUMINEN	49
6 MATKA TAITTUU: TULOKSET.....	50
6.1 PERHEPÄIVÄHOITAJIEN AMMATILLISET TARINAT	50
6.1.1 Koti arvojen keskiössä ja identiteetin resurssina.....	50
6.1.2 Koulutus ja keskinäinen hierarkia	53
6.1.3 Laadukas ja yksilöllinen perhepäivähoito	55
6.2 EPÄVIRALLINEN JA VIRALLINEN VARHAISKASVATUS PERHEPÄIVÄHOITAJIEN KOKEMANA	57
6.2.1 Varhaiskasvatuksen kaksi eri miljöötä	57
7. JOHTOPÄÄTÖKSET: MÄÄRÄNPÄÄSSÄ	62
7.1 BRONFENBRENNERIN EKOLOGINEN SYSTEEMITEORIA PERHEPÄIVÄHOITAJAN YMPÄRISTÖN KUVAAJANA	62
7.1.1 Kosketuspintoja: perhepäivähoitajan suhteet ympäristöön	63
7.1.2 Ekso- ja makrosysteemin vaikutukset perhepäivähoitoon	65
8. POHDINTA: MINNE TIE VIE?	68
8.1 KESKEISTEN TULOSTEN YHTEENVETO JA POHDINTA: KUKA PELASTAA KETÄ JA MIKSI?.....	68
8.2 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI.....	73
LÄHTEET.....	77
LIITTEET	

1 JOHDANTO: TUTKIMUKSEN TIELLE

Perhepäivähoito on ollut tasaisin välein median otsikoissa niin ikään sitä ammatikseen harjoittavan suuren ikäluokan eläköitymisen, ja siitä seuraavan uhkakuvan, ammatin sukupuuttoon kuoleminen vuoksi. Päiväkotien suuret ryhmäkoot ja tämän vaikutukset lapsen kehitykseen ovat puhututtaneet ja tätä kautta julkinen keskustelu on linkittynyt myös perhepäivähoitoon ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin, mutta myös epäkohtiin. Jyrki Kataisen hallitus laati ohjelman (22.6.2011), jonka mukaan säädetään laki varhaiskasvatuksesta, jota valmistelemaan koottiin työryhmä, jonka toimintakausi päättyi 28.2.2014 (Opetus ja kulttuuriministeriö 2014:12, 7). Yle uutisoi (22.4.2013), että kuitenkin pelkkä lakiuudistus ei riitä ratkaisemaan varhaiskasvatuksen ongelmia, sillä perhepäivähoitajista tulee pulaa ammatin matalan palkkatason ja eläköitymisen vuoksi (Nuotio 2013).

Tästä marginaalisessa asemassa työskentelevien naisten ammatista on tietoisesti rakennettu pelastettavaa kohdetta jo useamman vuoden ajan siihen kohdistuvien erilaisien hankkeiden ja toimenpideohjelmien (kts. esim. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:17). Perhepäivähoito ei suinkaan ole ainoa yhteiskunnassamme pelastuksen kohteena oleva ilmiö, kuten olemme esimerkiksi voineet seurata Pisa-tulosten jälkeistä kohua koulun uudistamistarpeesta ja koulutuspolitiikan medioitumisesta (ks. esim. Rautalin 2013, 95-107).

Edellä mainittu asioiden yhteiskunnallinen politisoituminen ja medioituminen on erittäin mielenkiintoinen kysymys. Tomperi, Vuorikoski ja Kiilakoski (2005, 7) osuvasti pohtivatkin kenen vallassa kasvatus on; millaiset ryhmät ylläpitävät valtaa ja millaisia ovat sen päämäärät, normit ja käytännöt tai millainen suhde on yhteiskunnallisen vallan ja kasvatuksen välillä (Kiilakoski, Tomperi & Vuorikoski 2005, 7). Millaisia ovat pelastuksen kohteeksi leimaamisen hyödyt ja haitat esimerkiksi perhepäivähoitajien ammattiryhmälle? Miksi juuri nyt heiltä vaaditaan ammatillinen koulutus, kun aikaisemmin ammattia pystyi harjoittamaan ilman tätä?

Perhepäivähoitoa, kuten muutakin varhaiskasvatusta, säätelevät lait ja asetukset, joiden raameissa kunnat ovat velvoitettuja tarjoamaan peruspalveluja asukkaalleen. Laki lasten päivähoitosta on vuodelta 1973 ja sen uudistamista on perusteltu muun muassa toimintaympäristön muutoksilla. Tuloerojen kasvu 90-luvulta näihin päiviin saakka vahvistaa sitä tärkeää tavoitetta,

joka varhaiskasvatuksella on: tasoittaa niitä sosiaalisia lähtökohtia, joista lapset päivähoidon saapuvat. Päivähoitopalvelujen ja varhaiskasvatuksen tulisikin edistää yhdenvertaisuutta sekä lasten ja perheiden tasavertaisuutta. (Opetus ja kulttuuriministeriö 2012)

Opetus ja kulttuuriministeriö julkaisi tiedotteen 21.3.2014, jossa käsiteltiin varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamista pohtineen työryhmän esitystä ja sen luovuttamista opetusministeri Krista Kiurulle. Samassa tiedotteessa työryhmä esittää myös muutoksia perhepäivähoitajien kelpoisuusvaatimuksiin, jossa perhepäivähoitajalta edellytettäisiin jatkossa vähintään perhepäivähoitajan ammattitutkintoa tai muuta soveltuvaa tutkintoa, johon sisältyy tai jota on täydennetty riittävän laajoilla lasten hoidon, kasvatuksen ja opetuksen opinnoilla. (Opetus ja kulttuuriministeriö 2014)

Lainsäädännön uudistamista pohtineeseen työryhmään kuuluneen Kirsti Karilan (luento 24.9.2014) mukaan yhteiskunnan taloudelliset, sosiaaliset ja poliittiset tekijät säätelevät monin tavoin lapsuutta ja lapsuuden instituutioiden toimintaa. Tämä näkyy muun muassa siinä, millaisin intressein ja tavoin lapsuuteen kiinnitetään huomiota eri aikoina. Länsimaisessa yhteiskunnassa lapsuus on ollut poliitikkojen kasvavan kiinnostuksen kohteena, mutta totuus on, että mikäli yhteiskunnallisia varoja ei varhaiskasvatukseen ja esimerkiksi sen lain uudistamiseen ole varattuna, ei mitään konkreettisia muutoksiakaan tule sen käytännöissä tapahtumaan. (K. Karila 24.9.2014.)

Kovin yksiselitteistä ei varhaiskasvatuslain uudistaminen ole ollut ja työryhmänkin näkemyksissä oli eriäviä mielipiteitä (Opetus ja kulttuuriministeriö 2014). Huolta perhepäivähoidon loppumisesta ei toki pidä väheksyä ja on todettava, että samaan aikaan yhteiskunnallisella päätöksenteolla on merkittävä rooli sen säilyttämisessä. Kyseessä tulee olemaan julkinen tahtotila, halu tai haluttomuus investoida lapsuuteen ja varhaiskasvatukseen. Myös yleisellä taloudellisella kehityksellä tulee varmasti olemaan vaikutuksia kyseisen ammatin säilymiseen tai tutkimukseni perhepäivähoitajien sanoin: alasajoon. Perhepäivähoidon voidaan katsoa kuuluvan matalapalkkaiseen aloihin, eikä se suuren työmääränsä vuoksi houkuttele riittävästi nuoria työntekijöitä tällä hetkellä alalle.

Varhaiskasvatuksen keskeiset dialogit ja kehitystrendit jalkautuvat hieman viiveellä perhepäivähoidon pariin, sillä kehitys- ja tutkimustoimenpiteet kohdistuvat yleensä päiväkoteihin (kts. esim. Parrila 2002, 19). Siksi varmasti tutkimukseni aikana erilaiset hankkeet sekä perhepäivähoidon laatu- ja kehitystyö oli valloillaan, vaikka laadullinen kehitys- ja varmistustyö kuvaakin enemmän 90-luvun päivähoiton kehitystä (K. Karila 24.9.2014). Perhepäivähoidon laadun käsittely nousee tutkimukseni teoreettiseen viitekehykseen aikansa ajankohtaisena ilmiönä, ei niinkään välttämättä omista intresseistäni. Vaikka laadun tarkastelu perhepäivähoidon

kontekstissa onkin jo aikaisemmissa tutkimustuloksissa todettu problemaattiseksi (vrt. Parrila 2002, 48-80), voidaan kuitenkin pohtia, että mikäli perheet eivät enää tulevaisuudessa voi valita kodinomaiseksi miellettyä perhepäivähoitoa yhtenä päivähoidon hoitomuotona, laskeeko tämä kokonaisuudessa kunnan tarjoamaa varhaiskasvatuksen palvelun laatua?

Laatu- ja kehitystyöstä puhuttaessa se rinnastetaan hyvin paljon perhepäivähoitajien koulutustaustaan ja tässä tapauksessa nimenomaan kouluttamattomuuteen (kts. esim. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:29). On selvää, kuten tutkimuksestani käy ilmi, että perhepäivähoitajien ammatilliset vaatimukset ovat ajan saatossa kasvaneet ja nykyperheet odottavat perhepäivähoiton tarjoavan samanlaisia toimintoja lapsille kuin päiväkodit. Ilman koulutusta on nykyään vaikeaa työllistyä millekään alalle, joten on selvää, että niin uutta varhaiskasvatustilaa valmistellut työryhmä kuin useat kunnatkin näkevät koulutuksen kuuluvan perhepäivähoitajien nykyisiin kelpoisuusvaatimuksiin ja odottavat heidän hakeutuvan koulutukseen lyhyen ajan sisällä ammattiin ryhtymisestä (kts. esim. Opetus ja kulttuuriministeriö 2014).

Koulutuksella lunastetaan yhteiskunnassamme vahvasti muiden tunnustus ja asema, ja voidaankin ajatella, että kulttuurissamme työelämä määrittää vahvasti identiteettiämme, ainakin tietyssä elämänvaiheessa (kts. esim. Eteläpelto & Onnismaa 2006, 32). Tästä lähtökohdasta tarkasteltuna olikin mielekästä lähteä tutkimaan perhepäivähoitajien ammatillista identiteettiä sekä verrata sitä koulutuksen saaneisiin päiväkodissa työskenteleviin päivähoitajiin, jotka toimivat tutkimukseni verrokkiryhmänä. Perhepäivähoitajat ovat mielenkiintoinen ammattiryhmä, joka ominaispiirteiltään poikkeaa monella tapaa perinteiseksi työkseen mielletystä työstä, joka tapahtuu kodin ulkopuolella. Juuri tämän vuoksi kiinnostavaa oli, minkälaisesta positioista he tarkastelevat muuta varhaiskasvatusta ja miten he kokevat sijoittuvansa siihen. Minkälaisia kosketuspintoja perhepäivähoitajalla on, keiden kanssa hän on vuorovaikutuksessa, toimii ja luo sekä uusintaa ammatillista identiteettiään? Halusin laajentaa tapauksen tarkastelua työelämän yhteiskunnalliselle tasolle saakka, tuoden mukaan tarkasteluun muun muassa Sennettin (2002) ja Julkusen (2008) ajatuksia uuden työn ilmiöstä, josta ei perhepäivähoitokaan ole irrallaan.

Tutkimusaiheena perhepäivähoito voidaan nähdä monitieteellisenä tutkimuskohteena, jota lähestyn tutkimuksessani ensinnäkin kasvatustieteellisestä näkökulmasta, mutta siinä on myös piirteitä ainakin naistutkimuksen, sosiologisen, sosiokulttuurisen, historiallisen, työelämän ja yhteiskunnallisen tutkimuksen parista. Kasvatustieteellisessä tutkimuksessa perhepäivähoitoa ei ole tutkimuskohteena tarkasteltu erityisemmin ja ensimmäinen väitöskirjakin aiheesta Suomessa ilmestyi Sanna Parrilalta vasta vuonna 2002 (Parrila 2002).

Kuten jo sisällysluetteloni otsikointi kuvaa, lähdin kulkemaan tapaustutkimukselle ominaisempaa reittiä tutkimusmatkan tavoin seurailen tämän kyseisen tapauksen etenemistä. Tapaustutkimuksien raportoinneissa on eroavaisuuksia, ja tehdessäni valintaa tutkielmani raportointitavasta ja –tyylistä, olen kirjoittajana tehnyt myös tietoisien valintojen toimia lukijan oppaana koko ajan selvittäen, mitä kirjoituksessa tehdään, miten, miksi ja missä kontekstissa (ks. Raento 2007, 258). Persoonallinen raportointitapa on aina riski. Taustalla tällaiselle ajattelulle voidaan nähdä erityisesti ajatus laadullisen tutkimuksen kritiikistä, perinteistä ja tieteellisen ajattelun ihanteista, johon jo itsessään voidaan liittää skeptisyys suhtautua kriittisesti kaikkeen tieteen nimissä esitettyyn tietoon (Tuomi & Sarajärvi 2009, 9-17).

Tutkimuksen tekoon liittyy hyvin paljon eettisiä kysymyksiä, jotka tutkijan on otettava huomioon. Näitä ovat muun muassa tiedeyhteisön tunnustamat toimintatavat, kriteerien mukaiset ja eettisesti kestävät tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät ja se, että tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaan. Yksi tärkein tekijä on erottaa arki- ja tutkimustieto toisistaan, sillä arkiajattelu voi olla löysää ja kuritonta sekä johtaa kritiikittömiin päätelmiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 18-24.)

Tapaustutkimuksen matka ihannetilanteessa ideasta valmiiksi tutkimukseksi sisältää kirjallisia, suullisia ja visuaalisia vaiheita ja siinä on hyvä noudattaa ”hyvää tieteellistä tapaa”. Tapaustutkimuksen haastavimpia tehtäviä on erityisen ja yleisen onnistunut yhdistäminen. Tutkimushankkeen edetessä tutkija saa vastata moniin kysymyksiin, jotka koskevat juuri yleistämistä, menetelmien käyttökelpoisuutta ja tutkijan suhdetta omaan työhönsä sekä tutkimuksen kohteisiin. Samanlaisiin kysymyksiin hän törmää myös tapaustutkimuksesta raportoidessa. Tapaustutkimuksen teossa tarvitaankin alati uuden oppimiselle avointa ja työtä pelkäämätöntä asennetta. Harva osaa harjoittelematta ja ihanne harvoin on käytäntö. Edukseen kuitenkin erottuvat ne, jotka ovat paneutuneet raportoinnin osa-alueisiin kekseliäästi ja kunnianhimoisesti. Tärkeitä kysymyksiä ovat, kenelle tapaustutkimusta raportoidaan ja miksi näin? Onnistuneilla valinnoilla tehostetaan viestin välittymistä. (Raento 2007, 254-261.)

Tapaus havainnollistaa, kuinka tiede on oma kulttuurinen järjestelmänsä yhtenä tiedon tuotannon tapana ja sosiaalisen intervention muotona. Sen kulttuuriin kuuluvat myös oletukset yleistämisen, standarnoinnin ja kontrollin mahdollisuuksista. Tapaustutkijan mahdollisuudet käyttää teoreettista kehikkoa vaihtelevat tutkimuskohteen ja tutkimuskysymysten mukaan. Sama koskee painotuksia aineisto- tai teorialähtöisyyteen, jotka ovat riippuvaisia myös siitä, minkä verran ilmiötä on jo teorisoitu. Tapauksen pakottaminen johonkin tiettyyn teoreettiseen malliin voi olla vaarallista, sillä tapauksen valinta on yleensä tulos teorian ja empirian välisestä suhteesta, jossa tutkimus elää,

etsii rajojaan ja tarkentuu askel askeleelta, kun selviää mistä teoreettisesti on kysymys. Tapauksen kuvaus onkin aina tutkijan jälkikäteen tekemä konstruktio, joka edellyttää valintoja ja nämä valinnat on vain kirjoitettava auki. (Peuhkuri 2007, 136-148.)

Edellä esitettyjen asioiden pohjalta olen päätenyt omaan rakenteelliseen ratkaisuuni pyrkien kuvaamaan juuri tämän tapauksen tutkimusmatkaa käyttäen huolellisesti valittuja metodeja sekä noudattanut hyvää tieteellistä esitystapaa. Koska oma tutkimukseni on tutkielman lisäksi myös opinnäytetyö, olen jättänyt näkyväksi raportointiin tyyllillisesti myös ehkä tieteellisessä tekstissä totuttua enemmän oman oppimisen reflektointia. Tätä valintaa tukee myös tapaustutkimukselle ominainen luonne, jota kuvaa niin ikään uuden oppiminen ja uusien asioiden esille tuleminen tapauksen syventymisen myötä (kts. esim. Raento 2007, 254-261). Tämän vuoksi en myöskään ole kokonaan häivyttänyt tutkijan ääntä tekstistä, joka on ehkä paikoittain ilmaisullisesti ja tyyllillisesti jopa populistiseen kallellaan. Perustelen tyylivalintaani sillä, että tutkija ei koskaan ole irrallinen osa tutkimusta, vaan hän on myös tutkimusasetelman luoja ja tulkitaja (Tuomi & Sarajärvi 2009,136).

Tapaustutkimukseni on ollut niin ikään aineisto- kuin teorialähtöistä, joten tämä näkyy myös raportoinnin luonteessa (kts. esim. Peuhkuri 2007, 136-148). En kokenut mielekkääksi häivyttää raportoinnista tutkimuksen ainutlaatuisia piirteitä, vaan näen, että se on osa tutkimuksen validiteetin arviointia. Tehdessäni näin pyrin kuvaamaan koko tutkimusmatkan sellaisena kuin sen koin ja jakamaan kokemukseni lukijan kanssa.

Aloitin raportoinnin esittelemällä tutkimukseni teoreettista viitekehystä, jonka jälkeen seuraavassa luvussa käsitellään tutkimuksen toteutusta, tutkimustehtävää, sen lähtökohtia ja rakennetta. Tämän jälkeen kuvaan tapaukseni kohteena olevien toimijoiden kenttää, tutkimukseni kontekstia, tutkimusprosessin kulkua ja aineiston hankintaa. Viidennessä luvussa esittelen tutkimukseni metodologiaa, aineiston analyysia sekä oman tutkijan position muokkautumisprosessia, jonka kirjoittaminen oli itselleni merkityksellinen asia. Kuudes ja seitsemäs luku käsittelevät tutkimukseni tuloksia ja johtopäätöksiä, jonka jälkeen seuraa pohdintaa perhepäivähoidon tulevaisuudesta. Lopuksi analysoin ja arvion oman tutkimukseni onnistumista.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS: AMMATTI-IDENTITEETTI JA TYÖELÄMÄ

2.1 Ammatti-identiteetin rakentuminen työelämässä

Jokainen voi varmasti omalla kohdallaan todeta, että työelämä on muuttunut yhä vaikeammin ennustettavammaksi ja sen luonne on entistä kompleksisempi. Sama työelämän muuttunut luonne koskettaa luonnollisesti myös perhepäivähoitajia, joten lähdin teoreettisessa viitekehyksessäni liikkeelle ensin perehtymällä ammatti-identiteettiin ja sen rakentumiseen aikamme työelämässä.

Richard Sennett (2002, 7) kirjoittaa työn uudesta järjestyksestä, jossa vastustetaan jäykkiä byrokraattisia rakenteita ja sokeita rutiineja. Työntekijöiden hyveitä tässä ajassa ovat monipuolisuus, muuntautumiskyky, avointa suhtautumista muutoksia kohtaan ja riskinottoa kykyä sekä yhä laajempaa riippumattomuutta virallisista säädöksistä ja muodollisuuksista. Joustavan kapitalismin ajassa ihmiset kulkevat suoran uraväylän sijasta yhdenlaisesta työstä toiseen. Tänä päivänä puhutaan yhä enemmän projekteista ja lyhytaikaisista työtehtävistä, joiden aiheuttama mahdollinen ahdistus ja levottomuus jää enenevässä määrin yksilön itsensä ratkaistavaksi. Joustavuuden nimissä puhutaan vapaudesta, joka antaa ihmisille mahdollisuuden muovata omia aikataulujaan, mutta todellisuudessa vanhat säännöt eivät poistu, vaan tilalle tulee vain uusia valvontamekanismeja, joita on entistä vaikeampi vain ymmärtää. (Sennett 2002, 7.)

Miten työelämän sitten tulisi määrittää meitä vai tuleeko sen? Eteläpelto ja Vähäsantanen (2010, 49) kirjoittavat artikkelissaan, kuinka ammatillista identiteettiä on eri aikoina rakennettu eri tavoin. Identiteetin rakentumisen on nähty olevan aikasidonnaista ja tämä on ilmentynyt eri tavoin käsityöläisyyden, teollisuuden tai jälkiteollisuuden ajanjaksoilla. Teolliselle tuotantotavalle oli ominaista formaali koulutus, säännöt, tehokkuus ja kontrolli. Kun kapinana tälle, jälkiteollista aikakautta kuvailee parhaiten hajautettu päätöksenteko, litteät hierarkiat, verkostot, laatupiirit, joustavuus ja epävarmuudensietokyky. Käsityöläiseksi kasvettiin jäljittelemällä ammatille tyypillisiä traditioita ja toimintatapoja oppipoika-mestari-järjestelmän kautta, jolloin tapahtui

ammattiin kasvu ja samaistuminen tähän sosiaaliluokkaan. Kiinnittymistä ammattiin ohjasivat suku, perhe ja lähiyhteisö. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 49.)

Aikaisemmin poikkeustilana mielletty määräaikaisuus on yleistynyt ja se on harvoin itse valittua. Työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 2008 määräaikaississa työsuhteissa oli noin 15% kaikista palkansaajista, vaikka se hyvin harvoin on työntekijän ensisijainen toive. (Okkonen 2009.)

Eteläpelto ja Onnismaa (2006, 27) kysyvät, että eikö vahva ammatillinen identiteetti olekin nykyään rasite, kun työelämässä korostetaan ammatti-identiteetille täysin vastakkaisia seikkoja, kuten moniammatillisuutta, ammatillisten rajojen ylittämistä, jaettua asiantuntijuutta, elinikäistä oppimista, liikkuvuutta ja joustavuutta. (Eteläpelto & Onnismaa 2006, 27.)

Myös Sennett (2002,8) kirjoittaa joustavuuden vaikutuksesta ihmisen luonteeseen. Jo antiikin ajan ihmiselle luonteen sanottiin olevan hänen yhteydestään maailmaan. Sillä tarkoitettiin eettistä arvoa, joka annettiin omille haluille sekä suhteille muihin ihmisiin. Luonne voidaan siis nähdä emotionaalisen pysyvyyden kokemuksena. Lopulta kaikessa on kysymys siitä mitä itsessämme arvostamme ja toivomme toistenkin näin tekevän. Sennett kysyykin, kuinka pitkäjänteisiä päämääriä voidaan tavoitella näin lyhytjänteisessä maailmassa ja miten molemminpuolista lojaalisuutta ja sitoutumista voidaan ylläpitää instituutioissa, joissa on yllä jatkuva muutos? (Sennett 2002, 8.)

Korpelainen (2007, 199-209) on esitellyt tutkimusosaa Pekka Ruohotien vuonna 1990 aloitetusta ja hänen johtamastaan kansainvälisestä Kasvutarveprojektista, joka käsittelee ammatillisen uusiutumisen ja jatkuvan ammatillisen kehittymiseen ja kasvuun keskittyvää problematiikkaa. Ruohotien tutkimus on toteutettu markkinointiviestintä yrityksessä. Esimerkkeinä aihepiirin tutkimusalueista on lueteltu yhteiskunnan ja työelämän muutoksen ja ammattikasvatuksen yhteydet, ammatillisen kasvun edellytykset, ammatillisen kasvun mallintaminen, kasvumotivaatio ja urakehitys. Tutkimustuloksista Korpelainen (2007, 203-204) kertoo ammatti-identiteetin kannalta mielenkiintoisen seikan: työn kannustearvon ja palveluajan välillä on positiivinen korrelaatio. Mitä pidempään palvelleesta ryhmästä oli kysymys, sitä tyytyväisempiä he olivat. (Korpelainen 2007 199-209.)

Ammatillinen identiteetti saa siis nykymaailmassa aivan toisenlaisen merkityksen, sekä rakentuu modernilla tavalla ja voimmekin pohtia sen vaikutuksia työelämään. Voimmeko kehittyä enää yhden alan vahvoiksi asiantuntijoiksi ja näin välittää ammatillista kulttuuria uusille alalle tulijoille? Onko se enää edes tarpeen? Voivatko noviisit oppia samalla tavalla ammatissa pitkään olleiden virheistä vai toistammeko vain itseämme? Näihin kysymyksiin en suoranaisesti tässä

tutkimuksessa hae vastauksia, mutta ne ovat silti mielenkiintoisia ja pohtimisen arvoisia kysymyksiä.

2.1.1. Identiteetti eri teorioissa

”Erilaiset teoreettiset lähestymistavat ja identiteettiteoriat painottavat eri tavoin sosiaalisen ja persoonallisen osuutta identiteetin rakentumisessa ja rakentamisessa” (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 62). Toisin kuin perhepäivähoitoa, identiteettiä on tutkittu hyvin paljon, eikä varmaankaan olisi erityislaatuista, että tässä kohtaa tutkimusta nostaisin myös esiin Meadin ja Archerin kaltaiset suuret ajattelijat. Paljon ammatti-identiteettiä tutkineet Eteläpelto ja Vähäsantanen (2010, 51-64) ovat jo ansiokkaasti artikkeliinsa tiiviisti koonneet Meadin ja Archerin ajatuksia, jotka sopivat teoreettiseen viitekehykseeni, joten pyrin seuraavaksi kiteyttämään tästä tiiviisti omalle tutkimukselleni olennaiset asiat.

George Herbert Meadin (1863-1931) identiteettiteorioiden mukaan, identiteetti mielletään sosiaalisesti konstruktioksi, jossa sosiaalinen ja persoonallinen minä erotetaan toisistaan, ja kieli nähdään näiden kahden tekijän keskeisenä rakennusvälineenä. Paljon minuutta ja itsetietoisuutta tutkinut Mead korosti kielen merkitystä minän kehitykselle, ja esitti minän syntyvän ensisijaisesti suhteessa muihin ihmisiin sekä sosiaalisen kokemuksen myötä. Keskeisintä hänen ajattelussaan oli sosiaalinen vuorovaikutus. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 52-55.)

Meadin mukaan ihminen kommunikoi ”yleistetyt toisen” kontrollin kautta, jonka kanssa vuorovaikutuksessa oleva ihminen käy läpi sisäistä keskustelua ”yleistettyjen toisten” ja siihen samaistumisen kautta. Nämä ”yleistetyt toiset” ovat vuorovaikutuksessa olevan olettama jonkinlainen ryhmä, yhteisö tai asenne. Yleistetty toinen saattaa olla vaikeaa ymmärtää, mutta ajatus voi selvitä parhaiten Meadin vertauksen kautta. Hän vertaa ”yleistettyä toista” poliittiseen puolueeseen, jonka toimintaan osallistuessaan ihminen samaistuu niihin asenteisiin ja sosiaalisen järjestyksen muotoihin, joita juuri kyseinen puolue toiminta hänelle tarjoaa. Mead esittelee teoriassaan vielä subjektiminän, joka ei pysty vastaamaan sosiaalisen minän odotuksiin. Margaret Archer haastoi myöhemmin tämän ajattelun, sillä hän puolestaan oli sitä mieltä, että oli olemassa aktiivinen subjekti, ei vain yhteiskunnan tuotteena syntynyt identiteetti, ja että ”huolestamme eivät koskaan ole vain sosiaalisia”. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 52-57.)

Archer puolestaan perusti identiteettiteoriaansa realistiseen filosofiseen teoriaan, jossa korostuu persoonallisen identiteetin ensisijaisuus. Hän näkee emootioiden kohteena kolmitasoisen suhteen todellisuuteen, jotka hän jakaa luonnolliseen, praktiseen ja diskursiiviseen. Näiden kolmen

todellisuuden kohtaamisessa ihminen joutuu kohtaamaan jatkuvasti erilaisia suhteita maailmaan ja näistä emotionaalista tunnesuhteista syntyy tarve priorisoida huolenaiheita, ja tätä kautta prosessoida henkisesti tyydyttävä tasapaino. Yksilöä kiinnostavien ja huolestuttavien välisestä tasapainosta sekä asioiden painotuksesta syntyy yksilön persoonallinen identiteetti, jota muokataan sisäisellä keskustelulla, jossa priorisoidaan perimmäisiä huoliamme. Archerin mukaan omistautuessamme jollekin asialle, laitamme niiden arvoja tärkeysjärjestykseen ja punnitsemme, mitkä ovat todellisia huoliamme ja mikä näiden vaikutus ja merkitys meille on. Tätä kautta myös työstämme sitä osaa itsemme kanssa, jonka kanssa voimme elää emotionaalisesti sovussa. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 56-58.)

Osallistumisteoriat puolestaan tulivat tunnetuiksi 1990-luvulla, kun oppimisteorioiden rinnalle nousivat osallistumista kuvaavat teoriat. Näissä oppimisen ja identiteetin rakentumisen nähdään tapahtuvan esimerkiksi työyhteisöissä, jotka voivat olla asiantuntija- ja tietoyhteisöjä tai käytännön yhteisöjä. Alkuun identiteettiä pohdiskeleva puhe oli teoreettista, mutta sittemmin on olemassa myös empiiristä tutkimusta identiteetin rakentumisesta pitkäkestoisissa oppimisyhteisöissä. Wengeriläinen lähestymistapa tarkastelee identiteetin kehittymistä yhteisön toimintaan osallistumisen johdosta syntyvänä oppimistuloksena, jossa jäsenyyttä rakennetaan jäsenyyden ja osallisuuden kautta. Tämä voi ilmetä aatteellisuutena uskollisuutena tai yhteen kuuluvaisuuden tunteena, jota voidaan myös ajatella tietynlaiseksi kutsumukseksi. Tätä teoriaa on kuitenkin kritisoitu sen päämäärästä edetä ainoastaan kohti yhteisön täysjäsenyyttä, jossa sivuutetaan yksilö toimijana ja oman elämänsä subjektina. Yksilökehityksellistä ja subjektiivista toimijuutta kuvaavat määreet ovat kuin ovatkin tärkeitä luovuutta ja vuorovaikutusta vaativissa ammateissa, jossa työssä oppiminen vaatii kokonaisvaltaista ammatillista kasvua. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 58-59.)

2.1.2 Ympäristö identiteetin resurssina

Eteläpelto ja Onnismaa (2006, 26) avaavat ammatti-identiteetin käsitettä kertomalla sen olevan elämänhistoriaan perustuvaa käsitystä itsestä ammatillisena toimijana. Millaiseksi ihminen kokee itsensä ja ammatillisuutensa tällä hetkellä ja millaiseksi hän haluaa työssään kehittyä. Samaistumisen ja sitoutumisen tunteet kuuluvat myös osaksi ammatti-identiteettiä. Mitä yksilöt pitävät työssään tärkeinä, mitkä arvot, uskomukset ja tavoitteet heitä toiminnassaan ohjaavat. (Eteläpelto & Onnismaa 2006, 26.)

Hall (1999, 250) taas kertoo, että identiteetit liittyvät siihen, kuinka käytämme historian, kielen ja kulttuurin tarjoamia resursseja tullaksemme joksikin, eikä niinkään ollaksemme jotakin. Tämä osaltaan selittää identifioitumisen tarvetta ja sitä, miksi imemme itseemme niitä historian, kielen ja kulttuurin tarjoamia resursseja, joita ympäristömme meille välittää. Hallin mukaan identiteetit voidaan nähdä myös pisteinä, joissa kiinnitymme niihin subjektiasemiin mitä kulloisetkin diskursiiviset käytänteet meille rakentavat. (Hall 1999, 250-253.)

Eteläpelto ja Onnismaa sanovat, että aikuisen identiteetin keskeisiä osa-alueita ovat työ- ja ammatti-identiteetti, vaikkakin niiden merkitys vaihtelee yksilöiden elämänkentässä (2006, 32). Toiset omistautuvat työlleen toisia enemmän, kun taas jotkut näkevät työn ulkopuolisen elämän merkityksellisempänä ja suuntaavat unelmansa ja energiansa tähän. Asetelma eri elämäntietien painotuksista myös varmasti vaihtelee ja elää eri elämäntilanteissa. (Eteläpelto & Onnismaa 2006, 32.)

2.1.3 Perhepäivähoitajan ammatti-identiteetti murroksessa

Perhepäivähoitajan ammatti on vielä yhteiskunnallisesti mitattuna hyvin nuori ammatti. Parrila (2002, 10) toteaa, että koska perhepäivähoitoa on tutkittu vielä suhteellisen vähän, perustuu siitä oleva tieto pitkälti olettamuksiin sekä yksittäisiin kuntien tekemiin selvityksiin (Parrila 2002, 10). Saatavilla oleva tutkimustietokin on vielä kohtalaisen uutta, sillä Sanna Parrila väitteli ensimmäisenä tutkijana Suomessa perhepäivähoidosta vuonna 2002.

Tiina Tikka (2007, 5) on väitöskirjatutkimuksessaan tutkinut perhepäivähoitajien ammatillisuuden rakentumista ja paikantumista jälkiteolliseen palkkayhteiskuntaan ammatillisen sosialisoinnin näkökulmasta. Aineistonaan Tikka on käyttänyt 28 perhepäivähoitajan työuraan painottuvia elämäkerrallisia haastatteluita. Haastatteluita hän on analysoinut temaattisina ja narratiivisina kokonaisuuksina. Tutkimuksen tuloksissa kävi ilmi, että perhepäivähoitajien ammatillinen sosiaalisuus näyttäytyi elämänmittaisena prosessina. Malli hoivaamiseen tuli edellisiltä sukupolvilta, johon naiset ottivat kantaa joko vahvistamalla tai muuttamalla omaksuttuja käytäntöjä. Perhepäivähoitajien ammatillisuuden hän näki rakentuva kokemuksen kautta ja minän muokkaaminen tapahtui hoitajilla palveluammattin tarpeisiin. (Tikka 2007, 5-6.)

Tikan (2007,6) tutkimuksen mielenkiintoinen tulos on, että perhepäivähoitajat pyrkivät horjuttamaan arvottamista koskevia rajanvetoja korostamalla työnsä vaativuutta sekä rinnastamalla sitä muuhun varhaiskasvatustyöhön. Tämän lisäksi Tikan tutkimustuloksesta selviää se asetelma ja eronteko, jossa perhepäivähoitajat kokevat selvästi olevan oma itsenäinen osa-alueensa

varhaiskasvatuksen kentällä. Työn vaativuuden korostaminen taas voidaan nähdä haluna hakea oikeutusta oman työn arvostukselle. (Tikka 2007, 6)

Tällainen samanlainen mielenkiintoinen jännite voidaan löytää kuitenkin muistakin ammattikunnista. Hannele Palukka (2003, 150-165) on tutkinut väitöskirjassaan lennonjohtajia, ja tästä löytyy yhtäläisyyksiä perhepäivähoitajien identiteetikamppailuun, työn epävarmuuteen sekä eri toimijoiden valta-asemien hahmottamiseen. Tämän tutkimuksen tuloksina nähtiin, että suomalaisten lennonjohtajien ammatti-identiteetti on muotoutunut tulkinnoista ammattikunnan käymästä legitimaatiokamppailusta asemansa ja itsehallintansa puolesta. Tämän ammattikunnan ammatti-identiteetti on siis muotoutunut itseymmärrysprosessiksi ammattikunnan yhtäältä vahvasta, mutta toisaalta epävakasta asemasta työmarkkinoilla. (Palukka 2003, 150-165.)

Tikan (2007, 176-177) mukaan yleiseen tulokehitykseen nähden perhepäivähoitajan työstä saama palkka on matala ja asema marginalisoitunut työmarkkinoilla. Tämä on täysin päinvastaista, mitä se oli maaseudun ja työväenluokan naisille alun perin. Alkujaan palkkatyö hoiva-alalla on merkinnyt naisille vapautumista ja ammatillistumisen mahdollisuutta, joten ne kulttuuriset kertomukset, joille 70- ja 80 -lukujen naiset rakensivat identiteettiään on meidän näkökulmastamme vanhentunut. Toisen polven koulutetuille naisille perhepäivähoitajan työ taas saattoi merkitä sosiaalista laskua. Tikka kirjoittaa ensimmäiselle perhepäivähoitajapolvelle motivaation lähteen ja mielekkyyden tuottajan olleen kuitenkin mahdollisuus työn kotona tekemiseen. (Tikka 2007, 176-177.)

Alasuutari (2003, 68) kirjoittaa myös ajan tuomasta asenteellisesta muutoksesta kotona tapahtuvaan lasten hoitoon. Alun perin päivähoiton tehtävä oli tasata lasten huonojen kotiolojen vaikutusta kasvuun. Kotona tapahtuvaa kasvatusta arvostettiin tuolloin eniten ja pikku hiljaa päiväkotien tehtävä irrottautui huollollisesta tehtävästä kohti kasvatustehtävää. Tämän lisäksi perhepäivähoito rinnastettiin tasavertaisesti kuuluvaksi julkiseen päivähoitoon. (Alasuutari 2003, 68.)

3 KATSAUS PERHEPÄIVÄHOITOON

3.1 Perhepäivähoito yhtenä päivähoidon muotona

Ammatti-identiteetin ja työelämädiskurssin liittäminen siihen kontekstiin, jota tapaukseni käsittelee, vaatii laajaa ymmärrystä tutkittavasta kohteesta. Tämän vuoksi perehtyneisyys päivähoiton ja perhepäivähoiton historiaan, päivähoiton lakeihin ja asetuksiin, aikaisempiin tutkimuksiin, ammatinkuvaan ja koulutukseen sekä nykyisiin päivähoiton kehityssuuntiin oli tarpeen ja tätä kaikkea käsitellään seuraavissa luvuissa.

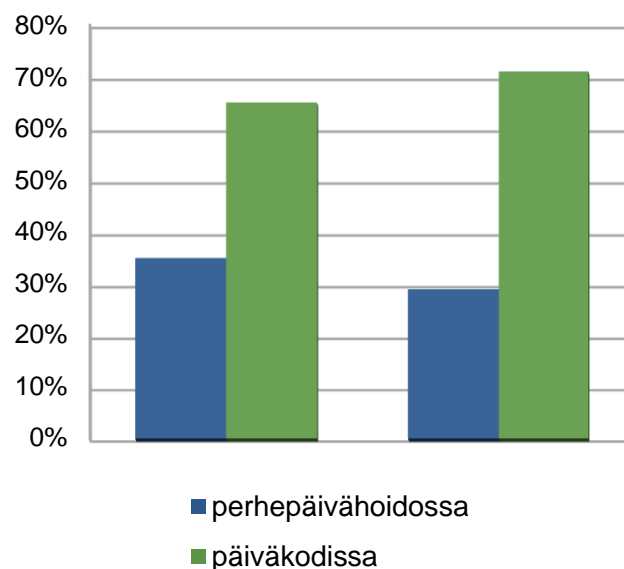
Lasten päivähoiton yleinen suunnittelu sekä ohjaus- ja valvontatyö kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriölle ja lasten päivähoiton hyvää ja oikeudenmukaista toteutumista turvaamaan on säädetty laki lasten päivähoitosta 1973/36. Laki lasten päivähoitosta velvoittaa kuntia huolehtimaan, että päivähoitoa on saatavissa kunnan järjestämänä tai valvomana siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää lain edellyttämällä tavalla. (Laki lasten päivähoitosta 1973/36)

Perhepäivähoito on hoitomuotona yksi hoito- ja varhaiskasvatusmuodoistamme. Tämän lisäksi perheet voivat valita päiväkodin tai niin halutessaan hoitaa lapsensa myös kotona. Perhepäivähoitaja työskentelee valtaosin omassa kodissaan ja tämä on yksi syy, miksi perhepäivähoitoa usein eri lähdeteoksissa kuvailtaankin kodinomaiseksi. Parrila (2002,19) toteaa, että ehkä juuri intiimin luonteensa vuoksi perhepäivähoitosta on niin vähän tutkimustietoa, vaikkakin se on osa julkisen sektorin piiriin kuuluvaa toimintaa. Perhepäivähoito on kuulunutkin osaksi julkista päivähoitoa jo vuodesta 1937 päivähoitolain (36/73) asettamisesta lähtien. Tästä huolimatta perhepäivähoito on jäänyt hieman erilliseksi osaksi muusta varhaiskasvatuksesta ja päivähoitosektorista. Usein kehitystoimenpiteet sekä tutkimustyö kohdistuvat varhaiskasvatuksessa juuri päiväkotityöhön. (Parrila 2002, 19.)

Tammikuusta 1973 astui voimaan laki lasten päivähoitosta, jossa asetuksen mukaan lasten päivähoitolla tarkoitetaan hoitoa, joka tapahtuu päiväkodissa, perhepäivähoidossa, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Perhepäivähoitoa voidaan lain mukaan järjestää yksityiskodissa tai kodinomaisessa hoitopaikassa, jota nimitetään perhepäiväkodiksi. Lain toisen pykälän mukaan

päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet. (Laki lasten päivähoitosta 1973/36)

Selvitykset perhepäivähoidossa olevien lasten määrästä näyttävät, että kaikesta huolimatta yhä harvempi lapsi on nykyään perhepäivähoidossa. Lasten päivähoiton tilannekatsauksesta (2006) selviää, että vuonna 2001 perhepäivähoidossa oli kaikista päivähoitossa olevista lapsista 35% (n=70 344) ja vuonna 2005 lapsista perhepäivähoidossa oli enää 29% (n=54 300). Kuviossa 1 pyrin havainnollistamaan näitä tutkimustuloksia. (Lasten päivähoiton tilannekatsaus 2006: 13; Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset 2002, 26.)

KUVIO 1. Perhepäivähoidossa ja päiväkodissa olevien lasten määrä vuosina 2001 ja 2005. (Lasten päivähoiton tilannekatsaus 2006: 13; Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset 2002, 26.)

Vuonna 2012 kunnallisessa päivähoitossa kaikista päivähoitoon osallistuvista lapsista oli 92%. Heistä 82% oli päiväkotihoidossa ja 18% perhepäivähoidossa. Kunnallisen perhepäivähoidon osuus kaikista päivähoitosta olleista lapsista oli 16%. Kaikkiaan kunnallisessa päivähoitossa oli 58 prosenttia koko väestön 1-6-vuotiaista lapsista. Edellä mainitut luvut tarkoittavat, että vuosien 1997-2012 perhepäivähoidossa olevien lasten määrä on puolittunut entisestään. Tähän lukuun sisältyvät myös ryhmäperhepäiväkodeissa olevat lapset. (Laaksonen & Lamberg 2014, 70-72.)

Kansainvälistä tutkimustietoa perhepäivähoidosta on rajallinen määrä saatavilla, mutta pohjoismaisesta varhaiskasvatuksesta ja tätä kautta myös perhepäivähoidosta voidaan sanoa jotakin.

Ruotsissa erityispiirteenä muihin Pohjoismaihin verrattuna on vuodesta 2003 saakka tarjottu ilmainen varhaiskasvatus 4-5-vuotiaille lapsille 525 tunnin ajalta vuodessa, joka tarkoittaa 15 tuntia viikossa. Vuodesta 2010 sama on koskenut myös 3-vuotiaita lapsia. Suurin osa ruotsalaisista lapsista osallistuu institutionaaliseen varhaiskasvatukseen ja 1-5-vuotiaista lapsista 86,9% osallistui varhaiskasvatukseen (84,1%), joista perhepäivähoidossa heistä oli 2,9%. Suurin osa päivähoidosta on kunnan järjestämää. Norjassa perhepäivähoitoon osallistuvia lapsia oli vuonna 2012 2,2% koko institutionaaliseen varhaiskasvatukseen osallistuvista (90%) 1-5-vuotiaista lapsista. Norjan opetusministeriö on ilmaissut tahtotilansa säilyttää perhepäivähoito yhtenä toimintamuotona ja sen toiminnan edellytyksiä arvioitiin vuonna 2013 käynnistyneen lainsäädännön arvioinnin yhteydessä. Myös Tanskassa kunta vastaa päivähoidon järjestämisestä päiväkodeissa tai perhepäivähoidossa. Palveluiden piirissä olevista lapsista lähes kaikki ovat kokopäivähoidossa ja heistä 83% on päiväkodeissa ja 17% perhepäivähoidossa. (Kahiluoto, T. 2014, 44-47.)

Paineita perhepäivähoidon saatavuudesta ja vaatimuksia perhepäivähoitajien aseman parantamiseksi on nyt ajettu yli kymmenen vuoden ajan, sillä tavoite kirjattiin jo Anneli Jäätteenmäen hallitusohjelmaan (17.4.2003). Lasten hyvinvointi, erilaisten tukien ja mallien rooli sekä näiden suora vaikutus perheiden arkeen painostaa päättäjiä pohtimaan myös perhepäivähoidon tulevaisuutta. Poliittisessa keskustelussa ja mediassa varhaiskasvatuksen asiat ovat edelleen esillä tasaisin väliajoin. Yle Aamu-tv:n haastattelussa psykologian professori Liisa Keltikangas-Järvinen (20.3.2012) antoi lausunnon, jonka mukaan alle kaksivuotias ei opi suuressa ryhmässä rakentavia sosiaalisia taitoja, vaan selviytymistä. Taustalla on ajatus päiväkodin ryhmäkokojen suurenemisesta. (Yle Uutiset)

3.1.1 Varhaiskasvatus ja sen historia

Päivähoidon muotoutuminen nykyiseen järjestelmäänsä on kehittynyt useiden sukupolvien myötä ja siihen ovat vaikuttaneet erilaiset yhteiskunnalliset ja historialliset tapahtumat sekä muutokset, joita niin ikään lainsäädäntömme heijastelee. Suomalainen päivähoitojärjestelmä sijoittuu sotien jälkeiseen aikaan, jolloin yhteiskuntaamme jälleenrakennettiin ja luotiin perustaa hyvinvointivaltiolle. Varhaiskasvatuksen juuret ulottuvat samoilta vuosikymmenille teollistumisen ja kansakoulun synnyn kanssa. Kaupungistumisen myötä syntyi tarve päivähoitopaikoista, etenkin Etelä-Suomen suurissa kaupungeissa ja tähän tilanteeseen alkoikin rakentua päivähoitojärjestelmä. (Alila & Kinos 2014, 8.)

Vuonna 1980 kritisoitiin, ettei päivähoito saisi olla työvoimapolitiittisten suhdanteiden armoilla. Kuitenkin näyttää siltä, että edelleen 1970-, 1980- ja 1990-lukujen määrällinen kehitys päivähoidossa ja työelämäpolitiittiset argumentit ovat olleet määrittäviä tekijöitä, kun puhutaan laadusta tai palvelujärjestelmän kehittämistä. 1990-luvulta saakka alkoi kunnallisten palvelujen rinnalle kehittyä yksityiset ja erikoistuneet päivähoitopalvelut niin päiväkodeissa kuin perhepäivähoidossakin. Tämä kehityssuuntaus pohjaa uusliberalistisesta suuntauksesta, joka syntyi pohjoismaisen hyvinvointivaltion rinnalle. (Alila & Kinos 2014, 8-9.)

Päivähoito ja varhaiskasvatus voidaan hallinnollisesti sijoittaa valtionhallinnossa sosiaalihuoltoon, myöhemmin sosiaali- ja terveystieteiden alaan. Paikallinen sosiaalihuollon kausi (1954-1960) oli sodanjälkeisen Suomen jälleenrakentamisen aikaa ja tätä seurasi valtiollisesti johdetun hyvinvointipalvelujen rakentamisen kausi (1970-1993). Tähän aikaan kehitettiin lapsilisäjärjestelmä (1948), kansaneläkeuudistus (1956) ja työttömyysturva, joiden rakentaminen hyvinvointivaltioon edusti universalismin ideaa, jota päivähoito parhaimmillaan edustaa, eli palveluiden järjestämistä kaikille niiden tarpeessa oleville sosioekonomisista taustoista huolimatta. Yhteiskunnallisten rakenteiden muuttuessa kaupungistumisen myötä myös perherakenteet kokivat muutoksia. Naisten työskenteleminen kodin ulkopuolella lisääntyi ja päivähoitojärjestelmä kehittyi tämän myötä. Päivähoitopaikat myönnettiin aluksi sosiaalisin perustein, mutta päivähoitolaki loi pohjaa universalismin toteutumiselle ja laajentumiselle seuraavina vuosikymmeninä. (Alila & Kinos 2014, 9.)

Edellä luonnehdittua aikakautta leimasi vahva valtion normi- ja resurssiohjaus, jotka kohdentuivat muun muassa päivähoitopaikkojen määrälliseen lisäämiseen sekä palvelujärjestelmän rakentamiseen. Päivähoitolaista kehittyi pohjoismaista hyvinvointivaltiota hyvin kuvaava järjestelmä subjektiivisine päivähoito-oikeuksineen. Sosiaalihuollon viimeaikaiset ohjaukselliset kaudet ovat olleet informaatio-ohjauksen kausi (1993), jota kuvasti kunnallisen itsehallinnon lisääntyminen ja tätä seurasi 2000-luvulta alkanut ohjelmaohjaamisen kausi, joka taas on pyrkinyt kansallisten ohjelmien kautta saavuttamaan yhteisesti asetettuja tavoitteita sekä näiden yhteiseen toteutukseen. (Alila & Kinos 2014, 9-10.)

Edellä mainituista hyvinä esimerkkeinä voidaan nähdä valtionneuvoston periaatepäätöksenä vuonna 2002 ilmestynyt Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset ja tämän jälkeen Stakesin julkaisemana Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Vasu), jota päivitettiin vuonna 2005, joka oli ohjausluonteeltaan informaatio-ohjaava asiakirja. Suomea on kuitenkin kritisoitu ohjauksen hajautumisesta ja kaksinaisuusudesta, sillä vuonna 1998 perusopetuslain uudistuksessa määriteltiin, että esiopetus kuuluu osaksi opetusministeriön toimialaa. Kunnissa on kuitenkin jo vuodesta 2003

tehty autonomisia hallinnonalapäätöksiä ja kunnallisesti suosituinta on ollut varhaiskasvatuksen sijoittuminen opetus- ja sivistystoimen yhteyteen. (Alila & Kinos 2014, 9-10.)

3.1.2 Kotiäitiydestä kunnan alaisuuteen

Liisa Heinämäki (2001, 17) on Pro gradussaan "Kotiäidistä kasvattajaksi" tutkinut perhepäivähoitajan ammatin ja koulutuksen kehittymistä Suomessa 1970-luvulta 2000 vuoteen saakka. Heinämäki on kuvailevassa muutostutkimuksessaan pyrkinyt tuottamaan tietoa siitä, kuinka kotona tehtävästä hoivatyöstä ammatillistuu koulutusammatti ja kuinka koulutus on kehittynyt vastaamaan näihin tarpeisiin. Tutkimuksen tarkoituksena on myös ollut rakentaa kuvaa perhepäivähoitajan ammatista. (Heinämäki 2001, 17.)

Heinämäen Pro gradun nimi on jo sinänsä perhepäivähoidon historian kehityskaarta hyvin kuvaava. Perhepäivähoitajuus ammattina on kehittynyt hyvin vapaamuotoisesta kotona tapahtuneesta lasten hoidosta kohti ammattimaista ja ohjattua kasvatustoimintaa. Perhepäivähoitajan koulutuksessakin oli kyse roolin vaihdoksesta kotiäidistä ammattikasvattajaksi (Heinämäki 2001, 52).

Perhepäivähoitoa paljon tutkinut Parrila (2005, 23) puolestaan kirjoittaa, että perhepäivähoito oli pitkään toiminut Suomessa epävirallisena ja valvomattomana hoitomuotona. Päivähoitopalvelut eivät pystyneet vastaamaan naisten voimakkaasti lisääntyneeseen työssäkäyntiin, jolloin yksityinen perhepäivähoito kasvoi hyvinkin laajaksi. Tähän yksityisesti toteutuvaan hoitomuotoon ei yhteiskunnan valvonta mitenkään ulottunut. (Parrila 2005, 23.)

Vaikka yksityisesti tarjottua hoitoa on nykyäänkin saatavilla, ei tällaista päivähoitoa voida kuitenkaan toteuttaa ilman valvontaa. Tätä säätelee lakiasetus, jonka mukaan yksityinen henkilö tai yhteisö, joka harjoittaa korvausta vastaan lasten päivähoitotoimintaa, on velvollinen tekemään ilmoituksen kahden viikon päästä toiminnan aloittamisesta sosiaalihuoltolain 6 §:n 1 momentin tarkoittamalle toimielimelle. Toimielimen tehtävänä puolestaan on valvoa päivähoitotoimintaa. (Laki lasten päivähoitosta 1973/63)

Kuten aikaisemmin mainittiin päivähoiton muokkautuneen sukupolvien saatossa, samaa voidaan varmasti sanoa perhepäivähoidosta ja sen kehityksestä. Perhepäivähoidon historiasta löytyy maininta, joka myös viittaa sen aikaisempiin sosiaalihuollollisiin tehtäviin. Välimäki (1998,121) kirjoittaa, että perhepäivähoito mainittiin virallisena päivähoiton muotona asiakirjoissa vuoden 1951 komiteamietinnöissä. Tuolloin perhepäivähoitoa suositeltiin "yliherkille, heikoille tai muuten joukkokäsittelyyn vaikeasti soveltuville lapsille". (Välimäki 1998, 121.)

Vaikka ajat ovat muuttuneet, edelleenkin päivähoitoa järjestetään ensisijaisesti perheiden tarpeisiin ja toiveisiin mahdolliset tukitoimet huomioiden. Lain (36/1973) mukaan kuntien on huolehdittava siitä, että päivähoitoa on saatavissa kunnan järjestämänä tai valvomana siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Tämän lisäksi kuntien on huolehdittava siitä, että päivähoitoa on saatavilla lapsen omalla äidinkielellä ja, että päivähoitopaikka on saatavilla sen ajan päätyttyä, kun oikeudet äitiys-, isyys- tai vanhempainrahakautteen päättyvät. Mahdollisuuksien mukaan kuntien on myös pyrittävä järjestämään lapselle vanhempien tai muiden huoltajien toivoma hoitomuoto. (Laki lasten päivähoitosta 36/1973)

Laissa on myös määritelty, että perhepäivähoitaja voi yhtäaikaaisesti hoitaa vain neljää lasta, tähän omat alle kouluikäiset lapset mukaan laskettuna, sekä näiden lisäksi yhtä osapäiväisesti hoidettavaa esikoululaista tai koulunkäynnin aloittanutta lasta. Kuitenkin kaksi perhepäivähoitajaa saa hoitaa enintään kahdeksaa lasta, jonka lisäksi ryhmään saa kuulua vielä kaksi hoidossa osapäiväisesti olevaa esikoululaista tai koulunkäynnin aloittanutta lasta. Näin voi olla esimerkiksi ryhmäperhepäivähoidossa. (Laki lasten päivähoitosta 36/1973)

Keskusteltaessa perhepäivähoidon nykytilasta, tulevaisuudesta ja ylipäätään kunnasta kyseisen palvelun tarjoajana, emme voi välttyä arvokeskustelulta. Palveluiden tuottajana kunta on myös taloudellisessa vastuussa ja se tämä väistämättä ohjaa myös toimintaa ruohonjuuritasolla, siellä missä palveluita toteutetaan. Raivola (2000, 7-10) pohtii julkisten palveluiden erilaista asemaa suhteessa liikeyrityksiin. Palvelutuotteita on vaikea mitata tai määritellä ja niiden tuottavuutta hankalaa arvioida. Palvelut ovat luonteeltaan aineettomia ja niitä usein kulutetaan samaan aikaan kun niitä tuotetaan. Niiden arvon määrittäminen rahassa on myös hankalaa. Yhtä aikaa palvelutuotannon laatuun on alettu kiinnittää aikaista enemmän huomiota ja käynnissä on myös jonkinlainen arviointibuumi. Arvioinnin tuloksien pohjalta tehdään arvopäätelmiä ja arvopäätöksiä. Hallinnollinen päätöksenteko tehdään monelta taholta tulevan palautetiedon perusteella. (Raivola 2000,7-10.)

Erilaiset tutkimukset ja kyselyt tuottavat tietoa palveluiden tuottajille ja kuten Raivolakin toteaa, yleensä hallinnollinen päätöksen teko pohjautuu juuri tähän. (Raivola 2000, 7-10.) Perhepäivähoidon näkökulmasta on ollut ongelmallista, että tuota kaivattua tutkimustietoa on ennen ollut saatavilla heikonlaisesti. Perhepäivähoidon tutkiminen on kuitenkin pikku hiljaa alkanut lisääntyä ja tähän tieteellisen keskusteluun osallistun myös omalla tutkimuksellani.

3.1.3 Ammattina perhepäivähoitaja

Henriksson ja Wrede (2004, 9) kirjoittavat hyvinvointivaltiosta ja sen roolista sekä vaikutuksesta ammattien ja ammattikuntien kehitykseen ja toimintaympäristöön. He pohtivat mikä ylipäätään on ammatti, miten se voidaan määritellä. Kirjoittajat ymmärtävät ammatit kulttuurisen ja sosiaalisen vallan yhteen kietoutumana, jossa ymmärrämme ammatit yhteiskunnallisina sopimuksina, jotka koskevat työtä ja työnjakoa. Ammatteihin vaikuttavat kaiken aikaa yhteiskunnalliset muutosvoimat, jotka muokkaavat niiden rakenteita ja kulttuurisia piirteitä. Henrikssonin ja Wreden mukaan on tärkeää ammatteja tutkiessa ymmärtää, miten ammatteja ja niiden keskinäisiä suhteita järjestetään sekä kysyä kuka toimii ja mihin toiminnalla pyritään. Mielenkiintoinen on myös kysymys professionalismista eli ammatillisuuden korostamisesta tai professioasemaan pyrkimisestä, joka elää ihanteena ja ideologiana edelleen sekä liittyy edelleen vahvasti pyrkimykseen sosiaalisesta noususta. (Henriksson & Wrede 2004, 9-11.)

Perhepäivähoitajan työ eroaa useista ammateista, joissa ainakin valtaosin mennään omasta kodista jonnekin muualle töihin. Normaalisti fasiliteetit ja välineet työn tekemiselle suomalaisessa yhteiskunnassa tarjoaa työnantaja. Perhepäivähoitaja tekee pääosin työtään omassa kodissaan ja jo tämä antaa oman leimansa ammatin luonnehdinnalle. Perhepäivähoitoa paljon tutkinut Sanna Parrila käyttää myös sanaa ”intiimi” kuvaamaan perhepäivähoitajan työn luonnetta (Parrila 2002, 19).

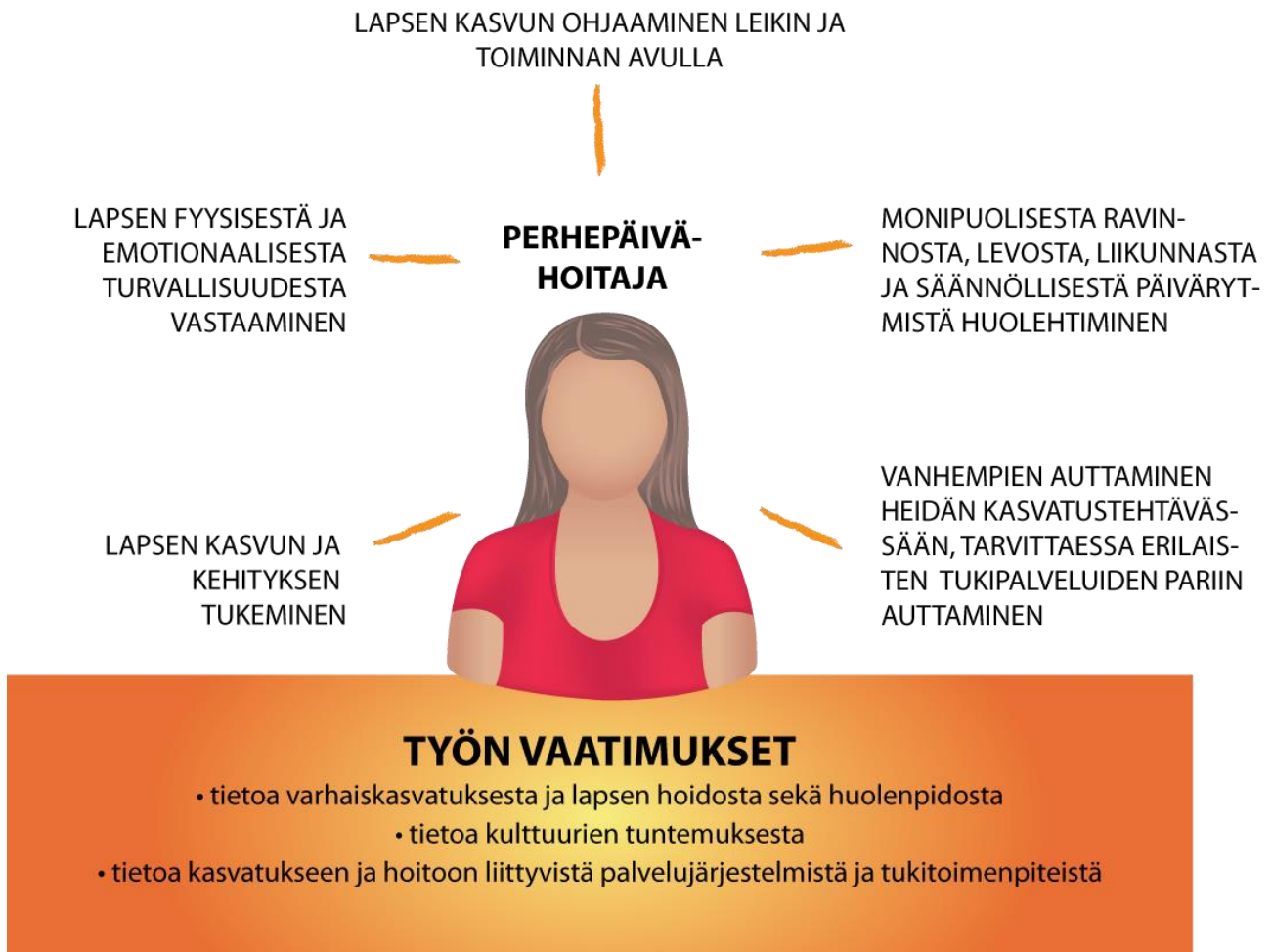
Heinämäen (2001, 57) mukaan perhepäivähoitajan ammattiin ryhtyminen on ollut pitkään kotona muiden lapsia omien ohella hoitavan äidin valinta, eikä niinkään puhtaasti ammatillinen valinta. Äidin jäädessä kotiin hoitamaan omia lapsiaan, hänelle tarjottiin usein myös muita lapsia hoidettavaksi tai niitä otettiin hoitoon esimerkiksi taloudellisista syistä. Kotona tehtävää työtä ei pidetty oikeana työnä, eikä koulutusta tai ammattitaitoa vaativana työnä. 1980-luvulla oli yleisempää, että nainen jäi kotiin hoitamaan lapset kouluikäisiksi saakka. Perhepäivähoitajan työ on alkanut hyvin epämääräisin kuvauksin. Sen tavoitteet ja asema ovat olleet kasvatuseräjäjärjestelmässä epämääräisiä. Yleensä kantaa on otettu vain hallinnollisiin puitteisiin tai työtehtävien määrittelyyn. (Heinämäki 2001, 57.)

Opetushallitus on määräyksessä 16/011/2006 julkaissut perhepäivähoitajan näyttötutkinnon perusteet, jossa esitellään perhepäivähoitajan ammattialan kuvaus: ”Perhepäivähoitajan ammattitutkinnon suorittaneen työ on osa julkista tai yksityistä varhaiskasvatuksen alan toimintaa. Työ on vastuullista lasten varhaiskasvatusta, jota toteutetaan kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti yhdessä lasten ja perheiden kanssa.” (Opetushallitus 2006, 46.)

Samassa julkaisussa (16/011/2006) kuvataan perhepäivähoitajan työskentelyä perhepäivähoidon toimintaympäristössä, jossa tärkein yhteistyö tapahtuu lapsen ja hoitajan välillä. Keskeistä on yhteistyö vanhempien ja hoitajan välillä kuin myös hoitajan ja perhepäivähoidon ohjaajan sekä muiden kasvatusalan ammattilaisten välillä. Muita tärkeitä kontakteja ovat lasten kontaktit muihin lapsiin sekä toisiin aikuisiin. (Opetushallitus 2006, 46.)

Määräys (Opetushallitus 2006, 46) päättyy kuvaukseen, jossa ammattitutkinnon suorittaneen perhepäivähoitajan katsotaan pystyvän työskentelemään sisäistettyjen, eettisesti kestävien arvioiden ja periaatteiden mukaan. Hänen tulee tehdä työtä lapsilähtöisesti ja tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään ohjaten tarvittaessa erilaista palvelujen piiriin. Tämän vuoksi perhepäivähoitajan tulee myös tuntee varhaiskasvatuksen tukitoimet ja palvelujärjestelmät. Hän tarvitsee työssään varhaiskasvatuksen tukemisen, lapsen huolenpidon ja hoidon tietoa sekä kulttuurien tuntemusta. Perhepäivähoitaja toimii yksilöllisesti lapsen kasvattajana päivän aikana tarjoten monipuolista ravintoa, huolehtien säännöllisestä päivärytmistä. Hän tarjoaa hoivaa, huolenpitoa, lepoa, liikuntaa ja ohjaa kasvua leikin ja toiminnan avulla lapsen ikä- ja kehitystason mukaisesti. Kaikella työllään perhepäivähoitaja tukee esiopetuksessa määriteltyjä tavoitteita. (Opetushallitus 2006, 46.)

Satakunnan Ammattiopiston aikuiskoulutuspuolen koulutusesitteessä 2012 esitellään myös hyvin perhepäivähoitajien tehtäväkenttää ja työn vaatimuksia. Perhepäivähoitajan tulee hoitopäivän aikana toimia kasvattajana ja vastata yksilöllisesti tämän tarpeisiin päivän eri tilanteissa. Hänen tulee varmistaa lapsen fyysistä ja emotionaalista turvallisuutta kaikissa tilanteissa sekä huolehtia hoivasta ja huolenpidosta. Hoitaja myös ohjaa lapsen kasvua leikin ja toiminnan avulla huomioiden lapsen iän ja kehitystason. Seuraavassa kuviossa (kuvio 2) pyrin havainnollistamaan koulutuskuvauksen pohjalta perhepäivähoitajan ammatin tehtäväkenttää ja vaatimuksia. (SataEdu 2012)

KUVIO 2. Perhepäivähoitajan tehtäväkenttä ja vaatimukset

Perhepäivähoidon kytkeytyminen alussa vapaaseen sivistystyöhön saattoi lisätä sen yhteyttä kotiäitiyteen ja ammatin yksinäinen työn luonne on hidastanut sen kehittymistä reflektoinnin haastavuuden vuoksi. Ei kuitenkaan ole varmaa, kumpi lopulta on kehittänyt kumpaa, koulutus ammattia vai ammatti koulutusta. Kuitenkin Heinämäen (2001, 102-103) mukaan 1970-luvun lähtötilanteesta on tultu pisteeseen, jossa kotiäideistä on tullut 2000-luvun kasvattajia. (Heinämäki 2001, 102-103.)

3.1.4 Muut perhepäivähoidon muodot

Parrila (2002, 28-29) listaa alun perin Kiviojan (1991) tekemää jakoa perhepäivähoidon muodoista. Kivioja (1991) on jakanut perhepäivähoidon hoitajan kotona tapahtuvaan hoitoon, kolmiperhepäivähoitoon, muuhun kotona tapahtuvaan hoitoon ja ryhmäperhepäivähoitoon. Hoitajan omassa kodissa tapahtuva hoito on näistä hoitomuodoista yleisin. Kolmiperhepäivähoito muodostuu

taas 2-4 perheen ringistä (ks. alun perin Kivioja 1991), jossa kunnan palkkaama perhepäivähoitaja menee sovitulla kierrolla kunkin perheen kotiin hoitamaan lapsia niin, että jokainen lapsi saa joskus viettää hoitoaikansa omassa kodissaan. (Parrila 2002, 28-29.)

Alun perin Kivioja (1991) ja Väisänen (1997) ovat selventäneet, että muu kotona tapahtuva hoito tarkoittaa sitä, että perhepäivähoitaja hoitaa tietyn perheen lapsia heidän omassa kodissaan. Ryhmäperhepäivähoito on perhepäivähoidon uusin muoto, joka voidaan nähdä päiväkodin ja perhepäivähoidon välimuotona. Ryhmäperhepäivähoidossa kunta yleensä varustaa, ylläpitää ja varaa tilat, mutta ruoka ja siivous voidaan ulkoistaa. Ryhmäperhepäivähoito on hoitomuodoista ehkä kiistellyin, mutta samaan aikaan se on saavuttanut myös kasvavaa suosiota hoitajien keskuudessa. (Parrila 2002, 29.)

3.2 Laatu, koulutus ja kehittämishankkeet perhepäivähoidossa

Erilaiset kehittämishankkeet ilmentävät tätä päivää ja niitä on viime vuosien saatossa myös kohdistunut perhepäivähoitoon. Silti, kuten aikaisemmin todettiin, päivähoidon keskiössä olevat päiväkodit saavat yleensä osakseen valtaosan huomiosta, niin tutkimuksen kuin kehitystyönkin osalta. Tämä on haasteellista perhepäivähoidon näkyväksi tekemisen kannalta, sillä kuten myös edellä todettiin, yleensä hallinnollinen päätöksen teko pohjautuu juuri tähän.

Tämän lisäksi kunnille haasteeksi noussut perhepäivähoitajien työaikalaki (HE 100/2010) asetti omat vaatimuksensa kunnille hoitomuodon järjestämiseksi. Perinteisesti perhepäivähoitajien työpäivät ovat olleet pitkiä, joten käytännön asioiden uudelleen järjestely on työaikalain toteuttamiseksi ollutkin yksi kuntien haasteista. Tämä ja tulevaisuudenkin muutokset vaativat aina hyvin johdettuja ja luovia ratkaisuja sekä uusia toimintamalleja kunnilta. Useampien erilaisten päivähoitomuotojen tarjoaminen voidaan varmasti edelleen nähdä yhtenä mittarina, kun arvioidaan kunnissa toteutuvan varhaiskasvatuksen laatua.

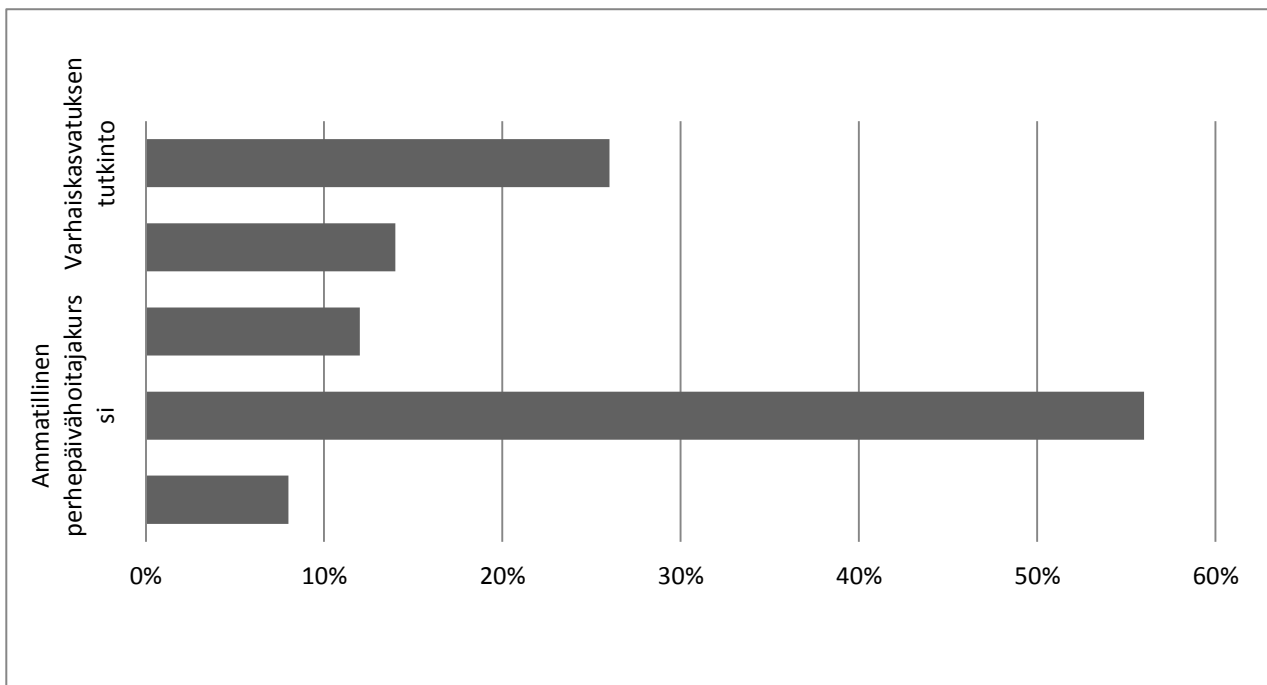
Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksestä (2009:29) käy ilmi, että lähihoitajia on koulutettu vuodesta 1993, jolloin on ollut mahdollista suorittaa ammatillinen perustutkinto. Tätä ennen on koulutettu lastenhoitajia ja päivähoitajia. Perhepäivähoitajan tutkinto on ollut mahdollista suorittaa vasta vuodesta 2000. Tämä tutkinto uudistettiin jo vuonna 2006 ja perhepäivähoitajien uuden ammattitutkinnon opetus suunnitelmajaisena suorittaneita on ollut vuonna 217 opiskelijaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009)

Edellä mainitun lisäksi näyttötutkintoina suoritettiin 326 ja oppisopimuksella 107 tutkintoa. Yhteensä tutkinnon suorittaneita perhepäivähoitajia oli 343 kappaletta. Toisen asteen

oppilaitoksissa koulutetaan ammatillisina perustutkintoina sekä lastenohjaajia että lähihoitajia. Näyttötutkinto mahdollisuus löytyy niin lähihoitajan (aikuisopiskelu) kuin perhepäivähoitajan ammattitutkinnoista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009)

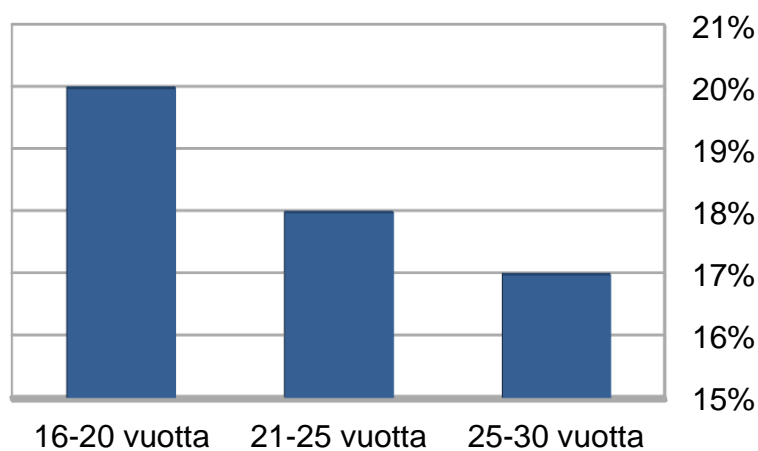
Opetushallituksen toimesta on ollut käynnissä ammatillisten perustutkintojen perusteiden uudistaminen (mm. lastenohjaaja, lähihoitaja). Hanke on käynnistyi vuonna 2007 ja Suomi on ollut mukana 2000-luvun alusta saakka OECD:n varhaiskasvatuksen arvioinneissa. Näissä ei kuitenkaan varsinaisesti keskitytty koulutusten arviointiin. Tietoa on haettu muun muassa eri maiden varhaiskasvatuskoulutusten koulutustasosta, koulutusten antamista pätevyyksistä ja henkilöstön työolojen kehittämistä. Taustalla on halu säilyttää koulutuksen vetovoimaisuus sekä vastata lisääntyneisiin ammatillisiin vaatimuksiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009)

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus (SOCCA) ja Merikosken kuntoutus- ja tutkimuskeskus (PERHO-hanke) toteuttivat valtakunnallisen perhepäivähoitohenkilöstölle suunnatun osaamiskartoituksen vuonna 2006. Kartoituksessa selvisi, että 26% tutkimukseen osallistuneista hoitajista oli suorittanut varhaiskasvatuksen tutkinnon. Perhepäivähoitajan ammattitutkinnon oli suorittanut 14% (458 vastaajaa) perhepäivähoitajista ja 12% vastaajista oli suorittanut muun varhaiskasvatusalan tutkinnon, joita ovat esimerkiksi lähihoitaja, päivähoitaja tai lastentarhanopettaja. Kokonaan ilman ammatillista koulutusta perhepäivähoitajana työskenteli 8% vastaajista ja 56% vastaajista oli suorittanut ammatillisen perhepäivähoitajakurssin. Virallinen varhaiskasvatusalan tutkinto puuttui siis kaikkiaan 74% vastanneista perhepäivähoitajista. Luku on suuri ja sitä selittää osaltaan se, että ammattitutkinto ei ole pakollinen, vaan työnantaja saa määrittää kelpoisuuskriteerit, joiden täytyessä perhepäivähoitajan ammattia voidaan harjoittaa. Kuvio 3 havainnollistaa tämän osaamiskartoituksen tuloksia. (Alila & Parrila 2007, 91-127.)

KUVIO 3. Perhepäivähoitohenkilöstön osaamiskartoituksen tuloksia (Alila & Parrila 2007)

Perhepäivähoitajien ikärakenne ja alalla olon pituus korreloivat myös koulutushalukkuuden kanssa. Kartoitushankkeen tuloksista selviää, että suurin osa oli toiminut ammatissaan hyvinkin pitkään. Viidennes (20 %) vastaajista oli toiminut perhepäivähoitajana 16 - 20 vuotta ja lähes yhtä moni 21 - 25 vuotta (18 %) tai 25 - 30 vuotta (17 %). Perhepäivähoitajien lähestyvä eläkkeelle jääminen ja ikä olivat eniten mainitut syyt siihen, miksi ammattitutkinnon suorittamista ei koettu tarpeelliseksi. (Alila & Parrila 2007, 107.)

KUVIO 4. Perhepäivähoitajien alallaolovuodet (Alila & Parrila 2007)

Perhepäivähoitajan ammattitutkintoa voi suorittaa myös aikuiskoulutuksena oman työn ohessa. Olen ottanut esimerkiksi Satakunnan Ammattikorkeakoulun koulutustarjonnan, jossa on mahdollista suorittaa perhepäivähoitajan tutkinto. Oppilaitoksen sivuilta selviää, kuinka opiskelumuotoja suunniteltaessa on mietitty hyvin koulutuksen kohderyhmää sekä mahdollisia haasteita. Kyseisessä oppilaitoksessa opiskelua toteutetaan ilta-monimuoto-opiskeluna ja oppisopimuskoulutuksena. Jokaiselle opiskelijalle räätälöidään opintosuunnitelma, jossa huomioidaan opiskelijoiden aiempi koulutus- ja osaaminen. (SataEdu 2012)

3.2.1 Koulutuksen ja perhepäivähoidon kehittämisen haasteet

Varhaiskasvatuksella ja sen laadulla on huomattava yhteiskunnallinen merkitys, johon myös koulutuksen tulisi vastata. Varhaiskasvatuksen koulutusta toteutetaan nykyään laajasti näyttötutkinnoista aina tohtorin koulutukseen saakka. Haasteet ovat suuria, sillä varhaiskasvatustyön yhteiskunnallinen toimintaympäristö on muuttunut niin rakenteellisesti, taloudellisesti kuin kulttuurisestikin. Perherakenteiden muutos, eri kulttuuritaustaiset lapset sekä erityisen tuen tarpeessa olevien lasten määrä on kasvanut. Tämä toimintaympäristön muutos vaatii henkilöstöltä erilaisia pedagogisia ja sosiaalisia valmiuksia. Näin ollen myös työtehtävät ovat laajentuneet sekä monimutkaistuneet. Kaikkien näiden seurauksena työn vaativuus on kokonaisuutena lisääntynyt. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009)

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä (2006:17) tarkastellaan perhepäivähoidon kehittämishaasteita ja ajankohtaisista kysymyksistä. Julkaisu koostuu asiantuntija artikkeleista, jotka ovat osallistuneet PERHO-perhepäivähoidon ohjauksen kehityshankkeeseen Oulussa vuosina 2004-2006. Parrilan (2006, 13) mukaan perhepäivähoito elää historiallista aikaansa, sillä koskaan aikaisemmin perhepäivähoito ei ole näkynyt näin selvästi varhaiskasvatuksen kehittämistä koskevissa valtakunnallisissa asiakirjoissa tai kehittämistoiminnassa. Kehityskohteet ovat liittyneet perhepäivähoitajien työnohjaukseen ja työolosuhteisiin, joiden tavoitteena on ollut muun muassa perhepäivähoidon turvaaminen yhtenä varhaiskasvatuksen hoitomuotona. (Parrila 2006, 13.)

Edellä mainittujen haasteiden lisäksi murroksessa ja muutospaineiden alla on ollut myös päivähoiton esimiestyö. Nämä haasteet heijastuvat suoraan perhepäivähoidonkin toimintaan. Taloudelliset haasteet aiheuttavat omat ongelmansa päivähoitotoiminnan järkevään järjestämiseen. Hallinnollisten ja organisatoristen muutosten lisäksi päivähoiton esimiesten työ on myös liittynyt päivähoiton kulttuuriin ja toimintakonseptin muutoksiin. Näistä mainittakoon esimerkiksi

toiminnan muuttuminen lapsilähtöisyyttä arvostavaksi sekä erilaisten kehityshankkeiden sisäänajaminen ja muutosprosessien läpivieminen. Päivähoidon esimiehen työ on muuttunut yhä hallinnollisemmaksi ja itse työntekijöiden pedagoginen ohjaaminen on vähentynyt. Tämä aiheuttaa monissa johtajissa syyllisyyden tunnetta siitä, että perhepäivähoito jää vähemmälle huomiolle ja hallinnolliset asiat ajavat kaiken muun edelle. (Parrila 2006, 17-22.)

Haasteita esimiestyössä on aiheuttanut myös perhepäivähoidon pedagoginen ohjaus. Perhepäivähoitoa on aina pedagogisesti ohjattu, kun taas päiväkodeissa samasta asiasta käytetään sanaa pedagoginen johtajuus. Historiallisesti tämä liittyy siihen, että ennen perhepäivähoidon ohjaaja pätevästi uuden hoitajan työhönsä. Nykyään tämän pätevyyden tulisi syntyä koulutuksen ja siinä tapahtuvan työharjoittelun kautta. (Parrila & Vähänen 2006, 29.)

Muutoksen suurimpia kysymyksiä lieneekin, onko perhepäivähoidon henkilöstö valmis sitten siirtymään pedagogiikan johtamiseen? Tässä haasteena on perhepäivähoitajien itseohjautuvuus ja vastuunotto oman osaamisen jatkuvasta kehittämisestä. Moninainen koulutustausta ja ammattiryhmien väliset raja-aidat ovat asettaneet haasteita tämän kaltaiselle toiminnalle. (Parrila & Vähänen 2006, 33.)

Salo ja Keskinen (1988) ovat tutkineet perhepäivähoidon kehittämishaasteita. Parrilan 2001 valmistuneen tutkimuksen mukaan Salon ja Keskinen olivat päätyneet pitkälti samoihin tuloksiin, kuin Parrila yli kymmenen vuotta jälkeenpäin. Parrilan mukaan perhepäivähoitajat ja ohjaajat olivat nähneet keskeisimpinä kehityskohteina koulutuksen, ammatillisuuden, ihmissuhteiden pysyvyyden, työmotivaation sekä työyhteisöjen välisen yhteistyön kehittymisen. (Alhokivi & Myöhänen 2004, 22.)

3.2.2 Laatu perhepäivähoidossa

Kuten todettu, kehittämistyö, erilaiset projektit ja hankkeet ovat tätä päivää. Innovaatioita kehitetään niin yksityiselle kuin julkisellekin puolelle. Kehittämistoiminta on läpäissyt yhteiskunnan ja sen ydinsanoja ovat elinikäinen oppiminen, verkostoituminen, huippuosaaminen ja innovaatiotoiminta. Kehittämisen kohteena ovat niin yksittäiset työtehtävät kuin yhteiskunnallisiin rakenteisiin yltävät muutokset. Suomi on ollut kilpailukykyinen, mutta tulevaisuudessa edessä ovat erilaiset haasteet, kuten väestön ikääntyminen. (Toikko & Rantanen 2009, 7.)

Raivola (2000, 22-27) toteaa laadun käsitteen olevan sidoksissa kulttuuripiirin edustajien kokemukseen ja kokemuksellisten piirteiden monimuotoisuuteen. Usein myös jaetussa toimintakulttuurissa vallitsee kohtuullinen yksimielisyys siitä, millainen toiminta on laadultaan

riittävää, pätevää, asiakkaan tarpeet tyydyttävää ja edustaa vertailukelpoisuudessaan asiantuntijuutta. Arvot, jotka valitaan legitimoimaan poliittisia valintoja, ovat aina luonteeltaan arvo- ja intressisidonnaisia. Tämä siis tarkoittaa väistämättä sitä, että jotkut ja joidenkin arvot ajavat toisten edelle toisten arvojen jäädessä taka-alalle. (Raivola 2000, 22-27.)

Perhepäivähoidon laatua määriteltessään Parrila (2002, 48-80) on jakanut laadunarvioinnin seuraaviin tekijöihin: palvelutasoon, puitetekijöihin, välillisesti ohjaaviin tekijöihin, prosessi- ja vaikuttavuustekijöihin. Parrilan tekemä jaottelu on alun perin Hujala-Huttusen (1995) käyttämä jäsennys päivähoidon laadun tarkastelua varten. Palvelutasoon kuuluvat saatavuuden ja riittävyyden näkökulmat. Puitetekijät on jaettu kolmeen luokkaan: palvelutasoon, ryhmän koostumukseen ja ihmissuhteiden pysyvyyteen. Laatua välillisesti ohjaaviin tekijöihin hän listaa muun muassa yhteistyön vanhempien kanssa, koulutuksen, työyhteisön yhteistyön, yhteistyön muiden tahojen kanssa ja ohjauksen. Perhepäivähoidon laadun prosessitekijöihin kuuluvia tekijöitä ovat lapsen hyvinvointi, aikuinen-lapsi vuorovaikutus, vertaisvuorovaikutus, toiminnan suunnittelu, lapsilähtöinen toiminta, suunnittelu, arviointi ja inklusiivinen toiminta. Perhepäivähoidon vaikuttavuutta on Parrilan mukaan vaikea mitata, sillä tulokset näkyvät vasta vuosien kuluttua, mutta lasten ja vanhempien tyytyväisyys voidaan nähdä tällaisena tekijänä, jonka kautta vaikuttavuutta voidaan arvioida. (Parrila 2002, 48-80.)

Kuten jo tästä jaottelusta huomataan, voidaan laatua tarkastella useasta tulokulmasta käsin. Vaikka perhepäivähoidon laadun vaikuttavuutta on vaikea arvioida, on kuitenkin todennäköisesti mahdollista tietoisesti vaikuttaa kaikkiin hoidon laatuun vaikuttaviin tekijöihin. Raivola (2000, 49) tarkastelee kasvatuksen laatua formaalissa koulutuksessa ja toteaa, että tekninen näkökulma koulutukseen lepää rationaalisuusolettamuksen varassa. Tällöin muutokset opetuksessa saadaan aikaan tehostamalla opetusteknologiaa. Tehokkuuden, taloudellisuuden, tuloksellisuuden ja tuottavuuden käsitteet eivät sisälly kasvatuksen filosofiaan, vaan ne on tuotu kasvatukseen ulkoapäin ilmaistuin tahtoina. Laatua ja vaikuttavuutta ei voida tarkastella yksiulotteisesti, sillä toiminnalla on usein monia tavoitteita. (Raivola 2000,49.)

Mitä sitten on laadukas perhepäivähoito ja sen tavoitteet? Kenen näkökulmasta asiaa tarkastelemme, mitkä ovat ajattelumme taustat ja arvot johon niitä peilaamme? Kuka lopulta sanoo, mikä on laatua? Tällainen kysymys on vielä suhteellisen helppo Suomen kaltaisessa maassa, jossa vielä valtaosa väestöstä edustaa samaa kulttuuritaustaa ja on kauttaaltaan aika homogeeninen.

Käsityksemme laadusta voivat siis vaihdella. Kuten Parrilankin (2002, 155-159) väitöskirjatutkimuksen tuloksista käy ilmi, että perhepäivähoitohenkilökunnalla ja vanhemmilla on erilaiset käsitykset laadusta perhepäivähoidossa. Yleisempinä haasteina perhepäivähoidon ohjaajat

ja vanhemmat näkivät perhepäivähoitajien koulutuksen ja ammatillisuuden kehittämisen sekä toiminnan sisällöllisen kehittämisen ja monipuolistamisen. Perhepäivähoitajien näkemykset laadusta taas korostivat hoivan ja lämmiheniksen yhdessäolon elementtejä, eivätkä niinkään tietoisia ja tavoitteellisia kasvatus ja opetustavoitteita. (Parrila 2002, 155-159.)

3.2.3 Perhepäivähoidon kehittämishankkeet

Perhepäivähoidon kehittämistarpeisiin on vastattu erilaisin kehityshankkein, joista mainittakoon ainakin vuosien 2007-2009 aikana toteutettu PERHOKE-hanke, joka oli jatkoa vuosina 2004-2006 toteutuneelle PERHO-perhepäivähoidon ohjauksen kehittämishankkeelle. PERHOKE-hankkeen toimeksiantajana oli sosiaali- ja terveysministeriö. Tämä hanke keskittyi perhepäivähoitohenkilöstön osaamisen kehittämiseen.

PERHOKE-hankkeessa Parrila (2009, 11-23) kertoo keskeisinä tavoitteina olleen erilaisen perhepäivähoidon osaamisen ja työvälineiden tiedon yhteen kokoamisen ja sen työn edelleen kehittämisen, jota kunnissa on tehty. Tavoitteenasettelussa sisältönä oli myös valtakunnallisen perhepäivähoidon kehittämisvalikon luominen. Kehittämisvalikko on sähköisesti saatavilla (www.verve.fi/paivahoito) ja sieltä on mahdollista lukea perhepäivähoidon kehittämishankkeita ja raportteja. Sivusto toimii työkaluna, jota perhepäivähoidon toimijat voivat käyttää saadakseen ajankohtaista ja keskitettyä tietoa. (Parrila 2009, 11-23.)

Sähköinen tietovaranto onkin pyrkimys ottaa askel kohti yhtenäisempää perhepäivähoitoa. Tieto on perhepäivähoidon toimijoille ja perhepäivähoidosta kiinnostuneille vapaasti saatavilla sekä tiedostot helposti ladattavissa. Kehittämisvalikon avulla voidaan varmasti jakaa perhepäivähoidon kannalta oleellista ja ajankohtaista tietoa, hyväksi havaittuja käytänteitä ja hyödyntää valtakunnallista osaamista keräämällä perhepäivähoitoa koskevaa tietoa samaan osoitteeseen. Sivuston avulla on myös mahdollista seurata käynnissä olevia kehityshankkeita.

Myös tutkimukseni kohde Akaa ja sen perhepäivähoito osallistui PIRTSAKKA – perhepäivähoidon kehityshankkeeseen. Hanke alkoi toukokuussa 2006 ja päättyi lokakuussa 2007. Tuon hankkeen tavoitteena oli vahvistaa ja selkeyttää perhepäivähoidon roolia yhtenä keskeisenä palvelumuotona kunnissa, edistää alueellisesti perhepäivähoitopalveluiden yhdenmukaisuutta ja laatua sekä arvioida ja kehittää perhepäivähoidon ohjauksen käytäntöjä ja sisältöjä. PIRTSAKKA – hankkeessa oli 29 kuntaa Pirkanmaan ja Satakunnan alueilta. Tuon hankkeen tuloksina syntyi esimiesten pienryhmien alueellinen toimintamalli ja koettiin, että perhepäivähoidon esimiehet

voimaantuivat sekä kuntien perhepäivähoito vahvistui. (Jokela, Junno, Kokkonen & Koskinen 2007, 4-36.)

Edellä mainittujen hankkeiden lisäksi toteutettiin Keski-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskuksessa vuosina 2004-2005 Pelastetaan perhepäivähoito –niminen kehityshanke, jonka laajana tavoitteena oli perhepäivähoidon laadun turvaaminen ja kehittäminen. Tarkastelun alla olivat yksityiskohtaisemmin lueteltuna perhepäivähoitajien työolosuhteet ja palkkaus, hoitajien työssä jaksaminen, vertaistuki, ryhmäperhepäivähoidon laadun kehittäminen, perhepäivähoidon ohjauksen kehittäminen sekä perhepäivähoidon myönteisen julkisuuden lisääminen. Raportista selviää, että perhepäivähoitajat eivät kokeneet ammatin pelastamisen olevan pelkästään heidän käsissään ja raportin loppuarvioinnissa korostetaankin yhdessä tehtävää työtä. (Jääskeläinen & Majuri-Naappi 2005, 4-62.)

Konkreettisina toimenpiteinä hankkeen yhteydessä toteutettiin muun muassa ammatillisuuspäiviä perhepäivähoitajille ja heidän esimiehilleen. Päivät olivat saaneet hyvää palautetta ja moni perhepäivähoitaja oli kokenut saaneensa vahvistusta ammatillisuuteensa. Moitteita annettiin esimiesten puuttumisesta kyseisistä tilaisuuksista. Hankkeen yhtenä onnistumisena mainittakoon, että sen aikana oli saatu rekrytoitua alalle alle 30-vuotiaita koulutettuja uusia perhepäivähoitajia. (Jääskeläinen & Majuri-Naappi 2005, 4-62.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS: KOHTI PERHEPÄIVÄHOITOA

4.1 Tutkimustehtävä, lähtökohdat ja rakenne

Tutkimukseni käynnistyi syksyllä 2010 yhteydenotolla Akaan päivähoiton johtajaan. Tutkimus on toteutettu hyvin väljästi ohjeistettuna toimeksiantotutkimuksena Akaan kaupungin päivähoidolle, josta on pyydetty tutkimusta perhepäivähoidon näkökulmasta. Tutkimukseni on laadullinen tapaustutkimus, joka on välillisesti toteutettu myös Akaan päivähoiton kehittämisen tarpeisiin. Vaikka itse miellän tutkimukseni enemmän tapaustutkimukseksi kuin toimintatutkimukseksi, voi se myöhemmin saada myös tällaisia piirteitä.

Pyrin tuottamaan perhepäivähoitajien ammattiryhmästä mahdollisimman paljon yksityiskohtaista tietoa. Tärkeimmäksi näkökulmaksi olen valinnut ymmärtää perhepäivähoitajien subjektiivisia kokemuksia sekä niitä tulkintoja ja merkityksiä, joita he työlleen antavat. Tutkimuksessa selvitettiin perhepäivähoitajien ammatillisia tarinoita; Millainen ammatillinen identiteetti heillä on ja minkälaisesta positiosta he tarkastelevat muuta varhaiskasvatusta tai kokevat sijoittuvansa siihen. Minkälaisia kosketuspintoja perhepäivähoitajalla on, keiden kanssa hän toimii, on vuorovaikutuksessa, luo sekä edelleen uusintaa ammatillista identiteettiään? Yksilöllisistä kokemuksista tutkimukseni etenee kohti laajempaa yhteiskunnallista keskustelua ja pohdintoja.

Ymmärtääkseni perhepäivähoitajan ammatillisen identiteetin muodostumista halusin selvittää kuinka perhepäivähoitajat olivat tulleet alalle ja kuinka heidän oma tarinansa on heitä kuljettanut menneisyydestä nykyhetkeen. Halusin tutkia millaisiksi he kokevat ammatilliset tulevaisuuden näkymänsä. Tarkoitukseni oli saada perhepäivähoitajat kertomaan omin sanoin kokemuksistaan ja ammatistaan. Minua kiinnosti myös kuinka perhepäivähoitajat ryhmänä kokivat sijoittuvansa Akaan päivähoiton kokonaisuuteen ja miten he näkivät perhepäivähoidon tulevaisuuden, sen uhat ja mahdollisuudet. (vrt. Eteläpelto & Onnismaa 2006, 26.)

Koin, että tapaustutkimusta tehdessäni minun tuli saada kattava käsitys tutkittavasta kohteesta ja siitä kontekstista, jossa tapaus tapahtuu tutkimuskohteen ja alueen ollessani itselleni vieras kohde. Tämän vuoksi tutkimuksen lähestyminen oikeasta suunnasta vei oman aikansa

muotoutua. Todelliseksi haasteeksi koin tutkimuksen rajaamisen ja tämä veikin oman aikansa kuin myös ymmärtää mistä tapaustutkimuksessa ja kyseisessä tapauksessa on kysymys. Kiinnostavia lähestymistapoja ja metodeja kun tuntui etenkin rikkaan ja laajan aineistoni vuoksi riittävän loputtomiin (ks. Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 9-38). Oli välttämätöntä antautua tutkimuksen vietäväksi niin, että matkani varrella pystyin tienristeyksissä viitoittamaan tutkimukseni tietä oikeaan suuntaan sekä tarvittaessa palaamaan askelmerkkejä takaisin päin sivupoluille harhautuessani. Näin tutkimuksestani tuli matka, jossa myös teoreettinen viitekehys ja raportointitapa muodostui sitä mukaan, kun sain selville uusia asioita tutkittavasta kohteesta ja seurasin niitä tutkimukseni kannalta oleellisia signaaleja, joita tutkittavasta kohteesta sain selville (vrt. Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 11).

Jotta voi ymmärtää perhepäivähoitajien ammatillisia tarinoita ja kokemuksia, on ymmärrettävä perhepäivähoidon ympäristöä; missä se tapahtuu, miten se sijoittuu, mikä on sen nykyinen tila ja asema. Tämän lisäksi tulee ymmärtää myös laajempi kuva; mikä on perhepäivähoidon historia? Näiden raamien avuin pystyin tutkimaan havaittuja jännitteitä, ymmärtämään ja tulkitsemaan paremmin mistä ne juonsivat. Havaintojen tulkinnassa auttoivat muun muassa Tiina Tikan (2007), Liisa Heinämäen (2001) ja paljon perhepäivähoitoa tutkineen Sanna Parrilan (2002, 2005, 2006, 2009) aikaisemmat tutkimukset perhepäivähoidosta.

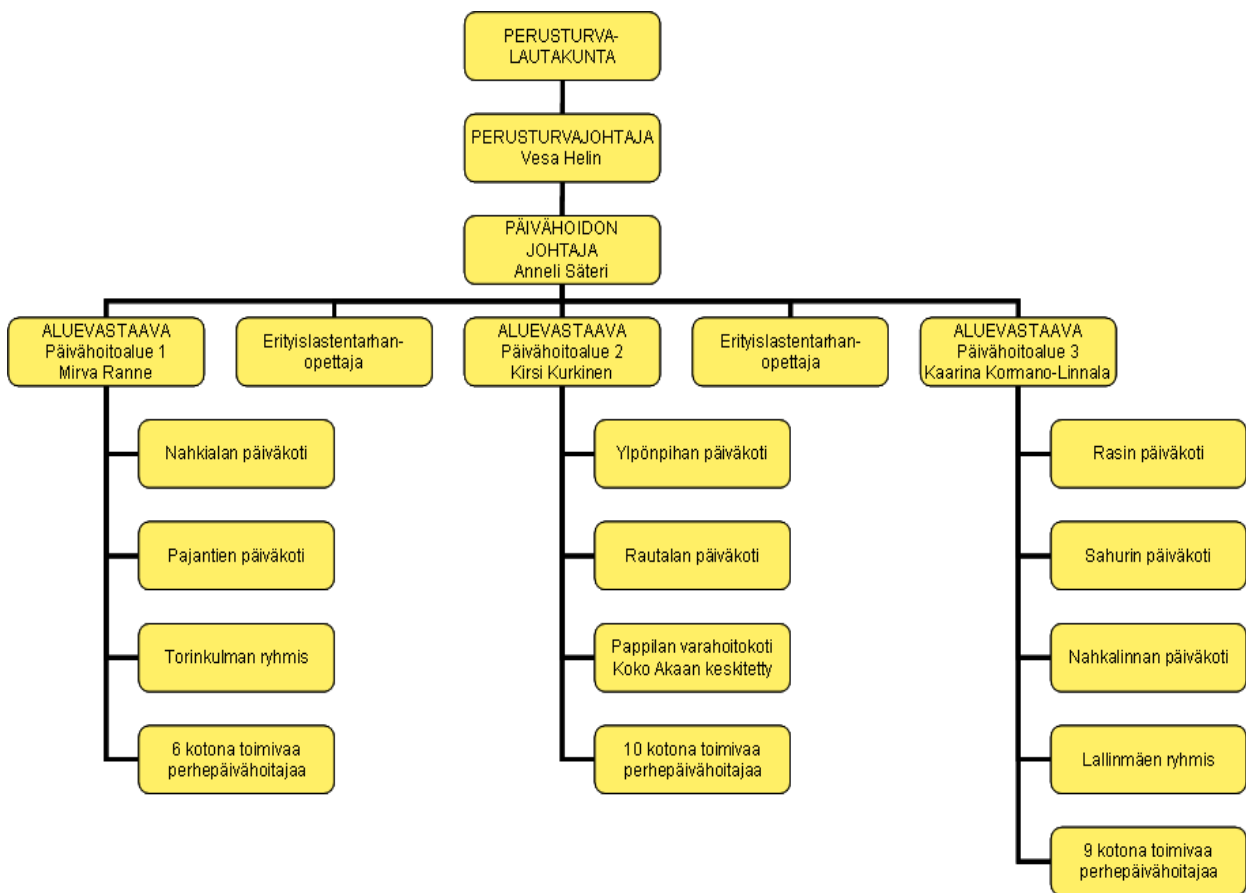
Lähden liikkeelle ammatti-identiteetistä ja sen muodostumisesta, sillä se linkittyy vahvasti valitsemini tutkimusmetodeihin sekä yksilöhaastatteluihin, jotka myötäilivät tyylillisesti elämäkerrallista haastatteluotetta. Seuraavaksi pureudun perhepäivähoidon ammattiin ja perhepäivähoidon ympärillä pyörivään poliittiseen arvokeskusteluun sekä sen kehitystrendeihin, jotka seurailevat ja myötäilevät myös yleisesti varhaiskasvatuksen kehityksen vaiheita. Raportointitapa tulee siis tavasta lähestyä kohdetta, joka myös hahmottui hiljalleen perhepäivähoidon tietä kulkiessani ja ymmärtäessäni liikkuvani yksilöllisistä kokemuksista, yksittäisestä tapauksesta kohti yleistä ja laajempaa yhteiskunnallista keskustelua.

4.2 Toimijoiden kenttä ja tutkimuksen konteksti

Akaan varhaiskasvatussuunnitelmasta selviää, että varhaiskasvatuksessa korostetaan kasvatuksellista vuorovaikutusta ja lapsilähtöisyyttä. Akaan päivähoiton visio on ”Hymyilevä aikuinen – hymyilevä lapsi”. Varhaiskasvatussuunnitelman perusideana on, että se tukee Akaan päivähoiton suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Se toimii perustana, jonka pohjalta laaditaan yksikkökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat päiväkodeille ja perhepäivähoidolle. Akaan

varhaiskasvatussuunnitelmassa on pyritty luomaan tavoitteita, joiden mukaan kasvattajien ja kasvatusyhteisön on pyrittävä työskentelemään. (Akaan päivähoito)

Akaan päivähoito muodostuu rakenteesta, josta on löydettävissä joukko erilaisia toimijoita ja vallitsevia käytänteitä. Perhepäivähoitajat ovat osa kunnan päivähoiton järjestämisen systeemiä ja heillä on oma toimi- ja vastuualueensa, josta muodostuu heidän tehtäväkuvansa ja paikkansa kunnan päivähoitossa. Kuten kuviosta 5 selviää, oli tutkimuksen aloitushetkellä (2010) Akaan kaupungissa lasten päivähoito hallinnollisesti organisoitu alueperusteisesti kolmeen alueeseen. Päivähoidon johtaja vastaa varhaiskasvatuksen kokonaisuudesta. Jokaisella alueella on oma aluevastaavansa. Aluevastaavat vastaavat oman alueensa yksiköiden toiminnasta ja tämän lisäksi kotona tapahtuvan perhepäivähoidon ohjaamisesta. Päivähoidolla on käytettävissä alueillaan kaksi kiertävää erityislastentarhanopettajaa. Vuoden 2011 alusta Kylmäkosken kunta liittyi Akaaseen, jonka jälkeen päivähoito organisoitui vastaavalla periaatteella neljään alueeseen. (Akaan päivähoito)

KUVIO 5. Akaan päivähoiton rakenne ja toimijat

Tämän tutkimuksen hypoteesiksi esitän, että perhepäivähoitajat luovat ja uusintavat jatkuvasti omia ammatillisia tarinoitaan edelleen muokaten käsitystään itsestään suhteessa ammattiinsa että itse työhön. Esitän, että hoitajien kertomus on vahvasti sidoksissa siihen, kuinka Akaan päivähoito on järjestetty ja millainen on voimassa oleva toimintakulttuuri. Toimintakulttuurin ja käytäntöjen muutoksilla voidaan vaikuttaa olennaisesti siihen, millaiseksi perhepäivähoitajien kokemus ja sitä kautta kertomus heistä toimijoina osana Akaan päivähoitoa on nyt ja millaiseksi se muokkautuu tulevaisuudessa. (vrt. Hall 1999, 250-253.)

Eteläpelto ja Vähäsantanen (2006, 26) määrittelevät ammatti-identiteetin käsitteen yksilön ymmärrykseksi itsestään ammatillisena toimijana. Tätä seuraavat käsitykset siitä, mitä yksilö pitää työssään tärkeänä, mihin hän sitoutuu ja keihin hän samaistuu (Eteläpelto-Vähäsantanen 2006, 26). Tästä johdin muun muassa yksilöhaastatteluissa käyttämäni haastattelukysymyksen, jossa pyysin perhepäivähoitajia ja päivähoitajia kertomaan siitä, mitä he pitävät työssään tärkeänä ja mikä on saanut heidät tekemään kyseistä työtä.

Graduryhmäni istunnossa keväällä 2011 keskustelimme tiedostamattomasti tapahtuvista samaistumisen ja erottautumisen tunteista, jotka saattavat aiheuttaa mahdollisia jännitteitä toimijoiden välillä. Nämä jännitteet minun tulee tutkijana ymmärtää ja havaita. Jännitteet saattavat aiheuttaa erilaisia tulkintoja asioista, koska näitä tulkintoja tuotetaan eri positioista käsin. Nämä jännitteet myös saattavat heijastaa valtasuhteita toimijoiden välillä. Tämä on yksi syy, miksi valitsin tutkimukseeni haastateltaviksi myös päiväkodissa työskenteleviä päivähoitajia.

Ymmärtääkseni sitä positiota, josta perhepäivähoitajat katsovat koko Akaan päivähoidon kenttää, tulee minun tutkijana ymmärtää juuri heidän kokemuksiaan. Tässä tutkimuksessa lähdin liikkeelle myös siitä hypoteesista, että perhepäivähoitajat samaistuvat suhteessa toisiin perhepäivähoitajiin ja tuntevat näin yhteenkuuluvuuden tunnetta keskenään. Tästä johdettuna he luultavasti tuntevat eroavansa niistä hoitajista, jotka työskentelevät päiväkodissa.

Saadakseni kokonaiskuvan, haluan tutkimuksessani ymmärtää näiden toimijoiden välisiä suhteita ja peilata sitä kautta heidän ymmärrystään, tulkintaansa ja kertomustaan omasta työstään tuotettuna juuri perhepäivähoitajien positioista käsin. Molemmat ammattiryhmät (perhepäivähoitajat ja päivähoitajat) oletettavasti samaistuvat koko ryhmänä Akaan päivähoitoon. Keskusteluttamalla näitä kahta ryhmää uskon tutkijana saavani mahdollisimman aidon kuvan siitä, mikä on tässä tapauksessa perhepäivähoidon tila, asema ja suunta. Saadakseni vahvistusta tekemiini tulkintoihin toteutin aineiston keruun osana yksilöhaastattelujen jälkeen vielä ryhmähaastattelun, johon osallistuivat kaikki neljä perhepäivähoitajaa sekä kaksi päiväkodissa työskentelevää päivähoitajaa. Näitä erilaisia aineistoja käytän hyväkseni tutkimuksen analyysivaiheessa.

4.3 Tutkimusprosessin kulku, aineiston hankinta ja analyysi

Tutkimusprosessi käynnistyi syyskuussa 2010 yhteydenotollani Akaan päivähoidon johtajaan sekä myöhemmin myös muihin perhepäivähoidon aluevastaaviin. Heidän avullaan sain tutkimukseni aiheen suunnan ja sain kokoon tutkimukseeni haastateltavat perhepäivähoitajat (4) ja päivähoitajat (2). Haastateltavista koottiin edustava otos eri ikäisiä ja eri mittaisen työuran alalla tehneitä henkilöitä. Kävin myös tapaamassa yhtä päivähoidon aluevastaavista ja sain hieman materiaalia sekä lisätietoa menneistä tutkimuksista ja kehityshankkeista, joita perhepäivähoidossa oli alueella hiljattain toteutettu.

Pyysin kunnasta perhepäivähoitajan toimenkuvan määrittystä tutustuakseni tarkemmin perhepäivähoitajan ammatin kuvaan ja kirjattuihin työtehtäviin. Tätä ei valitettavasti ollut saatavilla, mutta sain kuitenkin käsiini päivähoitajan työnkuvauksen, jonka kerrottiin vastaavan perhepäivähoitajan työnkuvaa. Sain tietää, että koulutuksen osalta uusilta kunnan palvelukseen tulevilta perhepäivähoitajilta vaaditaan nykyisin suoritettavaksi perhepäivähoitajan ammattitutkinto tai tätä vastaava tutkinto. Alalla jo pidempään palvelleilta, eläkeikää lähestyviltä, perhepäivähoitajilta ei koulutusta enää vaadittu. Aiheeseen perehtyneisyyttäni lisäsi onneksi Akaan päivähoidon perhepäivähoidosta oli myös hiljattain tehty yksi opinnäytetyö ja se, että päivähoito oli osallistunut vuosina 2006-2007 toteutuneeseen Pirtsakka -hankkeeseen, jonka tavoitteena oli lisätä yhteistyötä perhepäivähoitajien ja päiväkotien välillä. (M. Ritari henkilökohtainen tiedonanto 14.9.2010.)

Haastateltavat kattoivat kaikki Akaan kolme päivähoitoaluetta, jotka olivat olemassa joulukuussa 2010 ennen uutta kuntaliitosta. Edellinen kuntaliitos Viialan kanssa vuonna 2007 toi haasteita yhdistää Toijalan ja Viialan päivähoidon toimintamallit. Akaan kaupunkiin liittyi myös Kylmäkoski tammikuusta 2011. Tämä liitos asetti jälleen uusia haasteita ja muutoksia Akaan päivähoitolle. Päivähoitoalueet lisääntyivät vuoden alusta, mutta tämä ei enää tuonut muutoksia tutkimukseeni. Akaassa työskenteli tutkimukseni tekohetkellä keskimäärin 25 perhepäivähoitajaa, mutta tutkimustyön aikana tuo luku luonnollisesti hieman eli tilanteiden muuttuessa.

Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat olivat iältään 30-63-vuotiaita naisia. Alallaolovuosia perhe- ja päivähoitajille oli kertynyt seitsemästä vuodesta 30 vuoteen saakka. Koulutustaustaltaan haastateltavista kolme oli käynyt alalle hakeutumisen alkuvaiheessa perhepäivähoitajan kurssin, kaksi heistä oli lähihoitajia ja yksi oli suorittanut lastenhoitajan ammattitutkinnon. Yksi haastateltavista oli myös aloittanut suorittamaan perhepäivähoidon ammattitutkintoa, mutta jättänyt sen kesken neljän kuukauden opiskelun jälkeen.

Aineistonkeruuprosessi alkoi joulukuussa 2010, jolloin tein yksilöhaastattelut. Neljä haastattelua tehtiin perhepäivähoitajien kodeissa ja kaksi päiväkotien tiloissa. Perhepäivähoitajien haastattelut tehtiin illalla heidän työpäiviensä jälkeen. Päivähoitajien haastattelut onnistuivat heidän työaikanaan. Haastattelut olivat kestoltaan noin tunnin mittaisia ja sisällöltään rikasta aineistoa kertyi yksilöhaastatteluiden jälkeen litteroituna yhteensä 62 sivua.

Litteroinnin toteutin kirjoittamalla haastattelujen asiasisällön sanasanaisesti. Nonverbaalista viestintää kaikkine taukoineen ja painotuksineen en huomionut, sillä se ei ollut analyysini kannalta olennaista. Koska toteutin itse haastattelut, muistin riittävän hyvin haastattelujen etenemisen ja luonteen ilman, että minun tarvitsi tehdä tarkempia merkintöjä niistä. Mikäli kuitenkin koin esimerkiksi haastateltavan naurun tai jonkun muun tunnereaktion merkittävästi muuttavan sanomaa tai tuovan jotain uutta kerrottuun sanomaan, niin merkitsin nämä itselleni muistiin.

Yksilöhaastattelujen purku ja raaka-analyysivaihe alkoi tammikuusta 2011. Yksilöhaastatteluiden analyysin jälkeen syntyi vielä tarve kerätä lisäaineistoa ryhmähaastattelun muodossa. Halusin näin toimiessani tarkastaa raaka-analyysistä tekemiäni alustavia tulkintoja palauttamalla niitä takaisin haastatelluille. Ryhmähaastattelu toteutettiin huhtikuussa 2012. Haastattelu kesti noin tunnin ja tästä aineistoa kertyi litteroituna 28 sivua.

Kolmantena aineistonkeruu muotona käytin avoimia kysymyslomakkeita. Perhepäivähoitajat kirjoittivat ryhmähaastattelun jälkeen noin 20 minuutissa kaksi skenaariota, joista toinen kuvasti perhepäivähoidon unelmatilaa vuonna 2016 ja toinen kirjoitelmista oli kauhuskenaario siitä, mitä se voisi huonoimmillaan olla. Mannermaa (1999,58) avaa skenaarioiden tarkoitusta sanomalla, että niiden pyrkimyksenä on mahdollisimman todennäköisten vaihtoehtojen löytäminen. Skenaarioiden kirjoittaminen vahvisti sitä, että olin tehnyt oikean valinnan valitessani aineistonkeruun menetelmäksi haastattelut, sillä koin, että kirjallisilla tuotoksilla en ikinä olisi päässyt niin syvälle tutkimuksessani, kuin haastatteluilla pääsin.

Tutkimukseni aineiston analysoin loppuun syksyllä 2014. Vaikka tutkimuksen valmistuminen venyikin suunniteltua pidemmäksi, oli se tutkimuksen onnistumisen kannalta tärkeä prosessi. Aineistotriangulaation kerääminen ja laajan aineiston käsittelemisen haltuun otto ja työmäärä osakseen viivytti tutkimuksen valmistumista, mutta koen, että ilman aiheeseen perehtyneisyyttä tutkimukseni kokonaiskuva olisi jäänyt kapeaksi.

5 TUTKIMUKSEN TIETÄ KULKIEN: METODOLOGISET VALINNAT

5.1 Laadullinen tutkimus ja metodologiset valinnat

Monet tutkimuskirjallisuuden kirjat alkavat osiolla, joissa selitetään erilaisia näkemyksiä siitä, mitä tieteellinen tutkimus ylipäätään on. Monille se on erilaisten näkemysten ymmärtämistä. On vaikeaa ymmärtää mitään tutkimusta ellei ole perillä ontologian, epistemologian tai aksiologian kysymyksistä. Tutkimuksen filosofinen perusta määrittää minkälainen tutkimus on ylipäätään tutkimisen arvoista. Se millaisen taustasitoumuksen päädyimme valitsemaan ohjaa millaisia kysymyksiä kysymme ja millaisia metodologisia ratkaisuja lopulta päädyimme käyttämään. (Arthur, Waring, Coe & Hedges 2012, 5.)

Tieteessä tapahtuu -lehden artikkelissa (2/2006) Matti Sintonen muistuttaa, että filosofia ja sen suhde tieteeseen on eri aikoina ymmärretty eri tavoin. Alkujaan filosofiaa on kutsuttu kaikkien tieteiden äidiksi, josta tiede on erkaantunut erityistieteiksi tutkimuskohteiden ja -menetelmiensä mukaisesti. Uusia tieteenaloja eriytyy niin sanotuista äititieteistä. Sintonen (2006,18) leikitteleekin ajatuksella, että jakautuminen on sadan vuoden kuluessa jatkunut siihen tahtiin, että tieteenalat ovat lisääntyneet kuin kanit ja jakaantuneet kuin amebat. (Sintonen 2006, 18.)

Tuo jakautuminen erilaisiin koulukuntiin ja tutkimusmenetelmiin on jatkunut eri tieteiden alojen sisällä. Syrjäläinen, Eronen ja Värri (2007, 8) muistuttavat, että menetelmällisten kysymysten pohtiminen on olennainen osa tutkimustyötä. Heidän mukaansa tutkijan tuleekin ottaa kantaa siihen millaisin menetelmin hän tutkimuksensa suorittaa, ja hänen on perusteltava taustasitoumuksensa; millaiseen ihmiskuvaan, todellisuuskäsitykseen ja tietokäsitykseen hän sanottavansa perustaa. Ontologiset ja epistemologiset taustasitoumukset antavat tutkimukselle ja tutkijalle raamit, jotka vaikuttavat siihen kuinka hän tutkittavansa kohtaa –kuinka hän käsittää tutkittavan ilmiön, miten raportointi ja tulkinta lopulta esitetään. Nämä seikat puolestaan taas antavat lukijalle osviittaa tutkimuksen luotettavuudesta ja yleistettävyydestä. (Syrjäläinen ym. 2007, 8.)

Tuomi ja Saarijärvi (2009, 9-11) ovat löytäneet metodioppaista toistuvasti esiintyviä ilmaisuja kuvaamaan laadullisen tutkimuksen ominaispiirteitä. Näitä olivat laadullinen,

kvalitatiivinen, pehmeä, ihmistieteellinen, ymmärtävä ja tulkinnallinen. Nämä termit eivät kuitenkaan riitä selittämään ja kuvaamaan koko laadullisen tutkimuksen kokonaisuutta. Laadullinen tutkimus tulisi nähdä terminä eräänlaisena sateenvarjona, jonka alle mahtuu joukko laadultaan hyvin erilaisia tutkimuksia. (Tuomi & Saarijärvi 2009, 9-11.)

Olen valinnut laadullisen tutkimuksen tutkimusmenetelmäksi nostaakseni esiin tutkittavien omat tulkinnat ja minua erityisesti kiinnostaneet subjektiiviset kokemukset. Tämän Hakalakin (2007,19) sanoo olevan yksi laadullisen tutkimuksen ensisijaisista tavoitteista. ”Laadullinen tutkimus voi myös antaa äänen sellaiselle toimijoiden ryhmälle, jolla sitä perinteisesti ei ole ollut” (Hakala 2007, 19).

Tämä edellä mainittu sopii erityisen hyvin omaan tutkimuskohteeseeni. Perhepäivähoitajat ovat juuri tällainen yhteiskunnallinen ammattiryhmä, jolla ei ole ollut voimakasta professionaalista valtaa, jolloin heidän äänensä on usein jäänyt toisarvoiseen asemaan. Toisaalta kuitenkin halusin tutkijana pyrkiä eroon Brunilan ja Isopahkala-Bouretinkin (2014, 26) ilmaisemasta pelastus- ja huolipuheesta, jossa ylläpidetään hierarkisia valtasuhteita suhteessa marginaaliin asetettuihin, koska tätä ”äänen antamista” ja voimaannuttamisen problematiikkaa voidaan kritisoida jonkun ryhmän toiseuttamisesta. (Brunila & Isopahkala-Bouret 2014, 26.)

Parrila (2002, 19) on aikaisemmin huomionut perhepäivähoidon yhteiskunnallisen aseman dilemman, jossa perhepäivähoito nähdään intiiminä ja osaltaan erillisenä osana päivähoitosektoria, vaikkakin se on julkista sektoria. Tämän ja löyhien historiallisten siteiden päivähoitoon sekä varhaiskasvatukseen, hän sanoo olevan syynä siihen, miksi aikaisempaa tutkimustietoaakaan ei juuri ole saatavilla. (Parrila 2002, 19.)

5.1.1 Aikaisemmat tutkimukset valintojen takana

Anne Lehtonen on Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyössään vuonna 2009 tutkinut miten akaalaiset perhepäivähoitajat ovat kokeneet yhteistyön päiväkotien kanssa sekä millaiseksi he näkevät yhteistyön mahdollisuudet oman työnsä kehittäjänä ja miten he haluaisivat yhteistyötä tulevaisuudessa kehitettävän. Tutkimuksen innoittajana oli Pirtsakka-hanke, johon Akaan päivähoito oli osallistunut vuosina 2006-2007. (Lehtonen 2009, 24.)

Lehtosen opinnäytetyössä tutkimus on toteutettu laadullisen tutkimuksen keinoin ja aineisto on kerätty avoimia kysymyksiä sisältävillä kyselykaavakkeella. Kyselykaavakkeita lähetettiin kahteen kertaan, sillä ensimmäisen kerran jälkeen hävikki oli melko suuri. Lehtonen kysyykin

pohdinnassaan, olivatko tutkimuksessa liikkeellä vain aktiivisemmat hoitajat? Lopullinen vastausprosentti jäi 27 prosenttiin. (Lehtonen 2009, 26-39.)

Tämän tutkimuksen vastausprosentti sai minut entistä vakuuttuneemmaksi aineistonkeruumenetelmästäni, sillä vaikka haastattelun purku ja litterointi onkin työläs vaihe, on sillä merkittävä vaikutus tutkimuksen tuloksiin sekä validiteettiin. Aineistonkeruun menetelmiä pohiessani yritin miettiä tarkasti, ketkä ovat tutkimukseni kohteena ja mikä menetelmä toimisi tässä kontekstissa luontevimmin.

Tutkimustuloksinaan Lehtonen (2009,35) esittää perhepäivähoitajien kokemusten yhteistyöstä olleen pääosin positiivisia. Vastauksia oli tullut sekä positiiviseen että negatiiviseen suuntaan. Kritiikkiä oli annettu muun muassa yhteistyön vähäisyyttä kohtaan. Itsetunnon kehittyminen oli nähty yhteistyön myötä vahvana. Lehtosta (2009, 35-38) oli kuitenkin jäänyt askarruttamaan, mistä hoitajille oli syntynyt kuva siitä, että heitä pidetään muita huonompina, sillä “--- hän ei itse moiseen arvottamiseen ollut päiväkotiyhteisössä törmännyt” (Lehtonen 2009, 35-38).

Lukemalla Lehtosen opinnäytetyön pääsin paremmin sisälle tapaukseeni. Tämä oli oman tutkimukseni kannalta arvokasta perehtymistyötä. Jäin itse hieman pohtimaan tietyistä Lehtosen käyttämistä ilmaisuista, että ehkä juuri tutkijan positiota olisi ollut hyvä kirjoittaa enemmän auki sekä työstää sitä, joten juuri siksi en ole häivyttänyt tuota osuutta myöskään tutkimukseni raportoinnista.

5.1.2 Tapaustutkimus sisältää useita tutkimusmenetelmiä

Tapaustutkimus sinänsä ei ole metodi, vaan se sisältää usein erilaisia tutkimusmenetelmiä, kuten omassa tutkimuksessaanikin. Tapaustutkimus on tutkimustapa tai strategia, jossa voidaan käyttää erilaisia tutkimusmenetelmiä. Tapaustutkimukseen liittyy usein kiinnostus johonkin havaittuun jännitteeseen tai tapaukseen jostakin. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007,9-10.)

Saarela-Kinnunen ja Eskola (2007, 184-185) toteavat tapaustutkimuksen parhainta antia olevan sen, että sillä pystytään tuottamaan yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa pienestä joukosta toisiinsa suhteessa olevia tapauksia. Yksittäistä tapausta pystytään tutkimaan tällöin perusteellisemmin. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2007, 184-185.) Tällaisen yksityiskohtaisen ja intensiivisen tiedon kerääminen pienestä joukosta on hyvin kuvaavaa omalle tutkimukselleni.

Yleistettävyyden ongelmaa Eskola ja Suoranta (1998, 65-68) paikkaavat kertomalla, että kun tutkimus on kuvattu ja käsitteellistetty hyvin, antaa sen erittely aineksia myös yleistettävyyteen.

Pyrin kuvaamaan ja käsitteellistämään tutkimukseni niin, että vaikka se tuottaa paljon yksityiskohtaista tietoa Akaan päivähoidon kentältä, on se myös yleistettävissä. Tutkimuksen tarkoituksena on lisätä syvempää ymmärrystä perhepäivähoidosta.

Tapaustutkimus voi siis tuottaa syvemmän ymmärryksen tutkittavasta kohteesta ja mahdollistaa tutkijan perehtymisen syvemmin tiettyyn tutkimuskohteeseen. Saarela-Kinnusen ja Eskolan (2007, 194) mukaan tapaustutkimus on lähestymistapa, joka sopii ”todellisuuden” tutkimiseen. Heidän mukaansa tapaustutkimukselle on tyypillistä monipuolisuus ja se, että teoria ja empiria ovat uutta luovassa vuoropuhelussa keskenään. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2007, 194.)

Tutkimuskysymyksiä muotoutuminen kesti pitkään, kun selvitin mistä tämä tapaus on tapaus (vrt. Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 20). Rikas aineistoni on niin haaste kuin mahdollisuus. Lähdin liikkeelle osittain teorialähtöisesti, mutta olen myös edennyt myös aineistolähtöisesti taas palaten teoriaan, kun olen päässyt syvemmälle tutkimaani aiheeseen. “Tällöin tapaustutkimus lähtee usein liikkeelle aavistuksesta, ja tutkijan perehtyneisyys aiheeseen kasvaa” (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 20). Vaikka tutkimukseni ensisijainen tarkoitus ei ole perhepäivähoidon kehittäminen, on toiminnan kehittäminen ja sen vivahteiden ymmärtäminen varmasti helpompaa, kun se on puettu kirjalliseen muotoon.

5.1.3 Elämäkerrallinen haastatteluote ammatillisia tarinoita tuottamassa

Kertomus voidaan nähdä vuorovaikutuksen välineenä, jolla jaetaan ja tehdään ymmärrettäväksi kokemuksia. Kertomuksien avulla voidaan hallita menneisyyttä, ja suunnata tulevaa. Identiteettiä rakennetaan molemmissa tapauksissa narratiivien avulla. Narratiivisen haastattelun avulla tutkija kokoaa aineistoksi kertomuksia. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189.)

Alasuutari (1994, 107) on todennut, että kertomuksen kautta välitetään kokemusta historiasta, ajallisista muutoksista ja yksilökohtaisesta ajallisesta kehityksestä (Alasuutari 1994, 107). Omassa tutkimuksessani painottuvat juuri haastateltavien omat kokemukset, joista elämäkerrallisen otteen avulla tuodaan esille haastateltavien omaa historiaa, joka on muokannut heidän käsityksiä siitä, kuinka he näkevät itsensä ammatillisina toimijoina ja pohtivat sitä kautta ammatillista identiteettiään sekä sijoittumistaan laajemmin varhaiskasvatuksen kokonaisuuteen. Hoitajien omien kokemusten esille saamiseksi toteutin väljästi strukturoidun haastattelun, niin että heidän tuottamat kertomukset ovat ensisijainen aineiston tuottamisen lähde. Liian suoraan tai muodollisesti esitetyt kysymykset olisivat saattaneet tuottaa vain tuottaa lyhyitä, aihealueesta irrallisia sekä pinnallisia vastauksia, jolloin tutkimuksen validiteetti laskisi merkittävästi.

Tutkijana säilytin itselläni mahdollisuuden tehdä jatkokysymyksiä tutkimukseni kohteena oleviin ydinkysymyksiin pitäen itselläni palautusoikeuden sellaisten kysymysten pariin, joista haluan lisäinformaatiota. Haastatteluita pyrin ohjailemaan luonnollisen keskustelun etenemisen kautta. Mikäli koin, että haastateltavalla oli juuri tästä aiheesta paljon sanottavaa, annoin hänen tuottaa kertomustaan, vaikka sitten jokin muu osio jäikin vähemmälle huomiolle. En myöskään halunnut keskeyttää haastattelijoiden vastauksia, sillä huomasin, että kiinnostavia aiheita ja asioita nousi esiin myös odottamattomista asiayhteyksistä.

Riessman (2008, 4) toteaa narratiiveistä vapaasti suomennettuna seuraavasti: ”Narratiivit ovat kaikkialla, mutta kaikki ei ole narratiivia.” Tällä hän viittaa siihen, että kaikki puhuttu tai kirjoitettu teksti ei ole narratiivista. Narratiivit eli omassa tutkimuksessani kertomukset ovat vain yksi osa siitä, mitä suullisesti tuotamme. On olemassa muitakin muotoja, kuten raportointi, väittely, kysymykset ja vastaukset. Kertomuksien avulla voidaan aikaansaada tehokkaasti myös sosiaalisia muutoksia. Narratiiveja käyttävät hänen mielestään niin yksilöt kuin ryhmätkin identiteetin rakentamisessa. (Riessmann 2008, 4-9.)

Nämä edellä mainitut seikat vahvistavat myös narratiivisen ja elämäkerrallisen otteen valintaa tutkimustani ajatellen. Vaikka haastateltavat kertovat ja ovat yksilöhaastattelutilanteessa yksilöinä kokemuksineen, he myös kuuluvat ja samaistuvat tiettyyn ryhmään, jonka ajatuksia he myös tuovat esille. Omassa tutkimuksessani kyse on vielä melko pienestä kaupungista, jossa yksilöt puhuvat melko varmasti ryhmänä samoista asioista, jolloin haastateltavien määrää ei ole tarpeen kasvattaa aineiston saturaation todentamisen kannalta.

Syrjälä (2007, 230) katsoo, että ihmisen koko elämän ja hänen itsensä voidaan nähdä rakentuvan tarinoiden ja niiden kertomisen kautta. Kun ihminen pohtii omaa elämäänsä tai hän kertoo itselleen tai muille eri tarinoita, voivat ne avata täysin uusia näkökulmia tai kätkeä entisiä (Syrjälä 2007, 230).

Omassa tutkimuksessani uusien näkökulmien avautuminen oli lähes luonnollista, varsinkin ryhmähaastattelutilanteessa, jossa kokemuksia peilattiin puolin ja toisin. Haastattelut olivat samalla selvästi luonteeltaan merkityksellisiä ja voimaannuttavia kokemuksia haastatelluille, kun he kävivät läpi omaa työhistoriaan, alalle hakeutumistarinoitaan, arvojaan ja kokemuksiaan. Niin yksilöiden ammatillinen kasvu kuin koko työyhteisön kokonaisvaltainen kehittyminen on varmasti tämän tutkimuksen merkityksellinen sivutuote. Tavoitteena tutkimuksessani on, että valitsemani menetelmän avulla haastateltavat refleктоivat ja tuottavat tarinoita sekä peilaavat niitä laajempaan kontekstiin.

Syrjälä (2007, 230) katsoo, että oman elämän pohdinta on ihmisen perustavanlaatuinen ominaisuus ja ennen kaikkea persoonallisen ja ammatillisen kasvun väline, jota voidaan tutkimusmetodina käyttää. Hänen mukaansa kertomukset keräytyvät tavallisesti oman minän ympärille. Näistä kertomuksista muodostuu kokonaisuutena elämäntarina, enemmän tai vähemmän pirstaleinen (Syrjälä 2007, 230-234).

Edellä mainitun pyrin ottamaan huomioon haastatteluissani, sillä haastateltavan kertomus voi välillä harhautua siltä polulta, jonne tutkijana haluaisin suunnata. Kantavana ajatuksena valitsemassani haastattelumetodissa on, että kun haastateltava on syvällä aiheessa ja pääsee sopivaan flow-tilaan, saattaa hän kerronnan vauhtiin päästessään tuottaa sellaisia kertomuksia, joita ei välttämättä kysymys-vastaus-tyyppisessä haastattelussa pystyisi tuottamaan. Kolikon kääntöpuolena aineistoa kertyy varmasti enemmän kuin pystyn, tai on edes ylipäättään oleellista, tutkimuksessani hyödyntää.

5.1.4 Ryhmähaastattelu yksilöhaastattelujen peilauspintana

Yksilö- ja ryhmähaastattelun yhdistäminen samaan tutkimukseen ei ole aivan tavallista, vaikka molempia haastattelutyyppisiä käytetäänkin muun muassa juuri kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Näiden kahden aineistonkeruumuodon yhdistäminen on haastavaa, sillä tutkijan on pysyttävä herkkänä molempien aineistotyyppien välisille eroille. (Pietilä 2010, 212.)

Pietilä (2010, 213) kertoo, että parhaimmillaan ryhmä- ja yksilöhaastatteluita voidaan hyödyntää peilaamalla niitä toisiinsa. Hänen mukaansa asioiden suoraviivainen vertailu ei välttämättä tuota yhtä hyvää lopputulosta, mutta samankaltaisuuksien ja erojen etsiminen on hedelmällisempää ja saattavat johtaa pohtimaan, miksi aineistoissa asiat näyttäytyvät eri valossa kuin toisessa. Ryhmähaastatteluissa kannattaa kiinnittää huomio ryhmän väliseen vuorovaikutukseen, dynamiikkaan ja prosesseihin, joiden kautta haastatteluun osallistuvat tuottavat koko ryhmänä käsityksiä keskusteltavasta aiheesta. (Pietilä 2010, 213.)

Myös tutkijan rooli ja asema on ryhmähaastattelussa erilainen. Pietilä (2013, 213-214) ohjeistaa, että sen sijaan, että tutkija haastattelee yksittäisten ihmisten kokemuksia, hän osallistuu keskusteluun ohjailemalla ja rakentamalla sitä. Tämän lisäksi tutkija voi rohkaista ihmisiä keskustelemaan lisää jostain tietystä aiheesta. Haastattelun kautta syntynyt tieto on tilannesidonnaista ja ryhmän tuottamat kuvaukset ja tieto todellisuudesta syntyvät yhteistyössä haastattelijan ja osallistujien välisessä vuorovaikutustilanteessa. (Pietilä 2010, 213-214.)

Haastattelutilanteen luominen kerronnalle otolliseksi on tärkeää. Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005, 203) ohjeistavatkin haastattelijaa olemaan luonteva. On heidän mukaansa myös etu, jos haastattelija tekee kerronnallisia kysymyksiä ja jatkokysymyksiä. Ennen kaikkea haastattelijan tulee osoittaa kuuntelevansa. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 203.)

Itse koin ryhmähaastattelun aineistonkeruuni haastavimpana vaiheena. Tilanteen kontrollointi oli paikoitellen haastavaa ja asioiden harhautuessa itseäni kiinnostavista aiheista koin vaikeaksi keskustelun palauttamisen takaisin raiteilleen. Toisaalta myös keskustelussa asioiden kiteyttäminen oli itselleni uutta ryhmähaastatteluhetken päätteeksi, mutta välttämätöntä, jotta osallistujien oli helpompaa poistua ja päättää keskustelu sekä tilanne omalta osaltaan. Vaikka ryhmähaastattelu olikin itselleni uusi tilanne, oli se myös tärkeä oppimiskokemus ja aineiston kannalta merkityksellinen vahvistamaan yksilöhaastatteluista jo saatuja signaaleja.

5.1.5 Haastattelujen luonne

Perhepäivähoitajien haastattelut olivat luonteeltaan intiimimpiä, koska ne tapahtuivat heidän omissa kodeissaan työpäivän jälkeen. Päivähoitajat haastattelin heidän työpisteissään päiväkodeissa. Tutkijana tämä oli tärkeää kokea ja havaita näiden eri haastattelupaikkojen tunnelma ja lataus. Kaikkia haastateltavia tilanne tuntui hieman jännittävän, mutta lopulta haastattelun jälkeen kokemukset olivat kuitenkin positiivisia. Haastattelutilanteissa koettiin monenlaisia tunteita laajalla skaalalla. Koin, että pystyin tutkijana luomaan luotettavan ilmapiirin, jossa haastateltavat pystyivät näyttämään jopa koko tunteiden kirjon. Haastattelun aiheet olivat haastateltaville hyvin merkityksellisiä ja haastattelut saattoivat olla jopa eräänlainen terapeutinenkin kokemus haastateltaville, vaikka tämä ei ollut tarkoituksenikaan, mutta tapahtui koska he tulivat kuulluiksi. Tämä voimaantuminen tapahtui siis tutkimukseni positiivisena sivutuotteena.

Pietilä (2011,225) toteaa, että yksilöhaastatteluissa haastateltava tapaa helposti antaa tutkijan odottamia vastauksia, antaa vältteleviä vastauksia tai jättää tarkoituksella sanomatta jotakin olennaista. Vuorovaikutuksen rakentuminen enemmän haastateltavan varaan saattoi häiritä niitä, jotka kokivat luonnostaan vaikeaksi tuottaa itse kertomusta, vaikka haastattelun luonne ja ohjeistus kerrottiin heille etukäteen. Oma roolini asettui kuuntelijan rooliin ja pyrin vain ilmaisemaan kannustavilla eleillä, ilmeillä ja äännähdyksillä kuuntelevani ja saamaan haastateltavan jatkamaan tarinansa kertomista. Pietilän mukaan tämä ongelma johtuu siitä, että haastattelutilanne mielletään usein tutkijan kysymyksillä johtavaksi vuorovaikutustilanteeksi (Pietilä 2011, 216–225).

Yksilöhaastatteluihin olin valmiiksi laatinut kolme tarkoituksella laajaa kysymystä. Ensimmäinen kysymys perustui ammatti-identiteetin hahmottamiseen, joten kysyin alalle hakeutumistarinaa ja niitä asioita, joita hoitajat pitävät työssä tärkeänä ja miksi he työtään tekevät. Olin myös kiinnostunut, kuinka hoitajat olivat kokeneet ajan tuoman muutoksen suhteessa työhönsä. Kysyin, oliko heidän mielestään ajan myötä perhepäivähoidossa jotain arvokasta saavutettu tai kenties hukattu? Kolmas kuvaileva kysymys selvitti heidän kokemustaan koko päivähoidon organisaatioon sijoittumisesta. Haastattelut etenivät niin, että vastaajat saivat keskeytyksettä jatkaa vastaustaan yhteen aihepiiriin niin kauan kuin tarinaa riitti, ja tämän jälkeen tein tähän kertomukseen tai sen osioon tarkentavia kysymyksiä.

Haastattelukysymykseni toimivat neljässä tapauksessa erittäin hyvin ja kahdessa tapauksessa kertomukset olivat hieman lyhyempiä, jolloin jouduin tukemaan keskustelua hieman enemmän tekemällä jatkokysymyksiä tai kannustamaan haastateltavaa kertomaan lisää aiheesta. Koin, että haastateltavien oma persoona ja luontainen puheliaisuus vaikuttivat enemmän kuin itse valitsemani metodi. Haastattelujen lopputulemaan tai luonteeseen tämä pieni eroavaisuus ei kuitenkaan olennaisesti vaikuttanut, sillä näiden kahden haastattelun kertomukset olivat kertomuksia, vaikka ne olivatkin lyhyempiä ja pienemmissä osissa tuotettuja.

Ryhmähaastattelutilanne tapahtui ryhmäperhepäivähoitopaikassa, joka toimii perhepäivähoidon varahoitopaikkana. Keskustelu kesti noin tunnin verran. Haastateltavat tunsivat toisensa ainakin etäisesti. Keskustelu sujui hyvin ja vilkkaana, joka kertoi ryhmähaastatteluun osallistuneiden omasta motivaatiosta ja mielenkiinnosta aihealuetta kohtaan. Tuotakin haastattelutilannetta kuvasi vapautuneisuus, jonka pyrin luomaan kertomalla heti alkuun, että toivon rentoa ja vapaamuodollista keskustelua. Haastatteluun olin valmistautunut kirjaamalla yksilöhaastatteluista nousseita asioita itselleni ylös. Olin myös valmistautunut tarttumaan kiinni esiin nouseviin, minua kiinnostaviin kysymyksiin ja aiheisiin esittämällä niistä lisäkysymyksiä.

5.2 Aineiston analyysi

Keräämäni aineisto oli lopulta laaja, yhteensä 90 sivua litteroitua haastatteluaineistoa sekä 12 sivua käsin kirjoitettuja skenaarioita. Aineiston hankinnassa käytin siis erilaisia menetelmiä, yksilö- ja ryhmähaastattelua sekä avoimia kysymyksiä: skenaarioiden kirjoittamista. Aineistoni muodosti siis triangulaation. Eskola ja Suoranta (1998, 69-70) kertovat, että aineistotriangulaatio tarkoittaa juurikin useamman aineiston yhdistelyä keskenään ja menetelmätriangulaatiossa tutkimuskohdetta tutkitaan eri tutkimus- ja aineistonhankintamenetelmillä. (Eskola ja Suoranta 1998, 69-70.)

Analysoin aineistoni aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Tutkimusmatkani varrella olin jo raaka-analysoinut aineistoani tehden niistä havaintoja ja kiinnittäen huomiota saatuihin signaaleihin, joita palautin haastatelluille takaisin ryhmähaastattelutilanteessa. Tutkimukseni analyysivaihe alkoi siis jo hyvin varhaisessa vaiheessa ja eteni prosessina kohti lopullista tulkintaa. Kuitenkin koin haastavaksi lähteä aineiston analyysin seuraavaan vaiheeseen, itse aineiston haltuunottoon, josta lopulliset tulkinnat tulisi tehdä. ”Kynnys siirtyä aineistonkeruuvaiheesta analyysiin onkin laadullisessa tutkimuksessa usein korkea” (Ruusuvuori ym. 2010, 11). Pyrkimykseni tässä tutkimuksen vaiheessa oli muodostaa tutkimukseni analyttiset kehykset, joista Kurunmäkikin (2007, 86) toteaa, että tutkijan on tutkimuksensa edetessä tehtävä rajanvetoja siitä, mitkä havainnot aineistosta ovat olennaisia ja mitkä eivät. (Ruusuvuori ym. 2010,11; Laine ym. 2007, 86.)

Ruusuvuori ym. (2010, 12) esittelevät analyysin vaiheet, jossa aineiston analyysin vaiheessa mainitaan teemojen ja ilmiöiden vertailu sekä tulkintasäännön muodostaminen. Käsittelin yhtä aineistoa kerrallaan ennen kuin siirryin keskusteluttamaan niitä keskenään. Tässä vaiheessa kävin läpi tekstiä tulkiten sitä, millaista puhetta teksti sisältää, kuten Ruusuvuori ym. (2010, 13) mainitsevat, tämän vaiheen jälkeen voidaan aineiston kanssa päästä dialogiin, kun se tunnetaan. (Ruusuvuori ym. 2013, 13.)

Aineiston raaka-analyysivaiheen sekä useiden lukukertojen jälkeen lähdin käsittelemään aineistoa konkreettisesti. Pietikäinen ja Mäntynen (2009, 111) kertovat, miten kiinnostavaa kertomuksissa on se, että ne eivät koskaan sisällä vain juonta, vaan niissä on myös ainesta, jolla kertoja arvioi esimerkiksi henkilöitä, tapahtumia tai tuntemuksia. Tätä arviointia eli evaluointia arvioimalla voi saada selville, millaisia arvorakenteita sitten sosiaaliseen toimintaan ja kertomuksen rakentamaan maailmankuvaan liitetään. Evaluoinnin avulla saadaan kertojan ääni kuuluville ja sen kautta voidaan tarkastella kertomuksen kertojalle rakentuvaa identiteettiä. Kertomuksen evaluointi on Pietikäisen ym. (2009, 111) mukaan mielenkiintoista, koska kertomuksellaan kertoja pyrkii nimenomaan osoittamaan, miksi kertomus on tärkeä ja mitä hän sillä halutaan kertoa. (Pietikäinen ja Mäntynen 2009, 111.)

En lähtenyt tekemään puhdasta diskurssianalyysia, vaikka joitakin piirteitä siitä analyysiini omaksuin evaluoidessani aineistoa. Pidin mielessäni edellä mainitun Pietikäisen ja Mäntynen (2009, 111) ajatuksen siitä, kuinka evaluoisin oman haastatteluaineistoni kertomuksia saadakseni selville perhepäivähoitajien ja päivähoitajien (verrokkiaineisto) identiteetin muodostumista heidän ammatillisten tarinoidensa ja kokemuksiansa kautta. Lähdin selvittämään minkälaista puhetta aineistoni sisältää ja mitä on olennaista saada selville oman tutkimukseni kannalta.

Rajasin ensin mielenkiintoni identiteettipuheeseen, jota merkkasin värikoodilla. Identiteettipuheen perustin Eteläpellon ja Onnismaan (2006, 26) määritelmään, jolloin lähdin etsimään kertomuksista niitä ammatillisen identiteetin kokemuksia, joista löytyi mainintaa siitä, millaiseksi ihminen kokee itsensä ja ammatillisuutensa nyt ja tulevaisuudessa, kehen hän samaistuu ja mihin hän sitoutuu sekä siihen, mitä hän pitää tärkeänä, mitkä arvot ja uskomukset häntä ohjaavat. Nimesin aineistosta myös paljon muita mielenkiintoisia ja mahdollisesti olennaisia puheita. Otin huomioon myös hoitajien alalle hakeutumistarinat, jonka perustin Hallin (1999, 250) määritelmään siitä, kuinka identiteetit liittyvät siihen, kuinka käytämme historian, kielen ja kulttuurin tarjoamia resursseja tullaksemme joksikin, eikä niinkään ollaksemme jotakin. (Eteläpelto & Onnismaa 2006, 26; Hall 1999, 250.)

Jaoin aineistosta nostettuja puheita erilaisiin teemoihin ja taulukoihin (kts. esim. taulukko 1) kun pääsin yksilöhaastatteluaineistossa syvemmälle aineiston tulkintaan. Vasta tämän jälkeen lähdin vertaamaan näitä tarkemmin ryhmähaastatteluun. Ryhmähaastattelussa kiinnitin erityistä huomiota sellaisiin aiheisiin, joissa neuvotteluja käytiin tai aiheita kierreltiin ja ilmauksia hieman kaunisteltiin yksilöhaastatteluihin verrattuna. Pietilä (2009, 222) kertoo, että yhtenä luokitteluperusteena voidaan pitää sitäkin, millaisiin kysymyksiin haastateltavat antavat varmoja ja yksiselitteisiä vastauksia ja millaisissa aiheissa taas puhutaan kierrellen, epävarmasti ja erilaisia näkökulmia vertaillen. Näin sain tietoa niistä neuvotteluista, joita perhepäivähoitajat käyvät suhteessa asemaansa. (Pietilä 2009,222).

Ilman triangulaation kolmatta aineistonkeruuvaihetta, avoimia kysymyksiä eli pyynnöstä kirjoitettuja skenaarioita, aineistoni olisi jäänyt hieman puutteelliseksi, sillä oikeastaan nuo kirjoitelmat vasta toivat esiin tulevaisuusnäkökulman, joka oli jäänyt haastatteluissa vähemmälle huomiolle. Perhepäivähoitajat kirjoittivat todennäköisimmät kuvat siitä, mitä perhepäivähoito voisi vuonna 2016 parhaimmillaan tai huonommillaan olla.

Tulevaisuuden ennustaminen ei sinällään ollutkaan avoimien kysymyksien itseisarvo, ja ne ovat kaikessa mahdollisessa todennäköisyydessäänkin melko kärjistettyjä tulevaisuuden näkymiä, mutta kirjoitelmat antoivat lisäinformaatiota perhepäivä- ja päivähoitajien käsityksistä ja arvoista. Näistä kahdestatoista kirjoitelmasta kokosin yhden unelmaskenaarion ja yhden kauhuskenaarion, johon keräsin mahdollisimman luontevasti edeten yhteen kaikki kirjoitelmissa toistuvat asiat sekä myös yksittäiset mahdollisesti todennäköiset tapahtumat. Näin pystyin myös helpommin puhututtamaan kolmatta aineistoa yksilöhaastatteluiden sekä ryhmähaastatteluiden kanssa, kun ne muodostivat yhden selkeämmän kokonaisuuden.

5.3 Tutkijan position muotoutuminen

Olen käyttänyt tutkimuksen teon rinnalla tutkimuspäiväkirjaa, jonne olen kirjannut omia ajatuksiani sekä tehnyt muistiinpanoja tutkimuksen edetessä. Tämän päiväkirjan avulla olen voinut reflektoida omaa kirjoitusprosessiani sekä ajatusten kehittymistä työn edetessä. Päiväkirjaan olen myös kirjannut ideoita ja ajatuksiani tutkimuksen edetessä. Kuten Viskari (2003,97) kirjoittaa: ”Päiväkirjan kirjoittamisen avulla tutkija voi kehitellä omia ajatuksiaan ja ajattelutapojaan sekä tarkastella omaa kehitystään”.

Perhepäivähoito oli minulle tutkimuksen alkuvaiheessa täysin uusi aihealue, josta minulla ei juuri ollut tietoa etukäteen. Tutustumiseni perhepäivähoitoon alkoi hieman ennen tutkimustani syksyllä 2010, kun oma lapseni aloitti perhepäivähoidossa. Tämä on innoittanut omaa tutkimustyötäni ja lisännyt syvempää ymmärrystä tutkimuksen kohteesta oman arkikokemukseni kautta. Tutkijan positioni oli siis jo alkujaan mielenkiintoinen, sillä olin sekä kunnan päivähoiton asiakas vanhemman ominaisuudessa että sen tutkija. Testasin omalla perhepäivähoitajallamme haastattelukysymyksiäni, vaikka en häntä voinut varsinaiseen tutkimusaineistoon ottaa, ja sain näin haastattelumetodistani etukäteen arvokasta palautetta.

Tutkimukseni puolivälissä saavutin pisteen, jolloin suurimmat esteet hävisivät. Tätä prosessia edistivät säännölliset ohjaamistapaamiset Tampereen yliopistolla. Olin tyytyväinen saavuttamaani etäisyyden tilaan tutkittavasta kohteesta, sillä tuolloin tiesin pääseväni niin objektiiviseen lopputulokseen ja tulkintaan tapauksesta kuin mahdollista. En enää ollut pelastamassa tutkimukseni kohdetta, mikä oli alussa suurin kompastuskiveni, enkä kehittämässä sitä, vaan tarkastelemassa tapausta siitä näkökulmasta, joita metodologiset ja tutkimuksen asetelmalliset valintani mahdollistivat.

Vaikka arviointi- ja kehittämispuheelta emme kai voi ajassamme välttyä, pääsin lopulta eroon eräänlaisen kehittämistutkimuksen taakasta. Täten koen, että vaikka tutkimukseni valmistuminen venyikin suunniteltua pidemmäksi, oli taukojen pitäminen ja ajatusten selvittäminen tutkijan positioni muotoutumisen ja koko prosessin kannalta erittäin tarpeellista, jolloin tutkimuskohteesta tuli tutkittava ilmiö ja tapaus muiden joukossa.

6 MATKA TAITTUU: TULOKSET

6.1 Perhepäivähoitajien ammatilliset tarinat

6.1.1 Koti arvojen keskiössä ja identiteetin resurssina

Perhepäivähoitajien ammattiin hakeutumistarinat näyttäytyivät raaka-analyysin jälkeen erinäisten sattumusten kautta ammattiin päättämistarinoilta. Syvemmän analyysin jälkeen keskeisenä alalle hakeutumisen tai päättämisen taustatekijänä perhepäivähoitajien ammatillisissa tarinoissa, sekä identiteetin resurssina oli vahvasti koti ja sen ympärille rakentuva arvomaailma. Koti ja kodinomaisuus olivat laajasti toiminnan, valintojen, puheen ja arvojen keskiössä. Ajautumisen sijaan voidaan myös nähdä, että toiminta perustui arvomaailmasta johdettuihin valintoihin. Verrokkiryhmän eli päivähoitajien ammattiin hakeutumistarinat olivat paljon suunnitelmallisempia luonteeltaan sekä sisälsivät selkeän tavoitepuheen; tutkintoon tähtäävään ammattiin opiskelemisen jossakin sen mahdollistavassa instituutiossa.

Kaikessa arvopuheessa juuri koti oli niin toimintaympäristönä kuin arvona perhepäivähoitajien identiteettipuheen ja kokemusten keskiössä, ja sitä seuranneet teot, kuten valinnat jäädä kotiin syystä tai toisesta palasivat lopulta tähän. Esimerkiksi välillisesti tarkasteltuna omat lapset olivatkin monessa tapauksessa syy kotiin jäämiselle ja perhepäivähoitajaksi ryhtymiselle, mutta tämä oli myös seurausta sille arvovalinnalle, että nimenomaan koti on pienelle lapselle hyvä ja turvallinen ympäristö kasvaa.

PPH1: ” --- mä lähen aatteleen sen oman lapsen kohdalta, et mä koen sen silleen, että ainaki kolmevuotiaan paikka ois hyvä olla kotona, kaikilla kun ei oo siihen mahdollista, nii tää perhepäivähoitoympäristö pystyy muodostaan sille lapselle tavallaan tällasen turvallisen kodinomasen paikan eli mää oon aina vanhemmille sanonukki tälleen, että suurin piirtein niinku, että mä koen että ne teidän lapset ovat mulla täällä niinku omina lapsina tän päivän ajan --- ”

PPH2: ”No mä oon aina pitäny sitä, että kun vanhemmat on töissä, ni mä haluaisin huolehtia heidän lapsistaan, että oikeen silleen, että ne tuntee että niistä välitetään ja tykätään ja ollaan niitten kanssa. --- Sitten kun mä sitä mietin, niin kotona on kivempi olla ja tehdä töitäkin. Ja sitten kun näkee täällä kaiken mitä päivän aikana tapahtuu niin se on mun mielestä kiva ja säilyy sellanen mukava kiva tunnelma koko päivän kun on vaan kotona... Kai se on sellasta turvallisuudentunnetta mullekin, että kun tykkää olla kotona. Koti-ihminen olen mielestäni täysin, että kotona on paras paikka olla...

Perhepäivähoitajat arvostivat kotona tehtävää työtä hyvin paljon, vaikkakin sen todettiin olevan hyvin raskauttava tekijä omalle perheelle. Oman kodin kuluminen, normaalisti yksilölliseksi sekä intiimiksi (vrt. Parrila 2002) mielletyssä tilassa ja kodin kaiken materian jakaminen jatkuvasti muiden kanssa, ja kokonaisvaltaisesti perheeseen vaikuttava työ toistuivat perhepäivähoitajien kokemuksissa. Perhepäivähoitajan työhön tuli koko perheen sitoutua ja sen vaikutukset tulivat esiin perhepäivähoitajien tarinoissa.

PPH1: ” --- täähän vaatii perheeltä aika paljon, että mullakin on ollu tässä jo kerran sellanen tilanne, että mies sano, että josko sää jo lähtisit johki muualle töihin---”

PPH4: ” --- ni nyt se on helpottunu ja kun mies jäi eläkkeelle, ni mä sanoin, että meidän täytyy toi yks huone muuttaa siksi, ku ei oo enää lapsiakaan kotona, että sä saat si olla olohuoneessa, ettei tarvii koko aikaa väistää johonkin, et kyllä sullakin on oikeus kotiin --- Mutta kyllähän siinä kun on ollu pieniä omia lapsia, niin kyllähän ne omat lapset joutuu aika monesta luopuun... Äidistä, isästä, leluista... Kaikesta, että sitä jää ihan erilailla sille omalle lapselle.”

Positiivisena kokemuksena perhepäivähoitajien tarinoissa toistui tietynlainen vapaus ja mahdollisuus toteuttaa itseään ja ammattiaan. Vapauden kokemus liitettiin useammassa haastattelussa mahdollisuuteen tehdä työtä omalla persoonallaan, omassa kodissa ja omaan rytmiin.

PPH2: ”Ja tässä saa olla niinku oman ittensä pomo, eikä kukaan oo kattomassa, eikä oo sellasta kauheeta kiirettä ja hoppua...”

Sama oman persoonan ja persoonallisuuden hyödyntäminen työssä toistuu yhdistetyssä skenaarioaineistossa: ”Perhepäivähoitajien erilaiset työtavat ja persoonallisuudet nähdään rikkautena lapsille.” Tähän samaan vapauden kokemukseen liittyi myös ihannetilassa dokumentoinnin vähäisyys. Ihannetilanteessa tätä siis seuraisi, että kirjallisten töiden sijaan aikaa jäisi annettavaksi lapsille enemmän, joka taas vastaavasti korreloisi positiivisesti perhepäivähoitajien työmotivaation kanssa. Vapauden ja itsenäisyyden vastakohtana kaivattiin enemmän verkostoa ja vertaistukea sekä mahdollisuutta jakaa onnistumisia ja ilon tunteita omassa työssään.

Koti liitettiin perhepäivähoitajien subjektiivisissa kokemuksissa hyvin luonnolliseksi osaksi omaa persoonaa ja identiteettiä, jolloin perhepäivähoitajan ammatin harjoittamista ei myöskään sen tapahtumamiljöön vuoksi koettu edes ”oikeaksi työksi”. Palkkaa ei koettu työn teon motiiviksi, vaikka sen koettiinkin olevan vähäinen työnkuvaan ja vastuuseen nähden. Kasvatustyötä koettiin tehtävän yhdessä vanhempien kanssa heidän toiveitaan ja arvojaan kunnioittaen sekä yhdessä lapsen asioista kommunikoiden. Kasvatuksen arvoista keskustellessa luonnollisuuspuhe kuului vahvana perhepäivähoitajien kokemuksissa. Kasvatuksellinen toiminta, ja juuri kyseisen ammatin harjoittaminen, kumpusivat tästä luonnostaan tapahtuvasta toiminnasta, sekä sen omaksumisesta osaksi omaa identiteettiä.

PPH2: ”Mää oon tykänny olla lasten kanssa ja mä en oo koskaan tehny mitään muuta työtä ku hoitanu lapsia mä oon itekkin niinku suuresta perheestä, että oon tottunu oleen lasten kanssa. Ja mä oon aina tykänny olla lasten kanssa kun mä oon itekkin vähän sellanen lapsenmielinen. --- että se on mulla niinku jotenkin verissä, että mä tykkään niistä pienistä.”

PPH1: ”--- palkkaus on hirveen vähän siihen nähden mitä työn eteen tekee, et mä en koe tätä perhepäivähoitotyötä silleen et tää ois mulla niinku oikee työ, niinku työ-työtä, et mä tykkään niinku tosi paljo lapsista ja lapset on mulle hirveen tärkeitä eli se on mulle niinku luontasta se työnteko, vaikka siinä sitten niinku toki on ammatillisuus ja tällaset asiat mukana.”

PPH4: ”Että en mä nyt osaa oikeen sanoo, että mitä mä niille opetan, kun se tulee tässä vähän niinku luonnostaan joka päivä...Mitä näitä kaikkia... No ihan pienestä

ku alkaa potalle käymiset ja saitte syömään oppimiset ja saitte ne opettelee putkeen ja leikkiin pitää toisten kanssa vähän oppia että... niitä sosiaalisia taitoja että...”

6.1.2 Koulutus ja keskinäinen hierarkia

Perhepäivähoitajat suhtautuivat koulutukseen ristiriitaisesti. Toisaalta tunnustettiin alan ja ajan kasvaneet vaatimukset, varhaisen puuttumisen vaatimus, erilaiset perhemuodot sekä lisääntynyt suunnittelu ja dokumentointityö. Kuten jo aikaisemmin todettiin, kirjalliset työt koettiin ylimääräisenä lisätyönä, jonka koettiin vievän aikaa ja energiaa pois itse lasten kanssa olemiselta.

Suunnittelun ja dokumentoinnin ilmiössä perhepäivähoidon voidaan sanoa lähentyneen merkittävästi päiväkotien toimintakulttuuria. Perhepäivähoitajien haastatteluissa dokumentoinnista nousivat esiin kasvun kansiot, varhaiskasvatussuunnitelmat ja kehityskeskustelut. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa ei haastatteluvaiheessa sisäistetty osaksi omaa työtä, ja sen työstö oli myös kuntaliitosten vuoksi kesken. Alla oleva keskustelu varhaiskasvatussuunnitelmasta käytiin ryhmähaastattelutilanteessa.

PPH4: ”Kyllä me se tiedetään, mutta kun me ihmetellään ku sitä tehdään vuodesta toiseen uusitaan ja uusitaan ja uusitaan ja uusitaan”

PPH2: ”Niinku se tuntuu et se on semmoinen pakollinen”

PPH1: ”Aina on uus alkuun lähtö ja se on ikuisuusprojekti”

Perhepäivähoitajien koulutus koettiin tarpeettomaksi, jos alalla olovuosia oli jäljellä enää vähän, mutta sen tarve tunnustettiin ja myös nähtiin hyvänä asiana nuoremmalle perhepäivähoitajapolvelle. Ammatillisen identiteetin ja osaamisen nähtiin linkittyvän vahvasti käytännönläheiseen toimintaan, kokemukseen ja pitkään työhistoriaan, mutta se yhdistettiin myös omaan minuuteen ja persoonaan, jossa ammatinvalinta selittyi myös luonnollisuuspuheen kautta. Koulutukseen hakeutumisen kynnyksenä tai keskeyttämisen syynä nähtiin esimerkiksi puutteelliset tietokonetaidot, vaikeiksi koetut tehtävät sekä työn ohella opiskelemisen haastavuus.

PPH2: ” Nii ja sitte jos ei osannu tietokonetta käyttää ja sitähan se siellä on paljon... Ja sillon kun ne alottivat sen ammattikoulun niin mulla ei ollu, meillä ei

ollu ees tietokonetta enkä mä ymmärtäny sen rakkineen päälle hölkäsen pöläystä, se oli mulle ihan semmosta.”

Haastattelutilanteessa kävi ilmi, että perhepäivähoito on vähentynyt alueella sitten perhepäivähoidon kultavuosien. Kunnan aikaisemmat päätökset perhepäivähoitoa koskien olivat yhä hoitajien kertomuksissa aiheuttaen epävarmuutta. Hoitajien kertoman mukaan, perhepäivähoitajien määräaikaisia sopimuksia ei säästösyistä uusittu. Tämä oli jättänyt jälkeensä epävarmuuden tunteen oman työn jatkumisesta sekä arvostuksesta. Tästä etenkin ikääntyvällä perhepäivähoitaja polvella oli ikävä kokemus perhepäivähoidon alasajosta, jonka jälkeen perhepäivähoidon volyyymi ei ole enää palannut entiselleen. Tätä, ja myös perhepäivähoidon työn luonteen määräaikaisuutta, ja ammatille ominaista väliaikaisuutta keskusteltiin ryhmähaastattelutilanteessa, kun pohdittiin työn luonnetta ja koulutusta.

PPH4: ”Mut meillä heitettiin kaikki yli laidan opettajaa myöten... Määräaikasena ulos.

USEAMPI: ”Mmmm” (mietteläästi)

PPH3: ”Nii... Mutta on se toisaalta jos aattelee, että on se hyvä, jos perhepäivähoitajalla on se (koulutus), mut jos on ollu alalla pitkään ja on tehnyt tätä työtä ja on ollu omia lapsia ja on persoonana semmonen hirveen mukava, niin emmä koe sitä sillä tavalla et se pakotettais kouluun

USEAMPI: ”Mmmm”(hyväksyvästi)

Kouluttuneisuus ja kouluttamattomuus jakoivat perhepäivähoitajat kahteen erilliseen perhepäivähoitajaryhmään, ja tässä asetelmassa nimenomaan koulutetut perhepäivähoitajat joutuivat neuvottelemaan osallisuuttaan, rooliaan ja paikkaansa perhepäivähoitajayhteisön jäseninä. Perhepäivähoitajat keskenään muodostivat melko tiiviin yhteisön, jonka sisäpiiriin pääseminen vaati muiden yleisen hyväksynnän ja ajan saatossa syntyvän luottamussuhteen rakentumisen. Vahvat yhteisölliset suojamuurit kohti päiväkoteja luultavasti kielivät suhteesta muuhun varhaiskasvatuksen kenttään, jossa kapinallisen rooli lankeaa juuri perhepäivähoidolle.

PPH3: ” Ja siitä mä en tykkää kun niille maksetaan vähemmän palkkaa ku niille jotka ei oo kouluttautunu, vaikka ne tekee yhtä paljon töitä ku se koulutettuki.”

Edellinen lainaamani sitaatti on ryhmähaastattelutilanteesta, jossa myös kommentin jälkeinen yleinen vaikeneminen ja tulkitsemani vaivautuneisuus asian ympärillä vahvistaa tulkintaani perhepäivähoitajien keskinäisestä hierarkiasta, jossa kouluttuneisuus nähtiin myös vallitsevan toimintakulttuurin uhkana, joka voisi aiheuttaa liikehdintää vallitsevassa kokemukseen ja palvelusaikaan perustuvassa perhepäivähoitajien keskinäisessä hierarkiajärjestyksessä. Toki myös palkoista keskusteleminen on muutenkin kulttuurissamme harvinaista sen arvottavan ja aran luonteen vuoksi.

Kuten jo aikaisemmin totesin, koulutuksen tarve kuitenkin tunnustettiin ja yksittäiset koulutukset eri aihealueista olivat tuttuja, jopa toivottuja perhepäivähoitajien keskuudessa. Koulutuspuheen koin aiheena, joka loi selviä jännitteitä eri toimijoiden välille. Yksittäisen perhepäivähoitajan koulutusmyönteisyys voitiin nähdä epäsuotuisassa valossa, ikään kuin esimiehen mielistelynä, jonka esille tuleminen nähtiin sosiaalisena uhkana muuhun perhepäivähoidon yhteisöön kuulumisesta.

Akaan päivähoiton toimintakulttuurissa perhepäivähoitajat saattoivat silloin tällöin työskennellä päiväkodissa. Etenkin päiväkotimiljöössä toteutuvaan työhön yhdistettiin heti koulutuksen vaade.

PPH1: ”No meillähän on silleen, että meidät on joskus velvotettu meneen sinne päiväkotiin töihin, jos omassa ryhmässä ei oo lapsia. Kyllä mä oon sitä mieltä, että perhepäivähoitaja voi toimia siellä päiväkodissa, mut mä oon kyllä sitäkin mieltä, että jos ei oo koulutusta, niin onko sekään sitten aina oikein, että se kouluttamaton henkilö, että kyllä mää varmaan vaatisin jonkinnäkösen koulutuksen jos työskentelee päiväkodissa.”

6.1.3 Laadukas ja yksilöllinen perhepäivähoito

Kaikkien perhepäivähoitajien ammatillisissa tarinoissa hoivapuhe toistui vallitsevana teemana joko suoraan ilmaistuna tai vastapuheena: Perhepäivähoitajat kokivat perhepäivähoidossa tärkeiksi asioiksi hoivan, yksilöllisen huomioimisen ja läsnäolon, kodinomaisuuden, kiireettömyyden ja turvan tunnun tuomisen lasten hoitopäiviin (vrt. Parrila 2002, 155-159). Nämä luonnehdinnat

ilmentävät sitä arvomaailmaa, jonka perhepäivähoitajat kokevat laadukkaaksi varhaiskasvatukseksi ja toteuttavat ensisijaisesti näitä tavoitteita omassa työssään.

PPH2: ”Se on niinku musta kaikkein tärkeintä, et se (lapsi) ei ois niinku hukassa sitä aikaa kun vanhemmat on töissä, se huomaa että siitä välitetään ja ollaan, siks tää perhepäivähoito on siinä mielessä hyvä hoitomuoto kun meitä on niin vähä, pieni ryhmä et voi ottaa kaikki lapset huomioon ---”

PPH3: ”Niinku sitten joskus ku vanhemmat tulee, niin ne sanoo, että nyt sitte äkkiä vaatteet päälle meillä on kiire ja... Sitten ne monta kertaa rupee tappeleen ne lapset, että just oon huomannu sen, että jos on oikeen kiire, niin sitten ne hermostuu, että sit ei kuitenkaan päästä sen nopeemmin mihinkään...”

Yhtenä laadun ja arvostuksen suorana ilmentymänä perhepäivähoitajat kokivat perheiltä saadun suoran palautteen tai luottamuksen osoitukset, kuten samojen perheiden palaamisen hoitoon yhä uudelleen tilanteen jälleen näin vaatiessa. Tällaiset kokemukset nostivat selvästi ammatillista itsetuntoa ja olivat sellaisia onnistumistarinoita, jotka heijastelivat ammatillista ylpeyttä. Tällaista puhetta aineistossa kutsuin itsetuntopuheeksi, jota ilmeni niin positiiviseen kuin negatiiviseenkin suuntaan. Negatiivisena puheena sama ilmeni epävarmuutena omista kyvyistä, taidoista, osaamisesta ja muiden arvostuksesta.

PPH4: ”Ja sitten semmonenki tuntuu hyvältä, että kun samasta perheestä saattaa olla lapset peräjälkeen, että joskus sanotaan että heippa ja sitten äiti sanoo, että me tullaan sitten kolmen vuoden päästä takaisin ja mä olin että joo joo ja sitten kahden ja puolen vuoden päästä se oli sitte takasi. Että tultiinpahan nyt kuitenkin. Se kelpas!”

Avoimina kysymyksinä toteutetuista skenaariokirjoituksista voidaan lukea, miltä näyttää perhepäivähoitajien kokemus perhepäivähoidon yhdestä mahdollisesta tulevaisuuden tilasta näyttäytyy. Perhepäivähoidon tulevaisuuden kuvittelussa unelmatilassa mainitaan lapsilähtöinen ja yksilöllinen hoito, jonka perheet voivat valita kunnassa tarjolla olevista varhaiskasvatuksen vaihtoehdoista. Tässä mielenkiintoinen ja huomionarvoinen mahdollinen toteuma oli perhepäivähoitajien unelma lasten joustavasta ikäjakaumasta, 1-5 vuotta, jossa määrällisesti neljästä viiteen lapseen rajautuvassa ryhmässä olisi maksimissaan vain kaksi alle vuoden ikäistä lasta.

Perhepäivähoidon kauhuskenaariossa esimiesten pelättiin keskittyvän vain laadun valvomiseen ja ammatissa onnistumista mitattaisiin ja arvioitaisiin tuloskeskeisesti. Dokumentoinnin tarve perhepäivähoitajien kokemassa ammatillisessa painajaisessa kasvaisi ja koulutuksiin osallistuminen olisi pakollista. Tällaisessa tilanteessa tyytymättömiä olisivat niin ikään lasten vanhemmat kuin esimiehet, joiden ei koettaisi tukevan perhepäivähoitajien työtä. Tämän tyytymättömyyden pelättiin pahimmillaan johtavan lasten siirtymiseen pois perhepäivähoidosta, tämän johtavan lomautuksiin ja irtisanomisiin, perhepäivähoidon alas ajamiseen ja lopulta ammatin täydelliseen kuolemiseen.

Niin yksilö- kuin ryhmähaastattelujen puolesta perhepäivähoitajien kokemus johtamisesta oli kuitenkin varsin perhepäivähoitomyönteinen, joka ei ainakaan sinällään anna aihetta kauhuskenaarion toteutumiselle nopealla aikavälillä ainakaan johdon toimesta. Perhepäivähoitajat kokivat johdon hiljattain alkaneen tuoda perhepäivähoidon arvostusta puheessa aikaisempaa enemmän esille ja tämän koettiin myös vaikuttaneen päiväkotihenkilökunnan yleiseen suhtautumiseen. Kaikkea positiivisuutta varjosti kuitenkin pieni varaus, joissa epäiltiin arvostuspuheen aitoutta ja välittymistä käytännön tekoina aina perhepäivähoidon ruohonjuuritasolle saakka.

6.2 Epävirallinen ja virallinen varhaiskasvatus perhepäivähoitajien kokemana

6.2.1 Varhaiskasvatuksen kaksi eri miljöötä

Perhepäivähoitajat jakoivat selkeästi varhaiskasvatuksen kahteen eri miljööseen, joista toinen, päiväkotia, nähtiin virallisena ja tunnustukseltaan oikeana varhaiskasvatuksena. Perhepäivähoitajien puheessa ilmeni ristiriitaisia ilmauksia, joissa toisaalta korostettiin perhepäivähoidon arvostusta, sitä viestiä, jota esimiehet heille välittivät, mutta samaan aikaan koettiin myös alemmuuden tunnetta suhteessa muihin toimijoihin.

Yksilöhaastatteluissa kuvailin alustukseksi kunnan varhaiskasvatuksen toimijoita sateenvarjomallin avulla, jossa kävin läpi siinä erilaisten toimijoiden kirjoa kysyäkseni heidän kokemuksestaan ja sijoittumisestaan koko päivähoidon organisaatioon. Verrokkiryhmänä olleet päiväkodissa työskentelevät päivähoitajat kokivat puolestaan toimijoina olevansa vahvasti varhaiskasvatuksen kulmakivi. He kokivat itsensä tasavertaisiksi työntekijöiksi ja pitivät rooliaan koko päivähoidon kokonaisuudessa erittäin tärkeänä. Vaikka toiminnan resurssit ja suunnat määriteltiin ylhäältä käsin, kokivat he olevansa kuitenkin niitä, jotka käytännössä toimivat ja

toteuttivat varsinaista arjen kasvatustyötä päiväkodeissa. Alla olevat sitaatit ovat taas pohdintoja siitä, kuinka perhepäivähoitajat kokevat sijoittuvansa tässä kokonaisuudessa.

PPH2: ”No me ollaan kyllä vähän niinku syrjässä mun mielestä, että mä oon nyt ollu tuolla ja tutustunu päiväkoteihinki ja siellä on hirveen ammattitaitoisia työntekijöitä ja semmosia, mut jotenki tuntuu, että meitä jätetään vähä niinku alemmas ku me tehään kotona tätä työtä, että jäädään niinku ala-asteelle muihin verrattuna. Paitsi sitten meillä on hirveen ihanat nyten nämä esimiehet, ne kyllä tukee meitä kaikessa, työssä ja aina kannustaa meitä, että tää on arvokasta työtä tää perhepäivähoito, että tätä tarvitaan, varsinkin ihan näille pienille, että juu...”

PPH3: ”Et ollaanko me siellä ihan alimmaisina (nauraa)... Välillä meinaan ihan oikeesti tuntuu... Mutta emmää tiä, välillä kyllä nää aluevastaavatki sanoo, että kyllä me ollaan hyvinki tärkeitä, etä kyllä me ollaan hyvinki tärkeitä, että kyllä aika monet vanhemmat niinku, että ei välttämättä halua perhepäivähoitoon, että vaikka sanotaan, että se on ihan kuoleva ammatti ni, mutta kyllä niitäkin vanhempia sitte on jotka haluaa perhepäivähoitoonki... Että kyllä nää mun mielestä arvosta nää myöskin nää päättävät, että emmää oo ainakaan huomannu, että ne meitä huonommin kohtelis...”

Haastatteluissa kävi ilmi, että perhepäivähoidon ja päiväkotien välistä yhteistyötä oli tehty jonkin verran toiminnallisella tasolla, kuten tapahtumien yhteydessä. Jotkut hoitajista suhtautuivat yhteistyöhön hyvin myönteisesti ja jopa ennustivat sen tulevaisuudessa kasvavan entuudestaan. Toiset taas kokivat yhteistyön hieman väkinäiseksi ja yksipuoliseksi, koska koettiin, että yksittäisen perhepäivähoitajan oli haastavaa puolestaan antaa yhteistyöstä takaisin koko päiväkodin yhteisölle. Päiväkodeissa työskentelevät verrokkihaastateltavat ennustivat yhteistyön lisääntyvän tulevaisuudessa.

Perhepäivähoitajat olivat voineet vierailleet päiväkodeissa ja varhaiskasvatuksen yhteisiin tapahtumiin kutsuttiin myös vuosittain perhepäivähoitajat. Perhepäivähoitajilla on myös lupa mennä päiväkoteihin hoitolastensa kanssa, esimerkiksi pihaan leikkimään ulkoiluajana, mutta haasteiksi nousivat niin ikään ongelmat päästä hoitolapsien kanssa paikalle ja psykologinen kynnys, jossa päiväkotinähtiin vaikeasti lähestyttävänä julkisena suljettuna tilana, jossa rakennusta ympäröivät aidatkin luovat sille vaikeasti lähestyttävät ja selvästi havaittavat fyysiset rajat.

PPH4: On kuitenkin aita ympärille ja portti kii ni jos me nyt tonne mennään niin häiriintyköhän ne siitä kun me mennään. Kyl se (tunne) tulee eikä siitä pääse mihinkään.

Edellinen sitaatti on lainaus ryhmähaastattelutilanteesta, jossa pohdittiin dilemmaa päiväkotien ja perhepäivähoidon yhteistyöstä. Perhepäivähoitajat jakoivat kokemuksen vierauden tunteesta ja totesivat, että toivottavaa kaikkien osapuolien kannalta, että tapaamisia olisi enemmän ja ne olisivat säännöllisiä, jotta niistä syntyisi luonnollisia. Esille nousi tässä yhteydessä toinen toimintamalli, tapa hakea vertaistukea ja tiimiytymistä sieltä, missä se luonnollisimmallaan syntyi. Yhdellä alueella perhepäivähoitajat olivat omasta aloitteestaan luoneet tiimin, joka piti tiiviimpää yhteyttä keskenään ja he olivat antaneet tiimilleen nimen sekä olivat selvästi ylpeitä tästä toiminnastaan.

Tutkimuksen lähtötilanteessa hypoteesiksi asetin, että perhepäivähoitajat joukkona kokevat samaistuvansa keskenään ja tekevät eronteon päiväkodeissa työskentelevistä varhaiskasvattajista. Tämä hypoteesi todentui tutkimukseni tuloksissa. Taulukko 1 on havainnollistava koonti haastatteluaineistossa esiin tulleiden tai toistuneiden ilmaisujen pohjalta ja ne ovat nostoja, jotka luonnehtivat sitä erontekoa, jonka perhepäivähoitajat tekevät päiväkodista toteutuvasta varhaiskasvatustyöstä. Eronteot puheessa olivat selkeitä ja varmoja sekä ilmenivät erontekopuheessa me ja ne –tyyppisillä ilmaisuilla. Ajatukseni taulukointiin lähti alun perin perhepäivähoitajan yksilöhaastattelussa käyttämästä ilmaisusta, kun hän pohti päiväkodin ja perhepäivähoidon eroja:

PPH3 ”Ja että kun se oleminen ei oo niin vapaata siellä niillä pienillä, kun on iso ryhmä, niin siellä tietysti erilailta kaikki tapahtuu... Että kun tää on niinku enemmän kodinomaista, että ei täällä oo mitään niin kauheen virallista...”

PÄIVÄKOTI - <i>virallinen</i>	PERHEPÄIVÄHOITO - <i>epävirallinen</i>
aidattu julkinen tila	koti
yhteisö	itsenäinen
koulutettu	käytännönläheinen
asiantuntijuus	kokemus
säännöt	toiminnan vapaus
suuri	pieni
ryhmä	yksilö
rauhattomuus	kiireettömyys

TAULUKKO 1. Epävirallinen ja virallinen varhaiskasvatus perhepäivähoitajien kokemana

Ryhmähaastattelutilanteessa käytiin näiden kahden ammatin vuoropuhelu, jossa syntyi melko harvinaislaatuinen tilaisuus tarkastella niitä käsityksiä, vallitsevia asenteita ja ennakkoluuloja, joita molemmilla, perhepäivähoitajilla ja päiväkodissa työskentelevillä päivähoitajilla, oli toistensa ammatin harjoittamisesta sekä vallitsevasta varhaiskasvatuksen tilasta ja arjesta. Monet vallitsevista käsityksistä perustuivat vanhentuneisiin tietoihin ja ryhmäkeskusteluun osallistujilla tapahtui paljon positiivissävyytteisiä asenteellisia muutoksia suhteessa toisiinsa.

Ryhmähaastattelu alkoi omasta ammatista käsin ammatillisilla kilpailu- tai puolustuspuheilla, jotka neuvoteltiin keskustelun jatkuessa konsensukseksi, yhteisesti jaetuksi ymmärrykseksi. Aikaisemmat käsitykset olivat mitä enenevässä määrin perustuneet tietämättömyyteen ja keskustelun aikana tapahtui paljon oivalluksia.

Havaitsin, että luomani keskustelutilaisuus oli ainutkertainen tilaisuus pysähtyä luomaan ymmärrystä ja tekemään näkyväksi molemmille osapuolille sitä kehitystä ja muutosta, jota varhaiskasvattajien ammateissa oli tapahtunut. Keskustelun aiheet toivat esiin muun muassa yksilöllisyyden huomioimista ja lapsilähtöisyyden toteutumista, niitä haasteita, vahvuuksia ja mahdollisuuksia, joita perhepäivähoidossa tai päiväkotien arjessa on. Tämä raja-aitoja kaatava keskustelu oli edistyksellistä ja hyvin yksinkertaisesti tuotettu tilanne, jossa ulkopuolisen läsnäolo ja käytetty tutkimusmetodi avitti osallistujia reflektoimaan omia kokemuksiaan sekä peilaamaan niitä toisiin.

Perhepäivähoitajien kokemusta syrjään tai alemmas kuulumisesta ei voida säilyttää vain päiväkotien tai sen johdon harteille. Tämä yksilöhaastatteluista poimittu sitaatti kertoo paljon niistä

asenteista, joita perhepäivähoitoon kohdistuu yhä yhteiskunnan taholta. Sen olemassa olo toisinaan unohdetaan ja ammattina se elää työelämän ja varhaiskasvatuksen marginaalissa, kuten sen myötä sitä harjoittavat naisetkin.

PPH2: Että ne ottaa niinku mutki oikeen hyvin vastaan perhepäivähoitajana kun mä meen sinne (päiväkotiin) lasten kanssa, että niinku sillai niinku arvostaa, mutta jotenki niinku kumminki me ollaan tässä päivähoitossa se ryhmä, joka jää niinku sinne vähä, että aina ku mennään koulutuksiinki, ni sielläki aina puhutaan päiväkodeista ja ne, ei ne opettajat ketkä siellä opettaa ni helposti sano että perhepäivähoito... Joka mun mielestä aina koulutuksissaki tulee huomioida sillai, että sanottais perhepäivähoidosta ja puhuttais perhepäivähoidosta, että se mua aina välillä kismittää, että siellä ei oteta huomioon, että mekin tehdään niinku arvokasta työtä täällä kotona. Vaikka me ollaan täällä piilossa ja arvokasta työtä tehdään ja jos vanhemmat on tyytyväisiä ni kyä se sit hyvää hoitoo on.”

7. JOHTOPÄÄTÖKSET: MÄÄRÄNPÄÄSSÄ

7.1 Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria perhepäivähoitajan ympäristön kuvaajana

Tässä kohtaa tapaustani olin edennyt vaiheeseen, jossa tarvitsin vielä jotain, jonka avulla voisin tuoda tutkimukseni teorian ja empirian luontevaan vuoropuheluun keskenään. Halusin havainnollistaa tulokseni kuvaten parhaiten niitä kosketuspintoja ja sitä ympäristöä, jossa perhepäivähoitajat toimivat, luovat ja yhä edelleen muokkaavat ammatti-identiteettiään. Kuten edellisestä luvusta käy ilmi, voidaan nähdä, että perhepäivähoitajat luovat identiteettiään myös käyttäen hyväkseen historian, kielen ja kulttuurin tarjoamia resursseja (vrt. Hall 1999, 250). Perhepäivähoitajat kuvaavat selkeästi muun sitä identifioitumisen tarvetta muuhun varhaiskasvatuksen kenttään ja rakentavat ammatti-identiteettiään omista subjektiasemistaan käsin (kts. Hall 1999, 250).

Tuon lyhyesti esille Urie Bronfenbrennerin systeemiteorian, joka koin sopivan hyvin kuvaamaan tätä. Härkönen (2007, 21-39) on kirjoittanut artikkelin teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutuksesta sekä Bronfenbrennerin ekologisesta systeemiteoriasta. Urie Bronfenbrenner, amerikkalainen psykologi loi urallaan merkittävän systeemiteorian, jossa hän määritteli neljä sisäkkäistä systeemiä: mikro-, meso-, ekso- ja makrosysteemin. Suomessa tätä teoriaa on paljon käytetty niin kasvatustieteissä kuin psykologiassakin esiintyvien ilmiöiden kuvaamiseen. Teorian luonne soveltuu myös ihmisen sosialisointin kuvaukseen, jossa tieteellisen työn perimmäisenä tarkoituksena on järjestelmällisesti ymmärtää ihmisen kehityksen prosessien ja tulosten välistä yhteyttä yksilön ja ympäristön välillä. (Härkönen 2007, 21-24.)

Mikrotasolla esittelen niitä konkreettisia kosketuspintoja, henkilöiden välisiä suhteita ja ympäristöjä, jossa perhepäivähoitaja toimii. Mesosysteemi puolestaan on kahden tai useamman ympäristön välinen järjestelmä ja kertoo niistä suhteista, joita mikrosysteemillä on keskenään. Eksosysteemi ilmentää kahden tai useamman ympäristön välisiä suhteita tai prosesseja, joista kaikki eivät välttämättä sisällä enää perhepäivähoitajaa itse toimijana, mutta näillä prosesseilla on

perhepäivähoitoon vaikuttavia tapahtumia. Makrojärjestelmä on sosiaalisen kontekstin, tietyn kulttuurin tai alakulttuurin, yhteiskunnallinen jäljennös. (Härkönen 2007, 27-32.)

7.1.1 Kosketuspintoja: perhepäivähoitajan suhteet ympäristöön

Tutkimus kiinnittyi eniten tarkastelemaan perhepäivähoitajaa mikro- ja mesosysteemien tasolla, koska lähdin liikkeelle yksilöiden subjektiivisista kokemuksista, mutta luonnollisesti näitäkään ei voida tarkastella irrallisina kokonaisuuksina ekso- ja makrosysteemeistä. Mikrosysteemi luonnehtii siis niitä välittömiä ja henkilökohtaisia kosketuspintoja, joissa perhepäivähoitaja toimii säännöllisesti. Mesosysteemi on taas hieman mikrotasoa etäisempi, mutta vielä satunnaisissa kohtaamisissa perhepäivähoitajan ympäristöön kuuluva järjestelmä, joka käsittää muut varhaiskasvatuksen toimijat, ympäristöt, systeemit tai järjestelmät.

Perhepäivähoitajan ammatillisen identiteetin, arvopohjan ja kasvatuksellisen toimijuuden kiinnityspisteeksi muodostuu koti, jonka lisäksi perhepäivähoitaja on aktiivisesti osallisena ja vuorovaikutuksessa neljän muun mikrosysteemin kanssa. Näitä ovat hoitolapset ja heidän perheensä, muut perhepäivähoitajat, päiväkodit ja omat esimiehet. Esitän, että perhepäivähoitajan identiteetin resurssina toimii koti ja sen piiriin linkittyvä arvomaailma, jossa hoitajat pitivät tärkeinä yksilöllisen hoidon ja hoivan elementtejä. Nämä juontavat juurensa ammatin historiasta ja kotiäitiydestä (vrt. Tikka 2007). Koti antaa perhepäivähoitajalle kaivattuja vapausasteita työn tekemiseen kompensoiden muita työn raskauttavia tekijöitä. Näitä olivat muun muassa oman kodin kuluminen, omaan perheeseen kohdistuvat häiriötekijät sekä siihen ympäristöstä kohdistuvat asenteet sekä toimijoiden väliset jännitteet.

Lapsille haluttiin tarjota kodinomainen ympäristö, johon yhdistetään arvoista myös yksilöllisyys, kiireettömyys, turva ja hoiva, jotka miellettiin myös laadukkaaksi perhepäivähoidoksi. Koti tarjoaa lisäksi fyysiset puitteet ja ympäristön ammatin harjoittamiselle. Se on sekä yksityinen että intiimi (vrt. Parrila 2002) paikka, jonne lapsiperheille avataan ovet, mutta myös tukikohta ja ammatillinen positio, josta käsin perhepäivähoitajat luovat suhteita toisiin, osallistuvat muuhun tapahtuvaan varhaiskasvatukseen sekä luovat että uusintavat ammatillista identiteettiään. Vaikka perhepäivähoitajan rooli ja ammatti-identiteetti kasvattajana juontavat juurensa kotiäitiydestä (kts. Tikka 2007), on se lisääntyvän koulutuksen ja sen vaateen sekä toimintatavoiltaan päivähoitoon lähentymisen myötä kehittymässä kohti ammattikasvattajan roolia kuitenkin hylkäämättä sen perusarvoja ja lähtökohtia.

Välittömiä kosketuspintoja eli perhepäivähoitajan mikrosysteemin tasoja olivat lapset ja perheet, joiden kanssa kasvatuskumppanuutta toteutettiin. Tämä yhteistyön taso linkittää perhepäivähoitajat laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun aina mikrotasolta saakka, sillä makrosysteemin tasolta tarkasteltuna myös muut perheet välittävät niitä arvoja ja asenteita, jotka kulloinkin ovat yhteiskunnassamme valloillaan yhä edelleen ekso- ja makrotasoilta vaikuttaen. Perheiden koettiin olevan yhä valveutuneempia sekä kohdistavan perhepäivähoitoon samoja odotuksia kuin muualla (päiväkodeissa) tapahtuvaan varhaiskasvatukseen.

Päiväkodit olivat perhepäivähoitajan mikrosysteemissä ammatillista itsetuntoa murentava, toiseuden ja ammatillisen alemmuuden kokemukseen yhdistyvä taho, johon yhdistettiin kaikki virallinen asiantuntijuus ja osaaminen. Perhepäivähoitajat tekivät selvän eronteon päiväkodeista samalla rinnastaen oman työnsä yhtä vaativaksi ja samaksi työksi, kuin päiväkodissa tapahtuvan varhaiskasvatuksen. Tikan (2007,6) tutkimuksen tähän rinnastettava tulos on, että perhepäivähoitajat pyrkivät horjuttamaan arvottamista koskevia rajanvetoja korostamalla työnsä vaativuutta sekä rinnastamalla sitä muuhun varhaiskasvatustyöhön (Tikka 2007, 6).

Mielenkiintoista oli, että verrokkiryhmänä haastatellut päiväkodissa työskentelevät päivähoitajat kokivat itsensä todella merkittäviksi kasvattajiksi ja toimijoiksi, jotka toteuttivat kunnan linjaamaa varhaiskasvatussuunnitelmaa. He kokivat muut varhaiskasvattajat vertaisikseen ja ilmaisivat esimiesten ohjaavan toimintaa sekä sen suuria suuntaviivoja. Ennen kaikkea päivähoitajat kokivat, että juuri heidän onnistuneella tai epäonnistuneella toiminnallaan oli suora yhteys Akaan varhaiskasvatuksen onnistumiseen ja laatuun.

Toimintakulttuuriltaan perhepäivähoito on lähentynyt kohti päiväkodeissa tapahtuvaa varhaiskasvatusta, josta esimerkkinä mainittiin lisääntynyt dokumentoinnin tarve. Osa perhepäivähoitajista näki yhteistyön päiväkotien välillä kasvavan tulevaisuudessa, osa taas koki sen haastavaksi, jopa väkinäiseksi ja yksipuoliseksi. Perhepäivähoitajat toivoivat, että jos yhteistyötä tullaan tekemään, on sen oltava säännöllisempää, jotta näin halutessa toimintakulttuuri tulisi kaikille normaaliksi ja luonnolliseksi tavaksi toimia.

Perhepäivähoitajat muodostivat keskenään oman vertaisjoukon, jossa vallitsevat omat hierarkiset pelisääntönsä, joiden mukaan uusien yksilöiden odotetaan toimivan ja järjestäytyvän. Kuten Eteläpelto ja Vähäsantanen (2010, 63) toteavat, ”Ammatillinen identiteetti neuvotellaan viime kädessä työyhteisöjen sosiokulttuurisissa konteksteissa, joissa identiteetit rakentuvat yksilöllisen osallisuuden myötä” (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 63). Perhepäivähoitajien väliset sosiaaliset pelisäännöt ja periaatteet eivät välttämättä perustu tyypilliseen tapaan järjestäytyä, sillä perhepäivähoitajan automaattiseksi hyveeksi ei yhteisössä katsottu koulutusta. Kouluttuneisuus

saatettiin nähdä jopa esimiehen suosion tavoitteluna. Täten perhepäivähoitajien yhteisön hyväksyty osallisuus saavutettiin hiljalleen, sillä yhteisön hierarkisuus perustui palvelusaikaan tai kokemukseen.

Toisaalta identifioitumista ja yhteisön jäsenyyttä haettiin muualtakin. Perhepäivähoitajien kesken tapahtui oma-aloitteista tiimiytymistä ja tukea haettiin sieltä ympäristöstä, missä se luonnollisimmillaan syntyi, kuten oman lähialueen perhepäivähoitajista. Tällöin kuvaamani hierarkinen perhepäivähoitajien vertaisjoukko ei suinkaan ole ainoa totuus, vaan itseohjautuvia esimerkkejä ja hyväksi havaittuja malleja toimii nyt ja oli aikaisemminkin tutkimukseni kohteena olevan alueen perhepäivähoidon historiassa toiminut. Tällainen itseohjautuva tiimiytyminen oli saanut esimiehiltä runsaasti hyvää palautetta ja kannustusta synnyttäen perhepäivähoitajissa ammatillisia onnistumisen kokemuksia.

Neljäs mikrosysteemi perhepäivähoitajilla olivat suhteet ja yhteydet omiin esimiehiin. Heiltä perhepäivähoitajat kokivat saavansa kaivattua tukea ja arvostusta omalle työlle, jonka nähtiin myös vaikuttavan päiväkodeissa työskentelevien varhaiskasvattajien asenteisiin positiivisella tavalla. Kuitenkin esimiehiltä saatua palautetta kohtaan suhtauduttiin pienellä varauksella ja pohdittiin sen konkreettisia vaikutuksia suhteessa itse perhepäivähoitajien työhön. Varauksellista suhtautumista lisäsi pelko uusien perhepäivähoitajien haastavasta rekrytoimisesta, ikääntymisestä ja jopa ammatin kuolemista tai kunnan päätöksestä lopettaa se kokonaan.

7.1.2 Ekso- ja makrosysteemin vaikutukset perhepäivähoitoon

Perhepäivähoitajilla oli jaettu huoli ammatin säilymisestä tulevaisuudessa ja etenkin perheiden asenteiden nähtiin vaikuttavan tähän ratkaisevasti. Nähtiin, että mikäli perhepäivähoitoa edelleen arvostettaisiin, ja haluttaisiin perheiden toimesta yhtenä hoitomuotona lapsille, olisi sen täydellinen alasajaminen vaikeampaa. Yhä ratkaisevammassa asemassa nähtiin olevan kunnan taloudellisen tilanteen sekä yleisen tahtotilan. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, 1990-luvun lama-aika osoitti perhepäivähoidon reagoivan taloudelliseen tilanteeseen herkästi (Heinämäki 2001, 51). Tutkimukseen osallistuneet perhepäivähoitajat olivat kuitenkin hiljattain kunnassa tehdyn perhepäivähoidon kehityshankkeen ja oman tutkimukseni myötä varovasti toiveikkaita ammatin säilymisestä ja jopa vahvistumisesta sille mediassa saadun huomion myötä.

Lapsiperheistä keskustellessa perhepäivähoitajat kertoivat niistä ammatillisista vastuista ja velvollisuuksista, joita perhepäivähoitoon kohdistui. Koulutuksen vaade tunnustettiin kasvaneiden vaatimusten vuoksi ja se nähtiin suotavana kehityssuuntana erityisesti uudelle

perhepäivähoitajapolvelle. Päiväkodissa työskentelevien koulutusta pidettiin itsestänselvyytenä. Ikääntyvän perhepäivähoitajapolven suurimmat haasteet koulutukseen liittyen olivat teknologian haltuun ottaminen, tietokonetaidot sekä työn ja opiskelun yhteensovittaminen. Hyvät oppimismahdollisuudet ja mielekäs työ ruokkivat niin ikään Silvennoisen ja Norin mukaan koulutusmotivaatiota (2014, 122). Täten ehkä koulutuksessa tulisikin kiinnittää huomiota sen joustaviin järjestelyihin ja yksilöiden erilaisiin lähtökohtiin. Perhepäivähoitajat kritisivat myös yksittäisten kouluttajien tapaa heille järjestetyissä koulutuksissa linkittää opiskeltavat asiat vain päivähoidon kontekstiin.

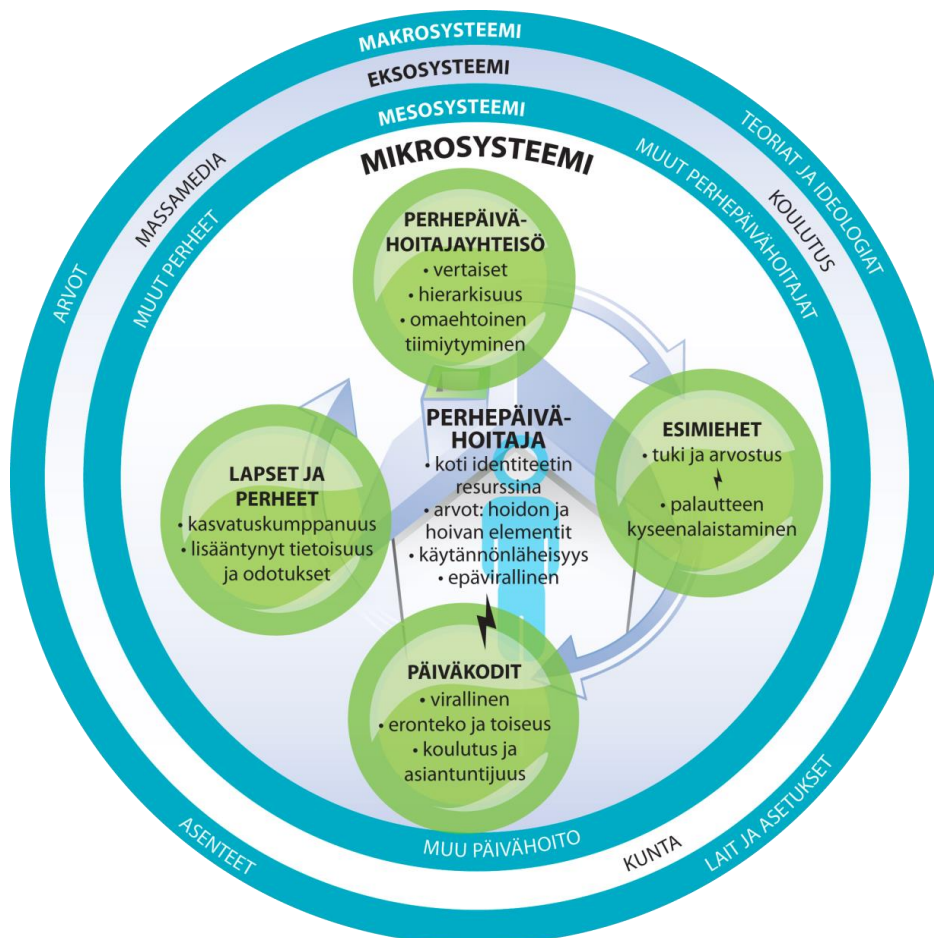
Kun perhepäivähoitoon yhdistetään koulutuksen vaade, voi perhepäivähoitajan ammatistakin tulevaisuudessa mahdollisesti muodostua myös yhä tietoisemmin tehtävä ammatillinen valinta, joka kuitenkin vaatii ammatinharjoittajaltaan tietynlaista luonnetta ja itsenäisyyttä. Koulutukseen liittyvä problematiikka liittyy kuitenkin ammatin luonteeseen, jonka perinteiseen urapolkuun ei ole kuulunut jossakin julkisessa instituutiossa ammattiin valmistavan tutkinnon opiskelu. Kuten Tikka (2007,177) tutkimuksessaan toteaa ensimmäiselle perhepäivähoitajapolvelle motivaation lähteen ja mielekkyyden tuottajan olleen juuri työn tekemisen kotona (Tikka 2007, 177). Samansuuntaisia ajatuksia on aiemmin esittänyt myös Heinämäki (2001, 52), jonka mukaan perhepäivähoitajan ammattiin ryhtyminen on ollut perheen äidin väliaikainen ratkaisu, ei niinkään tietoinen valinta (Heinämäki 2001,52).

Laatu ja arviointi lävistävät käsitteinä kaikki systeemin tahot ja ovat ilmentäneet päivähoiton lähihistoriaa kyllästymiseen asti. Perhepäivähoiton laadun kehittäminen ja arviointi on ollut pinnalla siinä, missä muunkin varhaiskasvatuksen arviointi. Toki asiakastyytyväisyyttä on mitattu varmasti ennenkin erilaisin kyselyin ja mittarein. Laatu ja arviointi ei ole perhepäivähoitossa helppoa, sillä lasten hoitopäivät kuluvat poikkeuksia tai ryhmämuotoista perhepäivähoitoa lukuun ottamatta yleensä ilman muita läsnä olevia aikuisia. Lisäksi kuten aikaisemmin mainittu, laatu perustuu aina tiettyihin arvoihin, jota vasten sitä arvioidaan. Laadun ja arvioinnin problematiikkaa arvioitaessa on havainnut aikaisemmin myös Parrila (2002, 155-159), sillä perhepäivähoitajien näkemykset laadusta korostivat hoivan ja lämminhenkisen yhdessäolon elementtejä, eivätkä niinkään tietoisia ja tavoitteellisia kasvatus ja opetustavoitteita (Parrila 2002, 155-159).

Varhaiskasvatussuunnitelma oli vielä kesken tutkimukseni teon alkuvaiheessa kuntaliitosten vuoksi. Perhepäivähoitajille tämä näyttäytyi irrallisena ikuisuusprojektina, dokumenttina, joka eli omaa elämäänsä ”aina uusin lähdöin”. Kunnan näkövinkkelistä on varmasti ollut haastavaa koota kuntaliitosten jälkeen dokumenttiin yhteisiä tavoitteita ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan

saattaminen näistä tavoitteista tietoiseksi oli kesken. Vaikka varhaiskasvatussuunnitelman jalkautustyö oli kesken, haastavaksi varmasti osoittautuu henkilökunnan sitouttaminen sekä yhteisen arvomaailman jakaminen myös perhepäivähoito sisällyttäen, kun puhutaan laadun arvioinnista. Jäin myös pohtimaan perhepäivähoitajien roolia ja panosta varhaiskasvatussuunnitelman työstössä. Tästä ei valitettavasti haastatteluaineistoni (ryhmä- ja yksilöhaastattelut) kerro enempää. Yksi päivähoiton työntekijöistä oli mukana työryhmässä, perhepäivähoitajat olivat kyllä tietoisia prosessista, mutta eivät maininneet kenenkään osallistuvan työryhmän toimintaan.

Lisäksi on selvää, että yhteiskunnassamme vallitsevat arvot ja asenteet, lait ja asetukset, poliittinen päätöksenteko, teoriat ja ideologiat vaikuttavat olennaisesti makrotasolta saakka lävistäen kaikki sitä seuraavat systeemit aina mikrotasolle, yksittäiseen perhepäivähoitajaan saakka. Näistä yhden voidaan ajatella olevan esimerkiksi työn alla olevan varhaiskasvatuslain, jossa myös perhepäivähoito mainitaan. Seuraava kuvio (kuvio 6) havainnollistaa sitä järjestelmää, kuinka perhepäivähoito päivähoiton systeeminä näyttäytyy perhepäivähoitajien kokemusten positiosta tarkasteltuna.

KUVIO 6. Akaan perhepäivähoiton systeemi perhepäivähoitajan subjekti-asemasta tarkasteltuna

8. POHDINTA: MINNE TIE VIE?

8.1 Keskeisten tulosten yhteenveto ja pohdinta: kuka pelastaa ketä ja miksi?

Olen tässä tapaustutkimuksessa tarkastellut perhepäivähoitajien subjektiivisia kokemuksia koko päivähoiton systeemiin sijoittumisesta ja lähestynyt tapausta heidän tulkinnoistaan ja merkityksenannoistaan käsin. Olen halunnut tuottaa mahdollisimman paljon yksityiskohtaista tietoa tästä kyseisestä ammattiryhmästä ja tulkinnut niitä ammatillisia tarinoita, joita he ovat tuottaneet suhteessa muuhun ympäröivään päivähoiton kontekstiin ja peilannut näitä tiedonantoja suhteessa aikaisempaan perhepäivähoidosta saatavilla olevaan tutkimustietoon. Olen kulkenut tutkimuksellista matkaani perhepäivähoitajista yksilöinä kohti laajempaa yhteiskunnallista keskustelua yrittäen ymmärtää, millaisesta positiosta perhepäivähoitajat tarkastelevat ympäröivää päivähoiton järjestäytymisen systeemiä ja siihen sijoittumista.

Tulokset havainnollistettiin hyödyntäen Bronfenbrennerin ekologista systeemiteoriaa kuvaten etenkin mikro- ja makrotasolla sitä päivähoiton ympäristöä ja niitä kosketuspintoja, jossa perhepäivähoitaja toimii, luo ja edelleen uusintaa ammatti-identiteettiään. Perhepäivähoitajan subjektiasemasta kuvattuna ammatti-identiteetin, arvopohjan ja kasvatuksellisen toimijuuden kiinnityspisteeksi muodostui koti, jonka lisäksi perhepäivähoitaja on aktiivisesti osallisena ja vuorovaikutuksessa neljän muun mikrosysteemin kanssa. Näitä olivat 1) *hoitolapset ja heidän perheensä*, joiden kanssa kasvatuskumppanuutta toteutettiin ja joiden lisääntyneet odotukset tiedostettiin, 2) *muut perhepäivähoitajat*, jotka yhteisönä muodostivat palvelusvuosiin ja kokemukseen perustuvan hierarkkisen yhteisön, jonka vertaisjoukossa tapahtui parhaimmillaan myös omaehtoista tiimiytymistä, 3) *päiväkodit*, jotka miellettiin viralliseksi varhaiskasvatukseksi, todellisiksi asiantuntijuuden ja osaamisen paikoiksi ja 4) *omat esimiehet*, joiden tuki ja arvostus hieman varauksellisesti tunnustettiin.

Perhepäivähoitajat jakavat vahvan kotiäitiyden historiasta kumpuavan, kodin ja hoivan arvoihin rakentuvan ammatti-identiteetin (vrt. Heinämäki 2001, Parrila 2002 & Tikka 2007), jonka käänttöpuolena näyttäytyy sen haastavuus asettua uuden työn ajan vaatimuksiin. Kuten esimerkiksi Eteläpelto ja Onnismaa (2006, 27) kysyvät, että eikö vahva ammatillinen identiteetti olekin nykyään

rasite, kun työelämässä korostetaan ammatti-identiteetille täysin vastakkaisia seikkoja, kuten moniammatillisuutta, ammatillisten rajojen ylittämistä, jaettua asiantuntijuutta, elinikäistä oppimista, liikkuvuutta ja joustavuutta. (Eteläpelto & Onnismaa 2006, 27.)

Perhepäivähoitajien ammatti-identiteetti ja sen muodostuminen näyttäytyy tutkimuksessani hyvin samankaltaisena kuin Wengeriläinen lähestymistapa, joka tarkastelee identiteetin kehittymistä yhteisön toimintaan osallistumisen johdosta syntyvänä oppimistuloksena, jossa jäsenyyttä rakennetaan jäsenyyden ja osallisuuden kautta (kts. Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 58-59). Perhepäivähoitajien mainitsema kokemus alemmuuden tunteesta suhteessa muihin päiväkodeissa työskenteleviin varhaiskasvattajiin kielii pyrkimyksestä hakeutua mukaan varhaiskasvattajien yhteisöön.

Wengeriläisen lähestymistavan valossa näyttäytyy, että perhepäivähoitajat kokevat varhaiskasvattajan ammatti-identiteetin rakentuvan yhteisön toimintaan osallistumisen kautta, ja pyrkivät täten sen kasvattajajäseniksi. Koska kokemus yhteisön jäsenyydestä on epävarma, perhepäivähoitajat korostavat oman ammattinsa erityispiirteitä sekä hakevat yhteisöllisyyttä muualta. Luonnehdinnat kertovat niistä kokemuksista, jotka ovat paradoksisia toivotun ammatillisen osallisuuden tunteesta suhteessa muihin varhaiskasvattajiin, koska myös eronteko tehtiin päiväkodeissa työskentelevistä varhaiskasvattajista.

Kuten tämän tutkimuksen hypoteesiksi aiemmin asetin, todentui, että perhepäivähoitajat luovat ja uusintavat jatkuvasti omia ammatillisia tarinoitaan omasta positiostaan käsin edelleen muokaten käsitystään itsestään sekä suhteessa ammattiinsa että itse työhön. Hoitajien ammatilliset tarinat ovat vahvasti sidoksissa siihen, kuinka Akaan päivähoito on järjestetty ja millainen on voimassa oleva toimintakulttuuri. Tutkimuksessa todettiin myös perhepäivähoitajien painivan ammatillisen itsetuntonsa kanssa, joka linkittyi vahvasti kouluttamattomuuteen sekä erontekoon päiväkodista virallisena kasvatusympäristönä, todellisena varhaiskasvatuksen osaamisen ja ammattilaisuuden ilmentymänä. Perhepäivähoitoa kuvattiin ja luonnehdittiin epäviralliseksi varhaiskasvatukseksi, jolloin perhepäivähoidolle lankeaa myös kapinallisen rooli, jonka synnyttää toiseuden tunne. Tämän lisäksi epävarmuus näyttäytyi myös hieman varauksellisena suhtautumisena esimiesten kiitos- tai perhepäivähoidon tarpeellisuuspuhetta kohtaan, vaikka samaan aikaan esimiehiin oltiin erittäin tyytyväisiä.

Koulutus ei perhepäivähoitajien keskinäisessä hierarkia- tai sosiaalisessa systeemissä ollut välttämättä mikään hyve, vaan se saattoi jopa kääntyä yksilöä itseään vastaan. Sen sijaan tutkimukseni perhepäivähoitajat suosivat vuosien kokemukseen perustuvaa keskinäistä

tunnustautuneisuutta, vaikka samaan aikaan oikeutusta työn vaativuudelle ja päiväkoteihin rinnastettavuuteen haettiin saman työn tekemisen ja vaativuuspuheen kautta (vrt. Tikka 2007, 6).

Tutkimuksen aikana selvisi, että perhepäivähoito elää jonkinlaista murrosvaihettaan, jonka lopputuloksena tuntui olevan ainoastaan kaksi ääripäätä – kuolema tai laadukkaaksi ja yksilölliseksi hoitomuodoksi kehittyminen. Perhepäivähoitajien kokema ahdistus ja levottomuus jää uuden työn ajassa enenevässä määrin yksilön itsensä ratkaistavaksi. Perhepäivähoitajat kertoivat kokemuksiaan työhön liittyvän raportoinnin lisääntymisestä. Kuten Sennett (2002,7) toteaa, joustavuuden nimissä puhutaan vapaudesta, joka antaa ihmisille mahdollisuuden muovata omia aikataulujaan, mutta todellisuudessa vanhat säännöt eivät poistu, vaan tilalle tulee vain uusia valvontamekanismeja, joita on entistä vaikeampi vain ymmärtää. (Sennett 2002, 7.)

Perhepäivähoitajien kokema ahdistuneisuus ammatin tulevaisuudesta johtuu todennäköisesti myös jatkuvista muutospaineista, jotka heijastuvat niin yksilöihin kuin koko varhaiskasvatukseen. Mikäli perhepäivähoito halutaan säilyttää yhtenä päivähoidon muotona, on huomioitava, että liian äkilliset muutokset tai perhepäivähoitajaksi ryhtymistä estävät pätevyysvaatimukset voivat tuoda enemmän harmia kuin hyötyä itse ammatin säilymisen kannalta. Myös perhepäivähoidon historia ja arvot olisi hyvä ottaa huomioon ammatin erityispiirteinä, sillä ne luovat pohjaa koulutussuunnittelulle. Vaikka perhepäivähoitajan ammatillinen koulutusvaade yleisesti tunnustettaisiinkin, on ammatin luonteen vuoksi joustavat siirtymät ja räätälöidyt opiskelumallit otettava huomioon, jotta koulutuksesta itsestään ei muodostu estettä ammattiin ryhtymiselle.

Matalapalkkaisuuden haaste linkittyy työn arvostukseen, vaikkakin perhepäivähoitajien koulutuksella varmasti tähdätään tämän ja palkkatason maltilliseen nousuun. Perhepäivähoitajien uusi ja koulutetumpi sukupolvi tulee mitä todennäköisimmin itse määrittämään paikkaansa varhaiskasvatuksen ja päivähoidon kentällä. Vaikka koulutuksen lisääntyminen tai vaade tuleekin varmasti uudelleen määrittämään perhepäivähoitajien ammatti-identiteettiä ja suhtautumista muuhun varhaiskasvatuksen kenttään, voidaan varmasti kysyä, tarvitseeko perhepäivähoitajan ammattiakaan enää nähdä poikkeuksena muusta työelämästä, jossa ihmisten työhistoria koostuu useammasta ammatista? Vai voidaanko nähdä, että perhepäivähoito hyväksyttäisiin tietynlaisena ajanjaksona yksilöiden elämässä linkittyen, kuten myös historiassa aikaisemminkin, omien pienten lasten hoitamiseen kotona täydentäen siten yksilöiden työhistoriaa yhteiskunnallisesti hyväksyttynä ja arvostettuna työkokemuksena.

Uusi työ ravistelee meitä kaikkia, se pakottaa meitä suhtautumaan uudelleen työhön, luomaan suhdettamme epävarmuuteen ja haastaa meitä uusiutumaan. Näin ajateltuna on mielenkiintoista kysyä, miksi perhepäivähoito poikkeaisi muun yhteiskunnan kehityssuunnista,

kuten ahdistuneisuuden kokemuksesta oman työn jatkuvuudesta, työelämään suuntautuvista muospaineista tai muista ilmiöistä, jotka kuuluvat ilmiöinä aikamme henkeen. Uraa ja ammattia vaihdetaan monistakin eri syistä. Hetken aikaa taaksepäin ajattelimme varmasti Nokian ja sen luoman teknologiateollisuuden siivittävän taloudellista kehitystämme, vaikka todistetusti toisin kävi. Edellä pohdittua tulkintaa vahvistaa Richard Sennett (2002, 7) joka toteaa että, joustavan kapitalismin ajassa ihmiset kulkevat suoran uraväylän sijasta yhdenlaisesta työstä toiseen. (Sennett 2002, 7.)

Laatu- ja arviointityö ei varmasti ole tehnyt päivähoidon tai etenkin perhepäivähoidon kohdalla tätä levottomuutta yhtään helpommaksi, jossa tulosten arvioiminen on muutenkin haastavaa sen mitattavuuden ongelman vuoksi. Julkunen (2008, 230) kirjoittaa työn henkilökohtaistumisesta, jossa yksilöt seisovat yksin normatiivisten vaatimusten edessä, kilpailevassa ja välineellisessäkin suhteessa toisiinsa ilman intersubjektiiivisten kokemusten tukea. Elämme jälkifordistiseksikin kuvailtua aikaa, jota ilmentävät niin onnistumisten kuin epäonnistumistenkin henkilöityminen yksilöön, manageriaalisten strategioiden kehittäminen, itsensä tuotteistaminen sekä yrittäjämäinen luonne. Aikamme lisätaakaksi voidaan laskea myös työn merkityksellisyden tunne, että tekemämme työn tulee olla jotain tärkeää ja tunnustettua, joka on se tapa, jolla yhteiskunnassa liitytään yhteisöihin ja tullaan tunnustetuiksi. Tayloristisessa työssä työn arvioinnin mitat ja tulosten arviointi oli selkeämpää. (Julkunen 2008, 230-231.)

En ole tutkimuksessani halunnut julistaa perhepäivähoitoa jälleen yhdeksi pelastuksen kohteeksi muiden yhteiskunnassamme listattavien kohteiden rinnalle, koska en ole varma, onko leimaamisesta enemmän hyötyä vai haittaa tälle jo marginaaliselle ryhmälle? Eikö näin tekemällä haluta ainakin osittain myös pitää kiinni vallasta? Aivan kuten Tomperi, Vuorikoski ja Kiilakoski (2005, 7) pohtivat kenen vallassa kasvatusta on; millaiset ryhmät ylläpitävät valtaa ja millaisia ovat sen päämäärät, normit ja käytännöt tai millainen suhde on yhteiskunnallisen vallan ja kasvatuksen välillä (Tomperi, Vuorikoski & Kiilakoski 2005, 7).

Mielenkiintoista on myös kysyä, kenen asioita pelastustoimenpiteillä lopulta ajetaan. Kenelle perhepäivähoitajien hoidon laatu ja kouluttamattomuus eivät enää kelpaa? Lapsiperheille, jotka haluavat valita perhepäivähoidon lapsensa hoitomuodoksi? Ehkä perhepäivähoitajille itselleen? Muille varhaiskasvattajille, jotka saattavat kenties käydä omaa kamppailuaan professioasemastaan muiden kasvatustieteen alalla työskentelevien keskuudessa (vrt. Henriksson & Wrede 2004, 9-11)? Vai kenties tutkimusten, hankkeiden ja ohjelmien rahoittajille?

OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) on Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö, joka on tullut tunnetuksi lähinnä julkaisemistaan

paremmuuslistoista (PISA yms.). OECD on kohta kaksikymmentä vuotta kehittänyt erilaisia koulutusjärjestelmien vertailuindikaattoreita päätöksentekijöiden tueksi. Opetushallituksen internetsivuilla kerrotaan, kuinka OECD:n keskeisiä tehtäviä on koulutus- ja tiedepolitiikan kehittäminen, mutta samaan aikaan se on myös liikkeellä taloudellisen kasvun eetoksen ajajana ja toteuttajana. (Opetushallitus)

Perhepäivähoidon pelastamisen aloittaminen ajoittuu aikaan, jolloin Opetushallitus alkoi ammatillisten perustutkintojen perusteiden uudistamisen vuonna 2007. Suomi on ollut mukana 2000-luvun alusta saakka OECD:n varhaiskasvatuksen arvioinnissa, joissa tietoa kerättiin muun muassa eri maiden varhaiskasvatuskoulutusten koulutustasosta, koulutusten antamista pätevyyksistä ja henkilöstön työolojen kehittämisestä. Taustalla ilmaistiin halu säilyttää koulutuksen vetovoimaisuus sekä vastata lisääntyneisiin ammatillisiin vaatimuksiin. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2009)

Menemättä sen syvemmälle tässä tutkimuksissa edelliseen aiheeseen, tulee meidän suhtautua kriittisesti niihin koulutuspoliittisiin toimenpiteisiin ja niihin intresseihin, joihin liittyy markkinatalous ja talouden kasvun nimissä tehtävä koulutuksen arviointi- ja kehitystyö (kts. esim. Rautalin 2013). On totta, että perhepäivähoito on viime vuodet elänyt myllerrystä, jossa sitä on yritetty pelastaa ja kehittää erilaisin hankkein ja ohjelmin. Siihen on kohdistunut suuria tunteita, onhan sen tehtävänä tarjota turvallinen kasvuympäristö useiden lasten ensimmäisille elinvuosille. En tutkimuksessani kiistä, ettei perhepäivähoito olisi aikansa vaadittujen muutosten edessä, kuten sukupolven vaihdoksen ja pätevyysvaatimusten, mutta en myöskään usko niiden olevan niin radikaaleja, kuin usein esille tuodaan. Näkisin siis oman tutkimukseni valossa, että perhepäivähoito on muuttamassa muotoaan ja se elää näiden erilaisten odotusten, kehitys- ja muutospaineiden keskellä. Vaikka perhepäivähoito voidaan nähdä verrattain nuorena ammattina, on se ainakin varhaiskasvattajien keskuudessa saavuttanut sellaisen iän, että siltä voidaan jo odottaa jotain.

Eri aikoina sukupuoliroolit ja tätä kautta arvot ovat vaikuttaneet yhteiskunnalliseen suhtautumiseen, mutta tämä tekeekin asiasta juuri mielenkiintoisen, sillä sosiaalinen todellisuus on jatkuvassa muutoksessa. Kotona tehtävän työn mahdollisuus on lisääntynyt eri aloilla, joten näkisin tämänkin mahdollisesti tuovan muutosta siihen, minkälaiseksi työ tulevaisuudessa määritellään. Niin Sennett (2002) kuin Julkunen (2008) ja monet muut työelämän tutkijat ovat kirjoittaneet niin kutsutun uuden työn luonteesta, johon linkittyy vahvasti työn ja sen tekijän arvostus sekä myös minkälainen työ ylipäätään tunnustetaan työkseen (Julkunen, 2008, 284).

Kukaan tuskin osaa ennustaa, kuinka perhepäivähoidon lopulta käy, tuottavatko hankkeet ja ohjelmat toivottavia tuloksia, enkä minäkään näin aio tai edes pysty tutkimusaineistoni valossa

tekemään. Tutkimukseni avulla voidaan lisätä ennen kaikkea kaivattua tutkimustietoa ja ymmärrystä tästä aihepiiristä sekä saada vahvistusta aikaisemmille tutkimuksille. Koska perhepäivähoito sijoittuu kotona tehtävään työhön ja sen ammatillinen identiteetti rakentuu kotiäitiydestä kumpuavalle historialle, on sen toki haastavaa ilman poliittista tukea lunastaa paikkaansa oikean työn, tai kuten perhepäivähoitajat asian ilmaisivat, edes oikean viralliseksi mielletyn varhaiskasvatuksen parista.

8.2 Tutkimuksen arviointi

Lopuksi aion arvioida tutkimuksen merkitystä, onnistumisia, haasteita, luotettavuutta sekä pohtia muutamia kiinnostavia jatkotutkimusaiheita. Kuten jo aikaisemmin mainittiin, perhepäivähoidosta on ollut vielä saatavilla heikonlaisesti tutkimustietoa. Jo pelkästään tästä näkökulmasta tarkasteltuna uskon oman tutkimukseni täydentävän sitä aukkoa, joka parhaillaan tällä tutkimustiedon saralla vallitsee.

Uskon oman tutkimukseni sekä todentavan että vahvistavan aikaisempia tutkimustuloksia tarkastellessani perhepäivähoitajien subjektiivisia kokemuksia, ammatti-identiteettiä, sijoittumista koko päivähoiton systeemiin sen järjestelmän ja yhteiskunnan eri tasoilla sekä tarkastellessani koulutuksen ja laadun arvioinnin mielekkyyttä sekä siihen liittyvää problematiikkaa. Tuon uudenlaista lähestymistapaa tutkittavaan kohteeseen linkittämällä tutkimuksen tulokset ja perhepäivähoidon haasteet laajempaan ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Lisäksi toivon, että tapaukseni kohde, Akaan päivähoito, tulee osaltaan hyötymään tutkimuksestani, sillä tämän laajuista tutkimustyötä ei ole perhepäivähoidosta aikaisemmin kunnassa tehty. Tutkimukseni tulee lisäämään ymmärrystä etenkin yhdestä kunnassa järjestetystä varhaiskasvatuksen muodosta, perhepäivähoidosta, ja linkittää sen myös tarkasteltavaksi laajemmin koko kunnassa tapahtuvan varhaiskasvatuksen järjestäytymiseen. Tutkimus tarkastelee Akaan päivähoiton paikallisia ominaispiirteitä, mutta samalla se on yleistettävissä ja hyödynnettävissä myös laajemmin, koska olen pyrkinyt käsitteistämään tutkimukseni näin tulkittavaan muotoon, että se on luontevassa vuoropuhelussa myös aikaisempiin aihepiiristä saatavilla oleviin tutkimustuloksiin.

Kuten Laine, Bamberg ja Jokinen (2007, 11) kuvaavat, tapaustutkimuksessa tapahtuman kulkua selvitetään laajan aineiston avulla ja tutkimus kohdistuu luonnollisesti ilmeneviin tapauksiin. Usein tutkijan tavoitteena on sanoa tutkittavasta kohteesta jotain konkreettista tai teoreettista ja tutkimusaiheen tunnistaminen auttaa kiinnittämään tapauksen sitä aiempiin tieteellisiin

keskusteluihin. Tapaustutkimuksen suhdetta tapahtumaympäristöön ei ole rajattu etukäteen tai teoreettiseen kontekstiin ei ole rajattu etukäteen, vaan sen määrittely onkin osa tutkimusprosessia. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 11.)

Edellä mainittu kuvaa tutkimukseni luonnetta ja rakentumista mitä parhaiten. Tutkimuksen rajaaminen oli työlästä tuntuen välillä jopa mahdottomalta ennen kuin antauduin sen vietäväksi luottaen, että alussa tekemäni valinnat lähestyä tutkimuskohdetta osoittaisivat minulle lopulta mielekkään tien kulkea kohti tutkimusraportin lopullista muotoa. Tutkimuksen haasteena, ansiona ja rikkautena voidaan nähdä keräämäni laaja ja menetelmärikas aineisto, jonka haastavuutena voidaan nähdä sen käsittely sekä erilaisten aineistojen keskenään keskusteluttaminen.

Aineiston ja aihepiirin asiantuntijuuden haltuun ottaminen vei aikaa, kuten aikaisemmin mainitsin. Tutkittava kohde oli minulle alkujaan vieras, kuten myös sen historia ja tyypilliset piirteet sekä aikaisemmat tutkimukset. Minun tuli rakentaa itselleni laaja ymmärrys tutkittavasta kohteesta, jotta osasin tehdä siitä tulkintoja sekä olla herkkänä myös vaikenemisen kohteille, joita esimerkiksi ryhmähaastattelutilanteessa kohtasin.

Yksilö- ja ryhmähaastatteluaineistoni täydensivät toinen toisiaan ja avoimien kysymysten teettäminen, skenaarioiden kirjoittaminen, vahvisti sitä alustavaa tulkintaa, että kirjallisesti kerätyllä aineistolla en olisi koskaan päässyt riittävän syvälliseen käsitykseen tutkittavasta kohteesta tai voinut tehdä siitä luotettavia tulkintoja. Aineiston laajuus oli välttämättömyys, jonka avulla pystyin todentamaan aineiston saavuttaneen sen saturaatiopisteen sekä tekemään riittävän luotettavia johtopäätöksiä. Avoimien kysymysten tulevaisuus-skenaarion kuviteltu mahdollinen tulevaisuus olisi voinut olla kauemmaksikin asetettu, mutta toisaalta tuona ajankohtana viisi vuotta eteenpäin riitti sijoittamaan tulevaisuuden kuvittelemisen riittävän kauaksi nykyhetkestä.

Olen pystynyt tutkimuksellani vahvistamaan perhepäivähoidosta jo tutkittua tietoa, sillä olen liittänyt tulkintani aikaisempiin tutkimustuloksiin tuottaen samalla myös uutta tutkimustietoa. Kuvasin perhepäivähoitajien subjektiivisia kokemuksia sekä heidän sijoittumistaan koko päivähoidon systeemiin. Pohdinnassani liitin ilmiön myös tarkasteltavaksi laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Olen ilmaissut tutkittavasta kohteesta tekemiäni konkreettisia havaintoja sekä tehnyt kriittisiä tulkintoja saatavilla olevien tutkimustulosten ja tieteellisen kirjallisuuden sekä oman asiantuntijuuteni syventymisen pohjalta.

Todelliseksi kompastuskiveksi oli muodostua tapaustutkimuksen luonne sekä monimutkaiselta tuntuneen ilmiön tarkastelu aineistotriangulaation avulla sekä teorian ja empirian välisen vuoropuhelun luontevan jäsentymisen rakentuminen. Koen kuitenkin päässeeni lopulta siihen lopputulokseen, että olin sekä tuottanut mahdollisimman paljon yksityiskohtaista tietoa

tutkittavasta kohteesta että kiinnittänyt huomioni minua alun perin kiinnostaneisiin aiheisiin antaen näiden kuljettaa minua kohti matkan päätä. Koen, että tapaustutkimus ei välttämättä ollut helpoin tie tutkimuksen teon alkutaipaletta kulkevalle, mutta sen antoisuus ja tarjoama oppi on ollut varmasti tekemäni matkan arvoinen.

Näen oman tutkimukseni validiteetin hyväksi, sillä työskentelin tutkimuksen parissa pidemmän aikaa ottaen haltuun sekä laajan aineiston, aikaisemman tutkimustiedon sekä samalla kasvatin asiantuntijuuttani niin aihepiirin, tutkimuksen teon kuin kasvatustieteenkin saralla. Koen, että vaikka tutkimukseni valmistuminen venyikin suunniteltua aikataulua pidemmäksi, sain hyödynnettyä ajan tutkijan position muodostumisen kannalta oleelliseen suuntaan; koin päässeeni tilaan, jossa tulkintani olivat mahdollisimman objektiivisia tai oikeita. Toki on todettava, että kuten Laine yms. (2007, 23) kertovat sosiaalisen maailman tutkimisen olevan lähtökohdiltaan erilaista, kuin esimerkiksi maanmittauksen, sillä se muuttuu alati, eikä tutkimusmenetelmilläkään voida luoda täsmällistä tietoa jostakin tietystä pisteestä, vaan pikemminkin kertoa asioiden eri puolista (Laine yms. 2007, 23).

Koen suurta iloa ja kiitollisuutta siitä, millä antaumuksella perhepäivähoitajat pääsivät minut koteihinsa työpäiviensä jälkeen ja jakoivat kokemuksiaan, kertoivat tarinoitaan avoimesti, innostuneesti koko tunteiden kirjon näyttäen. Tutkittava aihe ei ollut kovinkaan arkaluontoinen, vaikka toisaalta elämäkerrallisen lähestymistavan vuoksi tutkimuksen metodivalintana juuri tuo menetelmä toikin minut varmasti lähelle haastateltavien omaa elämää ja kokemuksia etenkin yksilöhaastattelussa intiimin haastatteluympäristön vuoksi.

Käyttämieni menetelmien koen myös sivutuotteena voimaannuttaneen siihen osallistuneita perhepäivähoitajia, sillä oma tutkimukseni toi varmasti uskoa ja motivaatiota perhepäivähoitajien keskuuteen juuri valitsemani metodin ansiosta, jossa heistä ja heidän ammatillisista tarinoistaan oltiin kiinnostuneita. Tietenkin tiettyjen jännitteiden ja suhteiden tarkastelu loi varovaisuutta ja vaikenemisen mahdollisuuden joihinkin käsiteltyihin asioihin. Koen tutkimuksen valmistumiseen käytetyn ajan sekä aineistoni käsittelytapojen turvaavan tutkimukseni eettiset vaatimukset. Tutkimus on lisännyt kaivattua tietoa perhepäivähoidosta ja uskon välittäneeni tämän tutkimuksellisen matkan kokemukset ja aihepiirin kanssa työskenteleville mahdollisimman aidosti, luotettavasti ja tieteelliset kriteerit täyttäen.

Jatkotutkimukselle on vielä perhepäivähoidosta runsaasti tarvetta. Tutkimustietoa kaivataan nimenomaan uuden sukupolven koulutettujen perhepäivähoitajien kokemuksista sekä heidän näkemyksistään ammatin tulevaisuudesta, sen haasteista ja mahdollisuuksista. Kiinnostavaa olisi tutkia, millaisina toimijoina koulutetut perhepäivähoitajat näkisivät itsensä juurikin uudeksi työksi

määrittelyssä ajassa ja kuinka he kokevat sijoittuvansa muun varhaiskasvatuksen kentälle. Yksi kiinnostava tutkimusaihe olisi myös tutkia perhepäivähoidon koulutusvaatimusten syntyä ja kasvatuksen vallanpitoa suhteessa tähän. Miksi toimitaan niin kuin toimitaan? Ylläpidetäänkö tai uusinnetaanko pelastushankkeilla ammatillisia valtasuhteita varhaiskasvatuksen kentällä? Vaikka nämä aiheet kiinnostavat erityisesti itseäni, näen kaiken perhepäivähoitoon liittyvän lisätutkimuksen täydentävän siinä olevaa aukkoa ja olevan täten toivottua jatkoa osallistumaan perhepäivähoidon ja varhaiskasvatuksen tieteelliseen keskusteluun.

LÄHTEET

Akaan päivähoito; Dokumentti, Päivähoitajan työsopimus. Viitattu 15.12.2010.

Akaan päivähoito; Lapsi näkyväksi –matkalla tulevaisuuteen. Akaan päivähoiton varhaiskasvatussuunnitelma Vasu 2010. Saatavilla www-muodossa.

< <http://akaa-fi->

bin.directo.fi/@Bin/1b50242d62207b6155a81ad2c8d952c6/1341378469/application/pdf/2538526/Akaan%20kaupungin%20varhaiskasvatussuunnitelma.pdf> Viitattu 4.7.2012.

Alhokivi, H. & Myöhänen, M. 2004. Akseli-projekti perhepäivähoidon kehittäjänä. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2004:2.

Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa. Helsinki: Gaudeamus.

Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Alila, K. & Kinos, J. 2014. Katsaus varhaiskasvatuksen historiaan. Teoksessa Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri, H-M., Polvinen, M., Laaksonen, R. & Lamberg K. 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suunnat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevalle työryhmälle. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12, 8-20. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavilla www-muodossa.

<<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr12.pdf?lang=fi>>. Viitattu 30.3.2015.

Alila, K. & Parrila, S. 2007. Perhepäivähoitohenkilöstön osaamisen haasteet – valtakunnallisen osaamiskartoituksen tuloksia. Teoksessa Parrila, S. (toim.) 2007. Perhepäivähoidon ohjauksen kehitysvaihtoehtoja. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007: 19. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö Verve, 91-128.

Arthur, J., Waring M., Coe R. & V. Hedges L. 2012. Research Methods & Methodologies in education. London: SAGE Publications Ltd.

Brunila, K. ja Isopahkala-Bouret, U. (toim.) 2014. Marginaalin voima! Aikuiskasvatuksen 51. vuosikirja. Vantaa: Kansanvalistusseura.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. Teoksessa Eteläpelto, A. & Onnismaa, J. (toim.) 2006. Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Vantaa:Dark, 26-49.

Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. 2010. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa Asumaa, T. & Rähä, P. (toim.) Samalta viivalta. Valtakunnallisen kasvatusalan valintayhteistyöverkoston (VAKAVA) kirjallisen kokeen aineisto 2010. Juva: PS – kustannus, 45-68. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa).

<http://users.tkk.fi/~alritvan/Muuta/samalta_viivalta_4.pdf>. Viitattu 2.12.2013.

Hakala, Juha T. 2007. Menetelmällisiä koetuksia. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Juva: PS-kustannus, 12-24.

Hall, S. 1999. Identiteetti. Tampere: Vastapaino.

Heinämäki, L. 2001. Kotiäidistä kasvattajaksi. Perhepäivähoitajan ammatin ja koulutuksen rakentaminen Suomessa 1970-luvulta vuoteen 2000. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa).

<<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/8762>>. Viitattu 28.3.2012.

Henriksson, L. & Wrede, S. 2004. Hyvinvointityön ammatit. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. Tutki ja kirjoita. 2009. Helsinki: Tammi.

Hyvärinen, M & Löyttyniemi, V. 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusuvuori, J & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 189–222.

Härkönen, U. 2007. Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus - Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria ihmisen kehittymisestä. Teoksessa A. Niikko, I. Pellikka & E. Savolainen (toim.) Oppimista, opetusta ja monitieteisyyttä. Kirjoituksia Kuninkaankartanonmäeltä, 21-39. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Saatavilla [www-muodossa](#).

<<http://sokl.uef.fi/verkkajulkaisut/monitiet/harkonen.htm>>. Viitattu 5.9.2014.

Jokela, H., Junno, S., Kokkonen, S. & Koskinen, E. 2007. Perhepäivähoito –Luomua ja luksusta. PIRTSAKKA –Perhepäivähoidon kehittämishanke Pirkanmaalla ja Satakunnassa 1.5.2006-31.10.2007. Loppuraportti. Saatavilla [www-muodossa](#).

<http://www.pikassos.fi/images/stories/hankkeet/varh_kasv_hankkeet/pirtsakka_loppuraportti.pdf>. Viitattu 28.3.2012.

Julkunen, R. 2008. Uuden työn paradoksit. Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista. Tampere: Vastapaino.

Jääskeläinen, M. & Majuri-Naappi, A. 2005. Matkalla perhepäivähoidon kehittämiseen. Laadukasta perhepäivähoitoa lapsiperheille nyt ja tulevaisuudessa –ammattilaisia ja ammatti, jota arvostetaan. Pelastetaan perhepäivähoito –hankkeen loppuraportti. Keski-Suomen Sosiaalialan Osaamiskeskus. Saatavilla [www-muodossa](#). <http://koskeverkko.fi/wp-content/uploads/2013/12/Maija_Jaaskelainen_.pdf>.

Kahiluoto, T. 2014. Varhaiskasvatus Pohjoismaissa. Teoksessa Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri, H-M., Polvinen, M., Laaksonen, R. & Lamberg K. 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suunnat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevan työryhmän tueksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12. Opetus- ja kulttuuriministeriö, 44-48. Saatavilla [www-muodossa](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr12.pdf?lang=fi).
<<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr12.pdf?lang=fi>>. Viitattu 12.4.2015.

Kiilakoski, T., Tomperi, T. & Vuorikoski, M. 2005. Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus. Tampere: Vastapaino.

Koramo, M. & Väyrynen, P. 2010. Näyttötietoa ammattiosaamisesta II. Loppuraportti kansallisista oppimistuloksista kone- ja metallialan, sosiaali- ja terveysalan, hotelli- ja ravintola-alan sekä logistiikan perustutkinnoissa. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Kurunmäki, K. Vertailu. 2007. Teoksessa Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) 2007. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus, 74-92.

Laaksonen, R. & Lamberg, K. Varhaiskasvatus tilastojen valossa. Koonti tilastotiedoista varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön valmisteluun. Teoksessa Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri, H-M., Polvinen, M., Laaksonen, R. & Lamberg, K. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suunnat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevan työryhmän tueksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12. Opetus- ja kulttuuriministeriö, 61-136. Saatavilla [www-muodossa](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr12.pdf?lang=fi).
<<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr12.pdf?lang=fi>>. Viitattu 12.4.2015.

Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) 2007. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus.

Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36. Saatavilla www-muodossa.

<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>> Viitattu 20.2.2012.

Laki työaikalain 2 ja 7 §:n muuttamisesta. Saatavilla www-muodossa.

< <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100991>> Viitattu 1.4. 2012.

Lasten päivähoidon tilannekatsaus. 2006. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä

16:2006. Saatavilla www-muodossa. <<http://pre20090115.stm.fi/hl1147933743069/passthru.pdf>>

Viitattu 19.3.2012.

Lasten päivähoidon tilannekatsaus. Tammikuu 2001. 2002. Sosiaali- ja terveysministeriön

julkaisuja 14:2002. Saatavilla www-muodossa.

<<http://pre20090115.stm.fi/jl1171879106133/passthru.pdf>>. Viitattu 19.3.2012.

Lehtonen, A. 2009. "Ei tarvita mitään mehua ja piparia, yhdessäolo on tärkeämpää."

Perhepäivähoidon ja päiväkotien välinen yhteistyö akaalaisten perhepäivähoitajien kokemana.

Sosiaali-alan opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu

Mannermaa, M. 1999. Tulevaisuuden hallinta. Skenaariot strategiatyöskentelyssä. Porvoo: WSOY,

Ekonomia-sarja.

Nyysölä, K. & Sihvonen R. 2009. Alueellinen vaihtelu koulutuksessa - Temaattinen tarkastelu

alueellisen tasa-arvon näkökulmasta. Helsinki: Edita Prima Oy.

Nuotio, J. 2014. Lakiuudistus ei riitä ratkaisemaan varhaiskasvatuksen ongelmia. Yle Uutiset.

Kotimaa. Saatavilla www-muodossa.

<http://yle.fi/uutiset/lakiuudistus_ei_riita_ratkaisemaan_varhaiskasvatuksen_ongelmia/6590425>.

Viitattu 5.10.2014.

Okkonen, K-M. 2009. Pätkätyöt ovat nuoruusilmiö. Tilastokeskuksen Hyvinvointikatsaus 1/2009.

Saatavilla www-muodossa. <http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-03-16_006.html?s=0>.

Viitattu 12.4.2015.

Opetushallitus. Kansainvälinen koulutustieto. OECD. Saatavilla www-muodossa.

<http://www.oph.fi/tietopalvelut/kansainvalinen_koulutustieto/oecd>. Viitattu 16.4.2015.

Opetushallitus. 2006. Näyttötutkinnon perusteet. Perhepäivähoitajan ammattitutkinto 2006.

Määräys 16/011/2006. Saatavilla www-muodossa.

<http://www.oph.fi/download/111066_perhepaivahoitaja_ammattitutkinto.pdf>. Viitattu 5.10.2014.

Opetus ja kulttuuriministeriön tiedote 7.12.2012. Työryhmä uudistamaan varhaiskasvatusta koskevia säädöksiä. Saatavilla www-muodossa.

<<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2012/12/varhaiskasvatus.html> >. Viitattu 5.10.2014.

Opetus ja kulttuuriministeriön tiedote 21.3.2014. Varhaiskasvatusta koskevaan lainsäädäntöön esitetään uudistuksia. Saatavilla www-muodossa.

<<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2014/03/varhaiskasvatus.html>>. Viitattu 5.10.2014.

Palukka, H. & Koskela, I. 2010. Yhteistoiminnallinen oppiminen lennonjohtajien ammatillisessa koulutuksessa. Tampere: Tampereen yliopisto.

Parrila, S. 2002. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Oulu: Oulu University press. Saatavilla www-muodossa. <<http://herkules.oulu.fi/isbn9514268741/>>. Viitattu 1.4.2012.

Parrila, S. (toim.) 2005. Villistä valvottuun, valvotusta ohjattuun. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:4. Helsinki: Yliopistopaino, 11-51. Saatavilla www-muodossa.

<http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3708.pdf >. Viitattu 31.3.2012.

Parrila, S. 2006. Alueellistaminen päivähoiton esimiestyön muutoksena –mistä mihin ollaan menossa ja millä edellytyksin. Teoksessa Parrila, S. (toim.) 2006. Perhepäivähoidon kehittämishaasteita. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:17. Helsinki: Yliopistopaino, 17-28. Saatavilla www-muodossa. <http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1066319>. Viitattu 4.4.2012.

Parrila, S. & Vähänen, L. 2006. Pedagogiikan johtaminen 2000-luvulla. Teoksessa Parrila, S. (toim.) 2006. Perhepäivähoidon kehittämishaasteita. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:17. Helsinki: Yliopistopaino, 29-33. Saatavilla www-muodossa.
<http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1066319>. Viitattu 4.4.2012.

Parrila, S. 2009. Perhepäivähoitohenkilöstön osaamisen kehittäminen. PERHOKE-hankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:16. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavilla www-muodossa.
<http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-8607.pdf>. Viitattu 6.3. 2012.

Peuhkuri, T. 2007. Teoria ja yleistämisen kriteerit. Teoksessa Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) 2007. Tapaustutkimuksen taito, 130-148. Helsinki: Gaudeamus.

Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009. Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.

Pietilä, I. 2010. Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Tampere: Vastapaino, 212-241.

Raento, P. 2007. Kelpo raportoinnin strategia. Teoksessa Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) 2007. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus, 254-272.

Raivola, R. 2000. Tehoa vai laatua koulutukseen? Juva: WSOY.

Rautalin, M. 2013. The role of PISA publicity in forming national education policy: The case of Finnish curriculum reform. In National Policy-making: Domestication of Global Trends. London: Routledge.

Riessman, C.K. 2008. Narrative methods for the human sciences. USA: Sage Publications, Inc.
Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

- SataEdu, Satakunnan Ammattioppilaitos, Koulutusesite. 2012. Saatavilla www-muodossa. <http://sataedu.fi/fi/koulutukset/ammatti_ja_erikoisammattitutkinnot/perhep_iv_hoitajan_ammattitkinto_fi>. Viitattu 2.4.2012.
- Saarela Kinnunen, M. & Eskola, J. 2007 (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Juva: PS-kustannus.
- Sennett, R. 2002. Työn uusi järjestys. Tampere: Vastapaino.
- Sintonen, M. 2006. Filosofia – kaikkien tieteiden äiti ja hampaaton isoäiti. Tieteessä tapahtuu 2/2006. Elektroninen julkaisu saatavilla www-muodossa. <<http://www.tieteessatapahtuu.fi/0206/sintonen.pdf> > Viitattu 2.1.2013.
- Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:17. Parrila, S. (toim.) Perhepäivähoidon kehittämishaasteita. Helsinki: Yliopistopaino.
- Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:29. Esitys varhaiskasvatusalan koulutuksen valtakunnalliseksi arvioimiseksi. Varhaiskasvatuksen koulutusten arvioinnin valmisteluryhmän raportti. Saatavilla www-muodossa. <www.stm.fi/Julkaisut> Viitattu 4.5.2011
- Syrjälä, L. 2007. Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Uudistettupainos. Juva: 2007, 229-243.
- Syrjäläinen, E., Eronen, A. & Värri, V. (toim.) 2007. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampere University Press.
- Tikka, T. 2007. Taitavaksi hoitajaksi, arvostetuksi kasvattajaksi – ammatillinen socialisaatio perhepäivähoitajan työssä. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print Tampere.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Välimäki, AL. 1998. Päivittäin. Lasten (päivä)hoitojärjestelyn muotoutuminen varhaiskasvun ympäristönä suomalaisessa yhteiskunnassa 1800- ja 1900-luvulla. Oulun opettajankoulutuslaitos: Acta Universitatis Ouluensis E 31.

Yle Uutiset. Aamu-tv. Saatavilla www-muodossa. < http://yle.fi/uutiset/professori_alle_2-vuotias_ei_kypsa_paivakotiin/5078468 >. Viitattu 21.3.2012.

Yksilöhaastatteluiden runko

Haastateltavan taustatiedot:

ammatti:

ikä:

työskentelyvuodet perhepäivähoitajana/päivähoitajana:

koulutus:

Ohjeistus: Kerro niin pitkään kuin haluat yhdestä kysymyksestä mitä tulee mieleen aivan rauhassa, ei ole mikään kiire, ja sitten voin tehdä tarkentavia kysymyksiä.

1. Kerro ensin kokemuksiasi tästä työstä, miten olet päätenyt tälle alalle, mitä pidät siinä tärkeänä ja minkä takia teet tätä työtä?
2. Kun katsot näitä alalla olo vuosia taaksepäin, onko jokin mielestäsi muuttunut? Onko kenties jotain merkittävää hukattu tai uutta arvokasta saavutettu?
3. Jos sitten ajatellaan koko Akaan päivähoitoa ikään kuin tällaisena sateenvarjona, niin siellä on paljon toimijoita: johtajia; perusturvajohtaja ja päivähoiton johtaja, aluevastaavia, erityislastentarhanopettajia, lastentarhanopettajia, päiväkodissa työskenteleviä päivähoitajia ja perhepäivähoitajia ja kodeissaan työskenteleviä perhepäivähoitajia. Kertoisitko miten näet teidät perhepäivähoitajat (päivähoitajat verrokkiaineisto) tässä kokonaisuudessa?

Ryhmähaastattelun runko

1. Olen tulkinnut, että perhepäivähoidossa on menossa jonkinlainen murrosvaihe. Yksilöhaastatteluista kävi ilmi, että teidän kokemusten mukaan perhepäivähoitajien arvostus olisi kasvanut. Mistä se johtuu ja onko nyt näin?
2. Yksilö haastatteluista kävi myös ilmi ilmaisu, että ette koe enää olevanne vain niitä perhepäivähoitajia, mistä tällainen muutos kertoo?
3. Teidän (perhepäivähoitajat, päivähoitajat) alalle hakeutumistarinat hieman vaihtelivat. Koin, että te päivähoitajat hakeuduitte päämäärätietoisesti opiskelemaan, vaikka siinä ehkä oli jotain sattumaakin mukana. Perhepäivähoitajien kohdalla ehkä hieman enemmän ajaututtiin ammattiin. Olenko oikeassa?
4. Tulkitsin, että te perhepäivähoitajat kumminkin kaipaatte koulutusta ja tunnustatte sen vaateen sekä lisääntyneet ammatilliset vaatimukset, kuten esimerkiksi dokumentointityön ja koette, että arvostusta varhaiskasvatustyölle saadaan koulutuksen kautta. Mikä on sitten oikea tapa hankkia koulutus ja ammatillinen pätevyys?
5. Kerroitte, että dokumentointityö on perhepäivähoitajan ammatissa lisääntynyt. Koin myös, että vasua ja muuta dokumenttityötä hieman kyseenalaistettiin. Tiedätkö miksi esimerkiksi sitä vasua tehdään?
6. Ymmärsin, että perhepäivähoitoa ja päivähoitoa halutaan tuoda lähemmäs toisiaan. Onko tästä tulkinnastani ajatuksia?
7. Perhepäivähoito on itsenäistä työtä, mutta teillä oli ilmeisesti jotain omia tiimejäkin, jotka olivat lähteneet teidän omasta aloitteesta ja syntyneet vähän kuin vahingossa?
8. Sitten perhepäivähoitajille ja päiväkodeilla oli ollut jotain tällaista melko säännöllistä kummitoimintaa ja tapahtumia ainakin toiminnallisella tasolla?

AVOIMET KYSYMYKSET: SKENAARIOT

Perhepäivähoito vuonna 2016

Kirjoita kaksi mahdollista tulevaisuustarinaa (max. yksi A4/tarina), unelma- ja kauhuskenaario perhepäivähoidon tilasta vuonna 2016.

- 1) Unelmien tila perhepäivähoidossa vuonna 2016
- 2) Painajaismainen tila perhepäivähoidossa vuonna 2016